

**ADLİ DİLBİLİM AÇISINDAN İDAM MAHKÛMLARININ SON
SÖZLERİNDEKİ DUYGU DURUMLAR**

Aydan Fincan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Aydan

Soyadı : Fincan

Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı : Adli Dilbilim Açısından İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlar

İngilizce Adı : The Moods in the Last Words of Condemned Prisoners in Terms of Forensic Linguistics

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Aydan Fincan

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Aydan Fincan tarafından hazırlanan “Adli Dilbilim Açısından İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlar” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Başak Uysal

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Başkan: Doç. Dr. Kemalettin Deniz

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Serdar Odacı

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Tez Savunma Tarihi: 28/08/2019

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma Yel

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Türkçe eğitimi mezunu, mesleğini çok seven bir öğretmen olmama rağmen aklımın bir köşesinde psikoloji alanı hep kalmıştır. Danışmanımın bu iki alanla disiplinler arası çalışma yapabileceğime dair gösterdiği yol benim için müthiş bir keşif oldu. Dil eğitiminde psikolojiden nasıl faydalanabileceğimiz ya da psikolojinin dile yansımaları çıkış noktamızdı. Bu tezden hep “bizim” diye bahsedeceğim çünkü verdiği emek bir anne babanın çocuğunun yetişmesinde verdiği emekten farksız; içinde sabır da var, saygı da var, sevgi de var.

Ailem, her zaman her koşulda bana güvendi ve yanımdaydı. Bir kez daha desteğiniz için teşekkür ederim. Hem okulda hem görevlendirme çalıştığım birimde bu çalışmanın sonlanmasını en az benim kadar heyecanla bekleyen ve iş yüküme omuz veren çalışma arkadaşlarıma ve kıymetli dostlarıma; metinlerin çevirisinde ilk başvuru kaynağım, gece gündüz demeden benimle birlikte çalışan değerli Aytaç Fincan’a; lisans öğrenciliğimden itibaren akademik bakış açısı kazanmamda, çalışma disiplininin oluşmasında ve alana yönelik kendimi geliştirmemde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Kemalettin Deniz’e; bilgisine, bilgisini kullanım şekline, çalışma etiğine gıpta ettiğim, karşılaştığımız her şeyden ve herkesten öğrenecek bir şeylerimizin olduğuna ve öğrenmenin sonunun olmadığına, sadece öğrendikçe başımızın eğilmesi gerektiğine dair beni yüreklendiren değerli danışmanım, hocam Doç. Dr. Başak Uysal’a saygı ve sevgilerimle teşekkür ederim.

Ağustos, 2019

ADLİ DİLBİLİM AÇISINDAN İDAM MAHKÛMLARININ SON SÖZLERİNDEKİ DUYGU DURUMLAR

(Yüksek Lisans Tezi)

Aydan Fincan

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eylül, 2019

ÖZ

Bu araştırmayla idam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumları tespit etmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda idam mahkûmlarının son sözlerindeki sözcük sayısı, duygu durumlar, bu duygu durumlara ilişkin anahtar kelimeler, maktule yakınlık ile duygu durum ifadeleri arasındaki ilişki ve sıklıkla bir arada kullanılan duygu durumlar araştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmış ve gömülü teorinin aşamaları takip edilmiştir. Araştırma, dil becerilerinin kuramsal yapısıyla adli dilbilim verilerini birleştirerek duygu durum tespitine yönelmesi bakımından ilk olma özelliğine sahip olmakla birlikte Türkçe eğitime yönelik program tasarlayıcıları, materyal hazırlayıcıları ve dil eğitimcilerine veri sağlaması açısından önem arz etmektedir. Çalışma dokümanı, 1982-2019 yılları arasında Teksas Huntsville Hapishanesinde idam edilen mahkûmların son sözlerinden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen verilere göre, idam mahkûmlarının son sözlerindeki ortalama sözcük sayısı 103 olarak belirlenmiştir. Mahkûmların son sözlerinde en az 1, en fazla 1268 sözcük kullandıkları görülmüştür. İdam mahkûmlarının son sözlerinde 16 farklı duygu durum tespit edilmiştir. Bununla birlikte susmayı tercih eden 114 mahkûmun sessizliği de bir duygu durum kabul edilmiş ve toplam 17 duygu durum incelenmiştir. Tespit edilen duygu durumlar alfabetik olarak şunlardır: Af dileme, devamlılık, inanç, inkâr, kabullenme, kefare, korku, mizah, nasihat, suskunluk, öfke, sevgi, telkin, teşekkür, üzüntü, vasiyet, veda. En yüksek frekansa sahip duygu durumun sevgi, en düşük frekansa sahip duygu durumun ise korku olduğu görülmüştür. Buradan hareketle 16 duygu durum için en sık kullanılan anahtar kelimeler belirlenmiştir. İdam mahkûmlarının maktule yakınlık derecesi, tanıdık ve tanınmayan kişi olarak incelenmiştir. Maktul ve mahkûm arasındaki yakınlık derecesine göre duygu durumlar incelendiğinde tüm duygu durumları gösteren sıralamayla anlamlı bir farklılık olmadığı, sadece belli başlı duygu

durumların yer değiştirdiği görölmüştür. Maktulün tanıdık olduğu durumlarda son sözlerde sevgi, devamlılık ve inanç duygu durumları ilk sıralarda yer alırken maktulün tanınmadığı durumlarda sevgi, inanç ve telkin duygu durumları ön plandadır. Üzüntü ve inkâr (masumiyet iddiası) duygu durumu, maktulün tanıdık olduğu durumlarda maktulün tanıdık olmadığı durumlara göre öne çıkmaktadır. Bununla birlikte sevgi, devamlılık, inanç, telkin ve teşekkür duygu durumlarının sıklıkla bir arada kullanıldığı görölmüştür. Çalışma sonuçlarının disiplinler arası çalışmaları önceleyen alan araştırmacılarına, kurumlara ve lisans/lisansüstü program tasarımcılarına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil psikolojisi, adli dilbilim, adli metin, söylem çözümlemesi, duygu durum, dilbilimsel iz, Türkçe eğitimi

Sayfa Adedi: 132

Danışman: Doç. Dr. Başak Uysal

THE MOODS IN THE LAST WORDS OF CONDEMNED PRISONERS IN TERMS OF FORENSIC LINGUISTICS

(Master Thesis)

Aydan Fincan

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

September, 2019

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the moods in the final words of the condemned prisoners. Accordingly, the number of words in the final words of the condemned prisoners, moods, keywords related to these moods, relationship between affinity with victim and moods as well as moods frequently used together were investigated.. In the study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used and steps of Grounded Theory was followed. This study has the quality of being first in that it combines the theoretical structure of language skills with forensic linguistics data in order to determine moods. Besides, it is important in terms of providing data to program designers, material makers and language educators, which intends Turkish education. Working document of the study consists of final words of the prisoners who were sentenced to death in Texas Huntsville Unit between 1982-2019. According to the data results of the study, the average number of words in the final words of the condemned prisoners was identified as 103. It was seen that prisoners use at least 1, at most 1268 words in their final words. 16 moods were identified in the final words of the condemned prisoners. However, the silence of 114 prisoners who preferred to be quiet was accepted as a mood and 17 moods were examined in total. The determined moods in alphabetical order are: acceptance, advice, anger, apologetic, continuity, denial (claim of innocence), faith, farewell, fear, love, penance, sense of humor, silence, sorrow, suggestion, thanks and will. It was seen that the most frequent mood was love and the least frequent mood was fear. Based on the information, 6 key words used most frequently for 16 moods were identified. The affinity degree of the condemned prisoners with the victim was examined as a familiar and unfamiliar person. As the moods were examined according to the affinity degree, it was seen that there was no significant difference between the man and the order showing all moods, and that certain moods

replaced. Love, continuity and faith moods are the top priorities with familiar people whereas love, faith and suggestion are at the forefront with unfamiliar people. Moods of sorrow and denial (claim of innocence) are partly prominent in the murders committed against familiar persons. However, it was observed the love, continuity, faith, suggestion and thanks moods were frequently used together. It is thought that the results of the study will be useful for field researchers, institutions that prioritize interdisciplinary studies, and curriculum designers for higher education.

Key Words: Psycholinguistics, forensic linguistics, forensic text, discourse analysis, mood, linguistic fingerprint, Turkish language education

Page Number: 132

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Başak Uysal

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar	4
BÖLÜM II	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6

2.1. Dilbilim.....	6
2.1.1. Dilbilim ve Tercüme.....	8
2.2. Adli Dilbilim	9
2.2.1. Adli Dilbilimin Tarihî Seyri	12
2.2.2. Adli Dilbilim ve Türkçe Eğitimi.....	14
2.3. Metin	16
2.3.1. Türkçe Eğitimi ve Metin.....	17
2.3.2. Bir Metin Türü Olarak Son Söz.....	21
2.4. Duygu Durum.....	23
2.4.1. Duygu Durum Çözümlemesi	27
2.5. İlgili Araştırmalar	29
BÖLÜM III.....	36
YÖNTEM.....	36
3.1. Araştırma Modeli.....	36
3.2. Çalışma Grubu	38
2.3. Verilerin Toplanması.....	44
2.3.1. Birinci Aşama	45
2.3.2. İkinci Aşama	46
2.3.3. Üçüncü Aşama	47
2.3.4. Dördüncü Aşama.....	47
2.4. Verilerin Analizi.....	47
BÖLÜM IV	49
BULGULAR VE YORUM.....	49
4.1. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Ortalama Sözcük Sayısı	49
4.2. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlar.....	50

4.3. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlara Ait Anahtar Kelimeler	52
4.3.1. Af Dileme Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	53
4.3.2. Devamlılık Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	54
4.3.3. İnanç Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	55
4.3.4. İnkâr Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	56
4.3.5. Kabullenme Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	58
4.3.6. Kefaret Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	58
4.3.7. Korku Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	60
4.3.8. Mizah Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	60
4.3.9. Nasihat Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	61
4.3.10. Öfke Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	62
4.3.11. Sevgi Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	63
4.3.12. Telkin Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	64
4.3.13. Teşekkür Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	66
4.3.14. Üzüntü Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	67
4.3.15. Vasiyet Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	68
4.3.16. Veda Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler	69
4.4. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerinde Yer Alan Duygu Durum İfadeleri ile Maktule Yakınlık Derecesi Arasındaki İlişki	70
4.5. Sıklıkla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar	74
4.5.1. Sevgi Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar	75
4.5.2. Devamlılık Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar	75
4.5.3. İnanç Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar	76
4.5.4. Telkin Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar	76
4.5.5. Teşekkür Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar	77
BÖLÜM V	78

SONUÇ VE TARTIŞMA	78
5.5. Öneriler	96
5.5.1. Alan Araştırmacılarına Yönelik Öneriler	96
5.5.2. Kurumlara Yönelik Öneriler	96
KAYNAKLAR	98
EKLER.....	107
EK 1. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlara Ait En Sık Kullanılan Anahtar Kelime Listesi.....	108
EK 2. Af Dileme Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi.....	111
EK 3. Devamlılık Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi	112
EK 4. İnanç Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi	113
EK 5. İnkâr Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi	114
EK 6. Kabullenme Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi	115
EK 7. Kefaret Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi.....	116
EK 8. Korku Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi	117
EK 9. Mizah Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi.....	118
EK 10. Nasihat Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi.....	119
EK 11. Öfke Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi	120
EK 12. Sevgi Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi.....	122
EK 13. Telkin Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi.....	123
EK 14. Teşekkür Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi.....	125
EK 15. Üzüntü Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi	126
EK 16. Vasiyet Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi	128
EK 17. Veda Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi.....	129
EK 18. Son Söz Metni Örnekleri	130

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Türkçe Dersi Öğretim Programı</i> 'nda Yer Alan Metin Türleri	18
Tablo 2. <i>Parrot</i> 'un Duygu Sınıflandırması	24
Tablo 3. <i>İdam Mahkûmlarının Cinsiyetlerine İlişkin Dağılım</i>	39
Tablo 4. <i>İdam Mahkûmlarının Eğitim Düzeylerine İlişkin Dağılım</i>	39
Tablo 5. <i>İdam Mahkûmlarının Yaşlarına İlişkin Dağılım</i>	400
Tablo 6. <i>İdam Mahkûmlarının Irklarına İlişkin Dağılım</i>	422
Tablo 7. <i>İdam Mahkûmlarının Mesleklerine İlişkin Dağılım</i>	433
Tablo 8. <i>Gömülü Teori Ekseninde Araştırmacılar Tarafından Birleştirilen Duygu Durumlar</i>	466
Tablo 9. <i>İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Sözcük Sayısına Göre Dağılımı</i>	49
Tablo 10. <i>İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumların Dağılımı</i>	51
Tablo 11. <i>İdam Mahkûmlarının Son Sözlerinde Yer Alan Duygu Durum İfadeleri ile Maktule Yakınlık Derecesi Arasındaki İlişki</i>	70
Tablo 12. <i>İdam Mahkûmlarının Tanınmayan Maktule İlişkin Duygu Durumları</i>	71
Tablo 13. <i>İdam Mahkûmlarının Tanıdık Maktule İlişkin Duygu Durumları</i>	72
Tablo 14. <i>Duygu Durumların İdam Mahkûmlarının Maktule Yakınlık Durumlarına Göre Sıralaması</i>	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Dilbilimsel algılama ve dilbilimsel iz oluşturma süreci.....	2
Şekil 2. Dil becerileri ekseninde adli dilbilim çalışmalarının dağılımı	29
Şekil 3. Adli dilbilim çalışmalarının disiplinler arası çalışmalara dağılımı	355
Şekil 4. Gömülü teori aşamalarının araştırmaya uyarlanması.....	455
Şekil 5. Af dileme duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	53
Şekil 6. Devamlılık duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	54
Şekil 7. İnanç duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	55
Şekil 8. İnkâr duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı.....	57
Şekil 9. Kabullenme duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı.....	58
Şekil 10. Kefaret duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	59
Şekil 11. Korku duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	60
Şekil 12. Mizah duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	61
Şekil 13. Nasihat duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	62
Şekil 14. Öfke duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	63
Şekil 15. Sevgi duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	64
Şekil 16. Telkin duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	65
Şekil 17. Teşekkür duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	66
Şekil 18. Üzüntü duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	67
Şekil 19. Vasiyet duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	68
Şekil 20. Veda duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı	69

<i>Şekil 21.</i> Duygu durumların birbirileriyle kullanılma oranları	74
<i>Şekil 22.</i> Sevgi duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar.....	75
<i>Şekil 23.</i> Devamlılık duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar.....	75
<i>Şekil 24.</i> İnanç duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar.....	76
<i>Şekil 25.</i> Telkin duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar	76
<i>Şekil 26.</i> Teşekkür duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar.....	77

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
CUSUM	Cumulative Sum
f	Frekans
GTM	Grounded Teori Metodolojisi
LIWC	Linguistics Inquiry and Word Count
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
SPSS	Statistical Package for the Social Science
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TYÇ	Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi
vd.	ve diğerleri
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
%	Yüzde

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıltı ve sınırlılıklarına yer verilmiş, araştırmada kullanılan temel kavramların tanımları yapılmıştır.

1.1. Problem Durumu

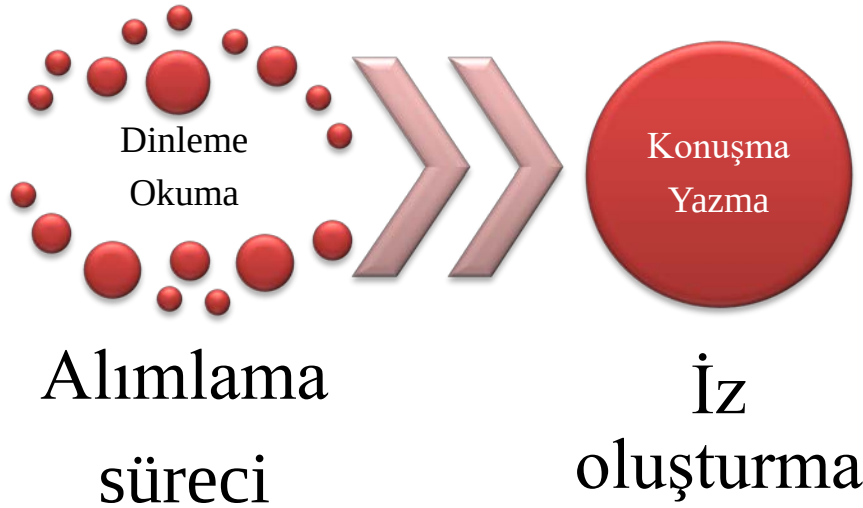
Doğruyu söylemek ve yalanı ifşa etmek, aydının en büyük sorumluluğudur.

Noam Chomsky (1967)

Bireyin dünyada bıraktığı izler, genellikle sanat eserleri ve yapılar bağlamında değerlendirilmektedir. Mağaralardaki duvar yazılarından 21. yüzyıldaki sanat eserlerine dek bu algı, devamlılık göstermiştir. Dilin insanlar arasında bir iletişim aracı olarak kullanılmasıyla gelişen sözlü kültür, zamanla yeni bir işaretleyici ve belirleyici konumuna gelmiştir. Böylece konuşma; bir akit, bir bağlayıcı unsur olarak insan hayatında rol almıştır.

Dilin bu toplumsal işlevi, onun sadece örgün eğitim boyutuyla düşünülmemesi gerektiğinin en önemli göstergelerinden birisidir. Dil eğitimi, sadece belli gramer kalıplarını kapsayan dil öğretimiyle sınırlandırılmamalı, birçok insani bilim ve durumla birlikte ele alınmalıdır (Yalçın, 2002, s. 15). Gerçekten de dil eğitiminin işlevselliği, kullanılabilirlik sahası ile imtihan edilmektedir. Kullanılabilirlik ise genel söyleyişle, dört temel dil becerisi kabul edilen dinleme, konuşma, okuma ve yazma ile belirlenir.

Dilbilimsel iz, bireylerin konuşma ve yazma eylemlerini gerçekleştirirken oluşturduğu ayırt edici ve belirleyici iz olarak tanımlanmaktadır. Dil becerileri ekseninde düşünüldüğünde üretici dil becerilerinin dilbilimsel izin bileşeni olduğu görülecektir (bkz. Şekil 1).

Şekil 1. Dilbilimsel alımlama ve dilbilimsel iz oluşturma süreci

Alımlama kuramı açısından düşünüldüğünde bireylerin dış dünyanın uyarılarını kabul etme biçimleri birbiriyle aynı olmamaktadır. Dolayısıyla dilbilimsel iz bırakma süreci bireyin dünyayı algılayış biçimiyle başlamaktadır. Coulthard'a (1988) göre hiçbir şey dilbilimsel iz kavramından karmaşık olamaz (Coulthard'dan aktaran Crankshow, 2012, s. 6).

Dilbilimsel izin yazı boyutundaki benzersizliği, aynı bireyin farklı yazıları için bile mümkündür. Chomsky (1965) ve Halliday (1975) buna "metnin benzersizliği" ilkesi adını vermektedirler. Buna göre iki farklı birey aynı konu hakkında yazılı bir metin oluşturduklarında bu iki metin birbirinden farklı olmakla kalmaz. Aynı birey birbirinden farklı iki konu hakkında bir metin oluşturduğunda dahi farklı sözlüksel-dil bilgisel seçenekler kullandıkları için bu ayrım görülebilir (Coulthard'dan aktaran Crankshow, 2012, s. 6).

Medeniyetin bir gereği ve temeli olan dil, aynı zamanda medeniyete karşı işlenen suçların da ispatlayıcısıdır. Nasıl ki parmak izi, DNA gibi unsurlar bireyin biyolojik izinden bizleri haberdar ediyorsa ifade, söyleyiş özellikleri, yazım, noktalama hataları gibi unsurlar da dilbilimsel iz olarak adlandırılmaktadır. Bu noktada elde edilen kanıtların incelendiği bilim dalı, dilbilim çatısı altında adli dilbilim çalışma alanı olarak 1960'lı yıllardan bu yana literatürde yer almaya başlamıştır.

Adli dilbilimin çalışma alanını oluşturan metinler adli metin olarak adlandırılmaktadır. Literatürde adli metin olarak oldukça geniş bir tür listesi yer almaktadır. Bunların başlıcaları aşağıda sıralanmıştır.

- Telif hakkı ihlali konusu olan slogan, afiş ve marka isimleri
- Uyarı levhaları
- Kimliği belirlenemeyen konuşmacı tespiti (Jessen, 2010)
- Senet ve anlaşmalar
- İfade tutanakları (Rock, 2007; Coulthard ve Johnson, 2010)
- Vasiyetnameler (Danet ve Bogoch, 1994; Coulthard ve Johnson, 2010)
- İdam mahkûmlarının son sözleri
- Acil durum aramaları (Zimmerman 1987'den aktaran Drew ve Walker, 2010)
- Fidyeye mektupları, banka soygunu notları, tehdit ve intihar mektupları (Behrens, 2010, s. 184).
- Suç etkinliği ile doğrudan ilişkili olmayan dilbilimsel kanıtlar (aşk mektupları, blog yazıları, günlükler) (Behrens, 2010, s. 184)

Listede görüldüğü üzere, insanın dil aracılığı ile oluşturduğu dilbilimsel kanıt ve izlerden birisi de idam mahkûmlarının son sözleridir (Heflick, 2005; Olsson, 2008; Schuck ve Ward, 2008; Upton, Carwile ve Brown, 2016; Atmaca ve Uysal, 2016; Uysal, 2018). Birçok duygu durumun gözlemlenebileceği bu son anda mahkûm, içinden geçenleri ya da planladıklarını söyler. Bu sözler; idam cezasına, işlenen suça ya da ölümden sonraki hayata ilişkin olabileceği gibi kişinin hayatı boyunca yaptığı şeylere, yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin de olabilir. “Nasıl ki projeler bitmeye yaklaştığında bir durup eldekilerin muhasebesini yapıyorsak yaşamımızın da sona yaklaştığına inandığımızda öyle yaparız.” (Kellehear, 2005, s. 228). Son sözlerin adli sürecinin yanı sıra planlanabilirliği ve bunun yanında kaçınılmaz samimiyeti, duygu durum çalışmalarının bu metinler üzerine yapılabilmesini mümkün kılmaktadır.

YÖK Ulusal Tez Merkezi, TR Dizin, DergiPark Akademik'te “dil psikolojisi, adli dilbilim, adli metin, söylem çözümlemesi, duygu durum, dilbilimsel iz” anahtar kelimeleriyle yapılan taramada “Adli Dilbilim Açısından İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlar” konusunda araştırma tespit edilmemiştir. Türkçe eğitiminde işlevsel yaklaşım açısından bu konuda araştırma yapmak, Türkçe eğitime yönelik program tasarlayıcıları ve materyal hazırlayıcılara yönelik veri sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı idam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumları tespit etmektir. Bu amaca ulaşmak amacıyla aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. İdam mahkûmlarının son sözlerinde yer alan ortalama sözcük sayısı kaçtır?
2. İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlar nelerdir?
3. İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlara ait anahtar kelimeler nelerdir?
4. İdam mahkûmlarının son sözlerinde yer alan duygu durum ifadeleri ile maktule yakınlık derecesi arasında bir ilişki var mıdır?
5. İdam mahkûmlarının son sözlerinde yer alan duygu durumların hangileri bir arada sıklıkla kullanılmaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma, dil becerilerinin kuramsal yapısıyla adli dilbilim verilerini birleştirerek duygu durum tespitine yönelmesi bakımından ilk olma özelliğine sahiptir. Bununla birlikte çalışma, Türkçe eğitime yönelik program tasarlayıcıları, materyal hazırlayıcıları ve dil eğitimcilerine veri sağlaması açısından önem arz etmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmada idam mahkûmlarının son sözlerinin İngilizceden Türkçeye aktarılmasında veri kaybı yaşanmadığı varsayımı dikkate alınmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışma, Teksas Huntsville Hapishanesi bünyesinde 1982-2019 yılları arasında idamı gerçekleştirilen 561 idam mahkûmunun son söz metinleri ve kişisel veri dosyaları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Adli dilbilim: Sözlü ve yazılı metinleri adli bilimler çerçevesinde inceleyen dilbilim dalıdır.

Anahtar kelime: Bir yazıda konuyu en açık bir biçimde yansıtan kelime veya kelime grubu, anahtar sözcük (Türk Dil Kurumu [TDK], 2015, s. 95).

Dilbilimsel iz: Her bireyin konuşma ve yazma eylemlerinde yer alan ayırt edici ve belirleyici izdir.

Dil psikolojisi: Dili algılama, üretme ve edinme gibi zihinsel eylemler üzerine çalışan araştırma alanıdır (Merriam Webster, 2019).

Duygu: His. İnsanın birtakım olgu ve olaylar karşısında veya çeşitli varlıklarla ve diğer insanlarla ilişkileri sonucunda iç dünyasında meydana gelen; çoğunlukla fizyolojik temelleri ve nedenleri izah edilemeyen sevinç, keder, hüzn vb. oluşumlar. Duygu, çeşitli nedenlerle hassasiyet üzerinde meydana gelen izlenimlerin bütünüdür (Karataş, 2011, s. 114).

Duygu durum: Kişinin sürekli veya geçici olarak sergilediği, ruh hâlini etkileyen his ya da uzatmalı duygu hâli. Belirli anda mevcut olan ve süregiden öznel durum ve ilişkili deneyimler (örneğin öfke, sevinç veya depresyon) (Karakaş, 2017).

Son söz: İdam cezasının yasal olarak uygulandığı ülkelerde idam mahkûmunun infazdan evvel son sesleniş hakkı.

Söylem çözümlemesi: Tümce sınırlarını aşarak daha üst düzeyde yer alan söz ürünlerine yönelen çözümlemedir (Vardar, 2002, s.179-180).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve bölümünde dilbilim, adli dilbilim, metin ve duygu durum ile ilgili araştırmalara değinilmiştir.

2.1. Dilbilim

Dilbilim, insanın konuşma yetisi ile yeryüzündeki dilleri ses, biçim, anlam ve sözdizimi bakımından genel ya da karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim olarak tanımlanmaktadır (Eğitim Terimleri Sözlüğü, 1974). Üçok'a (2004) göre "Dilbilim, bir dilin veya dil grubunun bütün belirtilerini kendi aralarında veya başka dillerdeki şekillerle karşılaştıran, ondan sonuçlar çıkaran başlı başına bir ilimdir." (s. 65). "Dilbilim, doğal dillerin yapısını, yazılı ve sözlü kullanımlarını, toplumsal, kültürel ve etnik öğelerle ilişkilerini, öğrenimini ve öğretimini inceleyen bilim dalıdır." (Altınörs, 2000, s. 21).

"İnsan bilimlerinin en gelişmiş sayılan dilbilim, sözlü dile öncelik tanıyan, hem tündengelimli hem tümevarımlı yaklaşımlar içeren, yansız gözlemlere, nesnel bakış açılarına dayanan, betimleyici ve açıklayıcı bir dal özelliği taşır." (Vardar, 1980, s. 59).

Üçok (2004), dilbiliminin tarihçesini üç dönem hâlinde ele alır:

1. Eski çağda dilbilimin anlaşılması; bu devir Orta Çağ ve Rönesans'ı da içine alarak aşağı yukarı 1800 yılına kadar devam eder.
2. İkinci devre aşağı yukarı 1777 yılından başlar.
3. Üçüncü merhale 19. asırda dillerin birbirleriyle karşılaştırılıp bundan bir sonuca varılabileceği anlaşıldığı zamandan başlar ve inkişaf ederek bu güne kadar gelir (s. 189).

Dilbilim çalışmalarının temeli, yazının ilk izlerine rastlanılan ilk zamanlara, Sümer ve Akadlara kadar uzanmakla birlikte dilbilimin tarihi eski Hint ile başlamaktadır:

Dille ilgili çalışmalarda, özellikle dil bilgisi ve giderek, dilbilim konularına eğilmede dinsel metinler, kutsal kitaplar çok itici güç olmuştur. Eski Hint'te dil bilgisi nasıl, özellikle Sanskrit dinsel metinlerinin doğru okunması, zamanın aşındırmasından korunması amacının etkisiyle gelişmişse, Hristiyanlığın yayılmasıyla Batıda, bu dinin temel dili olan Latince üzerindeki çalışmalar da dile ilgiyi artırmıştır. Doğu'da da İslam'ın temel dili Arapça ilgi odağı olmuş, bir yandan önemli dil bilgisi yapıtları hazırlanırken bir yandan, başlangıçta Kur'an'ın doğru ve düzgün okunmasını sağlama amacıyla ortaya çıkan tefsir, giderek kutsal kitabın yorumlanmasına yönelen ayrı bir bilim ve öğretim alanına dönüşmüştür. Doğu dünyasında bir dil bilgisi ve sözlükçülük geleneği yerleşmiş, dilbilim konularına da el atılmış, Basra ve Kûfe okulları çevresinde önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Aksan, 2003, s. 21-22).

Dilbilimin tarihi eski Hint'e kadar dayanır. Hint kutsal metinleri Vedalar'ın doğru okunup yorumlanmasına yönelik çabalar, dilbilim adına ilk yapılan çalışmalar olarak telakki edilir. Antik Yunan'da, Bergama'da ve İskenderiye'de yapılan çalışmalar dilbilimin geçmişi açısından önemlidir. İslam dünyasındaki Kur'an odaklı gramer çalışmaları da dilbilimin dâhilinde düşünülmektedir. Ancak Saussure (XX. yüzyıl), ortaya koyduğu gösterge kuramıyla dile farklı açılardan yaklaşmıştır (Karagöl, 2019, s. 159).

1660'ta Fransa'da Port Royal Okulu için bir dil bilgisi kitabı hazırlanır. Dil bilgisi konularının yanı sıra dil düşünce ilişkisi, dil yeteneği gibi birçok konuyu da kapsamaktadır. W. Von Humboldt (1767-1835) dilin bitmiş bir iş, ortaya konmuş bir yapıt olmadığını, sürekli bir yaratıcı zihin etkinliği olduğunu belirtir. Kavi dilini incelediği çalışması dilbilimin önemli çalışmaları arasında sayılmaktadır (Aksan, 2003, s. 22).

Dilbilim çalışmalarının modern döneme geçme kavşağında ise Ferdinand Saussure ve Noam Chomsky etkisi net olarak kendisini göstermektedir:

20. yüzyılda Saussure, dili doğuştan çevremizde bulduğumuz hazır dil ve kişisel dil (söz) olarak ikiye ayırmaktadır. Genel dilde sözcük adını taşıyan kavrama gösterge adını getirerek ve göstergebilim çalışma alanını oluşturarak dilbilim alanına önemli katkılar sağlamıştır. 20. yüzyılda Noam Chomsky *Sözdizimsel Yapılar* (1957)'de üretken-dönüşümlü dil bilgisi kuramının çerçevesini ortaya koyarak daha sonra bunu geliştirir. Saussure'nin kavramlarıyla benzerlik gösteren iki kavramı vardır: Edinç, konuşanın/dinleyenin kendi dili üzerindeki bilgisini, anadilinin bilinç dışı edinilmiş kural ve özelliklerinden oluşan bütünü ve bundan yararlanarak yepyeni tümceler kurabilme yeteneğini anlatan kavramdır. Edim ise konuşan kimselerin bireysel olarak kişiye özgü dil kullanımını yansıtmaktadır. Bir dönem derin yapı ve yüzeysel yapı kavramlarıyla da anılmış ancak sonra bundan vazgeçmiştir (Aksan, 2003, s. 23).

Prag Dilbilim Çevresi, o dönemde birçok kişi gibi dilin ses yönü, çeşitli nitelikleri ve şiirsel boyutuyla ilgilenirken günümüzde mantıkla ilişkili olarak dilin anlamsal boyutuyla ilgili çalışmalar daha da artmıştır. 20. yüzyılın ortalarında, dilin tümceden büyük anlatım birimlerine önem verilmesi doğrultusundaki görüşler güç kazanmıştır. Dildeki anlatımları metinler oluşturma bakımından incelemeye, metinlerin iç bağlantılarını ve düşünülenle açıklanan arasındaki bağlantıyı aydınlatmaya yönelen çalışmalar yayımlanmış, 1960'lı yıllarda metin dilbilimi (textlinguistics) ve söylem çözümlemesi (discourse analysis) alanları doğarak gelişmeler kaydetmiştir (Aksan, 2003, s. 26).

Çağdaş dilbilim, belki de insanı inceleyen diğer tüm bilimlerden daha fazla araştırma nesnesine, yöntemlerine ve amaçlarının tanımlama sorunlarıyla yüklüdür (Camboni ve diğerlerinden aktaran Aksan ve Aksan, 1991, s. 92). J. Lyons (1968) çağdaş dilbilimin ayrırcı özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

1. Çağdaş dil incelemelerinde sözlü dil öncelik taşır. Geleneksel çalışmalarda yazılı dilin temel olmasına karşılık, çağdaş dilbilim, sözlü dilin öncelikle incelenmesini önerir.

2. Çağdaş dilbilim kuralcı değil, betimleyicidir. Bilimsellik nesnellik gerektirir; nesnellik ise değer yargılarından, kişisel kural belirlemelerinden uzak durmakla sağlanabilir.
3. Çağdaş dilbilim eşzamanlı çalışmalara öncelik verir. Artzamanlı çalışmalar dilde evrimi, değişimleri inceler; ancak bunların yapılabilmesi için öncelikle dilin belli dönemlerinin eşzamanlı olarak betimlenmesi gerekir.
4. Dilde edinç ve edim düzlemlerini birbirinden ayırmak gerekir.
5. Çağdaş dilbilim yapısal bir yönelimi yansıtmaktadır (Lyons'tan aktaran Onan, 2013, s. 85-86).

Dilbilimdeki ilk gelişmeler; felsefe, retorik, mantık, psikoloji, biyoloji, pedagoji, poetika ve dinden ayrı değildir. Bu da dilbilim tarihini genel entelektüel tarihten ayırmayı zorlaştırır; dolayısıyla dilbilim tarihi üzerine yapılan çalışmalar düşünce tarihi çalışmalarıyla birlikte düşünülmelidir (Campbell, 2000, s. 81). Dilbilimin birçok alanla ilişkisinin olması dilbilimin çalışma alanlarından birinin de tercüme olmasını beraberinde getirmiştir.

2.1.1. Dilbilim ve Tercüme

Dilbilimin çalışma alanlarından birisi de çeviri ve çeviri esnasında ortaya çıkan anlam farklılıklarıdır. Az bildiğimiz bir dil üzerinde işlem yaparken anlamlı birimlerin anlamını ancak bunları kendi dilimize çevirdiğimizde kavrarız. Bu durumda betimlenen dili çevirinin yapıldığı dile göre yorumlama eğilimine kapılma çekincesi vardır (Martinet, 1985, s. 28).

Çeviribilim, çeviri olgu ve sorunları çerçevesinde oluşmakta olan, bir çeviri kuramı aracılığıyla olguları değerlendirmeye, sorunları çözmeye çalışan, dilbilimin yanı sıra gösergebilimden de yararlanan karma nitelikli dal olarak tanımlanmaktadır (Vardar, 1980, s. 50).

Dilin ontolojik boyutu söz konusu olduğunda önemli olan bir diğer nokta, anlam boyutudur. Anlam boyutu ile birlikte kamusal alan ve özel alanda kullanılan dil farklılıkları ve ortaya çıkan terminoloji zenginliği, dilin tüm noktalarına hâkimiyet gerektirmektedir. Cao'ya (2010) göre diller ve kültürler arasındaki doğal farklılıktan ötürü, bir dilden diğerine çeviri yapmak asla kolay değildir. Kültürler ve diller arasındaki doğal farklılıklardan ötürü konusu her ne olursa olsun bir dilden diğerine çeviri hiçbir zaman kolay değildir. Hukuki sistemlerdeki farklılıklardan ötürü söz konusu hukuki metinler olduğunda bu iş daha da zor olmaktadır. Kanun koyucular, hukuk insanları ve dilbilimciler farklı dillerdeki kelimelerin birbirleriyle özdeş olmadığını, özdeş görünen kelimelerin de çok farklı anlam ve çağrışımlar içerebileceklerini göz önünde bulundurmalıdırlar (Cao, 2010, s. 91).

Tiersma (2008) da, her dilin bir de kanuni dil/yargı dili boyutu olduğunu belirtir ve bu boyutları sesletim, morfoloji ve cümle dizimi, sözlük, anlam, üslup, konuşma/yazı dili farklılığı olarak açıklar.

Söz dizimi açısından resmî dokümanların tipik olarak uzun ve karmaşık cümlelerden oluşmak gibi ortak bir dilbilimsel özelliği vardır. Bu durum sadece İngilizce için değil birçok dil için geçerlidir. Bir diğer yaygın kullanım ise edilgen cümle yapısıdır. Hukukçular edilgen cümle yapısı kullanmayı severler. Çünkü bu yapı metni yazana eylemi yapan kişiye etiketlemekten ya da ona atıf yapmaktan kaçınma şansı verir. Örneğin “Anlaşma ihlal edildi.” cümlesi basit bir şekilde gerçeği ifade eder. Kimin anlaşmayı ihlal ettiğini ya da fail konumunda olduğunu söylemez (Cao, 2010, s. 84).

Söz konusu hukuk alanı olduğunda yasa ve maddelerin de getirdiği fazladan zorlukla tercüme, daha da zor bir hâle gelmektedir. Farklı dillerdeki dillerin ve kelimelerin aynı ve birbirinin aynı olmayan kelimeleri çok farklı anlamlar ve çağrışımlar taşıyabileceğini akıllarında bulundurmalarıdır. Resmî dil, istisna kabul etmez (Cao, 2010, s. 91).

Sarcevic’e (1997) göre resmî metinlerin çevirisi, işlevlerine göre aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir:

1. Kanunlar, kontrat maddeleri, antlaşmalar gibi kuralcı metinler: Bu metinler mevzuata ilişkindir ve normatiftir.
2. Mahkeme kararları, savunmalar, dava dilekçeleri, istem, talep gibi adli ve yönetsel sürecin yerine getirilmesinde kullanılan resmî araçlar: Bunlar kuralcı ve aynı zamanda tanımlayıcıdır.
3. Akademisyenler tarafından oluşturulan hukuk kitapları, makaleleri, resmî kanaatler gibi tamamen tanımlayıcı olan metinler (Sarcevic’den aktaran Cao, 2010, s. 80).

Metinlerin çevirilerinin işlevlerine göre sınıflandırılması incelendiğinde idam mahkûmlarının son sözlerinin ikinci madde kapsamında olduğunu söylemek mümkündür.

Dili kendi içinde ve yalnızca kendisi için incelemeyi hedefleyen dilbilimin çeşitli alt dalları vardır: Adli dilbilim, anlambilim, antropolojik dilbilim, bilgisayar dilbilimi, dil belgelemesi, edimbilim, sesbilim, sinirsel dilbilim, söylem analizi, söz dizimi, sözlükbilim, şekil bilimi, tarihsel dilbilim, tipoloji, toplumsal dilbilim, metin dilbilim, psikolojik dilbilim (Karagöl, 2019, s. 159). Bu alt dallardan biri olan adli dilbilim, bu çalışmanın temel noktalarından birini oluşturmaktadır.

2.2. Adli Dilbilim

Adli dilbilim, dilbilim verilerinden hareketle adli metinlerde tespit çalışmaları yapan bir dilbilim alanıdır. Malini ve Tan (2016), adli dilbilimi “dil, suç ve kanun arasındaki arayüz” olarak tanımlar. Behrens’e (2010) göre ise dil ve hukuk iki noktada kesişir:

1. Resmî prosedürde dil, nasıl kullanılır?

2. Resmî prosedürde dil, bir kanıt olarak nasıl hizmet eder (s. 181)?

Adli dil kullanımı ve algısına yoğunlaşıldığında dilbilimci, aynı bir ev yahut eğitim ortamındaki çocuğu gözler gibi resmî bir sürecin gözlemlenmesi görevindedir (Behrens, 2010, s. 181). Adli dilbilim, onu tanımlayan kuramcının çalışma alanına göre farklı disiplinler altında yer almaktadır. Demirci (2017), adli dilbilimi toplumsal dilbilim başlığı altında ele alır ve şöyle açıklar:

Adalet sistemi, suçların tespitinde sağlam bir neticeye ulaşabilmek için ihtimal dâhilinde olan her alandan istifade eder. İstifade edilecek alanları sınırlamak mümkün değildir. Gerektiği zaman meteorolojiden gerektiğinde ise zoolojiden faydalanabilir. Bazen bir cinayet kullanılan bir bez parçasıyla çözülürken bazen de bir saç tüyüyle yahut kan testiyle çözülür. Dolayısıyla dilbilim disiplini de tıp, psikoloji, arkeoloji, kimya, botanik, biyoloji, sosyoloji, etnoloji, maliye, iktisat gibi envai çeşit alanın yanında adalete katkı sağlayabilecek bir alandır. Dilin yukarıda anlatılan hukuk bağlantısının bir boyutu da adli dilbilim adı verilen boyuttur (Demirci, 2017, s. 303)

Hukuk, tamamıyla dilbilimsel bir kurumdur. Yasalar dilde kodlanmıştır ve yasanın oluşturulmasında kullanılan kavramlara sadece dil yoluyla erişilebilir (Gibbons'tan aktaran Perkins ve Grant, 2013, s. 174). Adli dilbilim alanındaki ilk çalışmalar, aşağıdaki sorular ekseninde toplanmıştır.

1. Yargı sistemi içinde adli dilbilimin kapsam ve etkililiğini keşfetme ihtiyacı
2. Adli dilbilim içerisinde metodoloji geliştirme ve bu metodolojileri dilbilimci olmayanlar için de şeffaf hâle getirme (Olsson, 2008, s. 9).

Adli dilbilim, tek başına bir disiplin olmakla birlikte hukuki mülahazalarda doğrudan karar verici değil, ancak destekleyici ve aydınlatıcı niteliktedir:

Dilsel kanıtların resmî olarak bir davanın devamı ya da sonlanmasına karar vermek, dilbilimcinin işi değildir. Bu, sadece yargıç ya da jürinin verebileceği bir karardır. Dilbilimsel kanıt, bir davanın sonlanmasını sağlayacak kanıtların sadece bir parçasıdır. Dilbilim uzmanının amacı, resmî kararlara dayanan dilbilimsel kanıtların tümünü mahkemeye sunmaktır (Butters, 2010).

Olsson (2008), adli dilbilim kavramını dilbilimin yasal sorunlara uyarlanması olarak tanımlamaktadır. Daha genel bir tanımla adli dilbilim; dil, suç ve hukuk arasında bir arayüzdür. Burada hukuk kavramı; yasaları, yasaların uygulanmasını, hukuki meseleleri, mevzuatı, uyuşmazlıkları ve hatta yasaların sadece potansiyel olarak dahi ihlal edilme olasılığını kapsar (s. 3). Bu alanda çalışan bazı dilbilimciler; her insanın, dili farklı bir biçimde kullandığı ve bu farkların da kolayca, kesin olarak tespit edilebildiği iddiasıyla dilsel parmak izi (linguistic fingerprint) kavramını ortaya atmıştır (Olsson, 2008; Tanrıvere 2016, s. 15). Dolayısıyla adli dilbilim, dilbilimci tarafından gerçekleştirilen amaca yönelik bir söylem çözümlemesi faaliyetidir.

Söylem anlamı bir metinde okuyucu tarafından hemen anlaşılacak bir şekilde hazır

bulunmamakta, ancak özellikle durum içerisindeki sözcüklere yüklenen uygun anlamlar katılımcılar tarafından bir etkileşim içinde değerlendirildiğinde anlaşılmaktadır. Etkileşimsel çözümlemede de söylem, özünde etkileşimsel bir olgu olarak görülür ve okuyucunun metni yorumlamasının bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülür (Özyıldırım, 2010, s. 25). Bu noktada adli dilbilim uzmanının sorumluluğu, objektif bir çözümlemeyi sunabilmektir.

Bu kadar geniş bir hareket alanında tek bir yöntemin işlevsel olmayacağını ön görmek zor değildir. Her ne kadar Cheng (2012), adli dilbilimin davadan davaya duruma açıklama getirebilmek için yöntem değiştirebildiğini ve bunu bir problem olarak gördüğünü belirtse de aslında bu durum, adli dilbilimin yaşayan ve esnek bir bilim dalı olmasından kaynaklanmaktadır (Uysal ve Altunbay, 2018).

Behrens'e (2010) göre suç etkinliği ile doğrudan ilişkili olmayan materyaller (aşk mektupları, blog yazıları, günlükler) dil bilimsel kanıt niteliği taşımaktadır (s. 184). Bu çalışmada bu materyaller, dilbilimsel iz olarak adlandırılmıştır. Dolayısıyla insan eliyle oluşturulan her metin, birer dilbilimsel iz olma ihtimali taşımaktadır. 21. yüzyıldaki teknolojik gelişmelerle birlikte sanal ortamda oluşturulan metinler göz önüne alındığında dilbilimsel iz kavramının kapsam alanı, siber suçlara doğru dahi genişlemektedir. Sosyal medya paylaşımları, kısa mesaj uygulamaları aracılığıyla oluşturulan mesajlar, bilinmeyen yazar tespitinde kullanılan kişiselleştirilmiş emoji kullanımı, üçüncü parti uygulamalar tarafından oluşturulan gerçek dışı banka/emniyet kurumu mesajları, video sitelerindeki paylaşımlar ve çevrimiçi sözlükler, ilk akla gelen örneklerdir.

Adli dilbilim alanında gerçekleştirilen çalışmaların dokümanları; dilin dört temel beceri alanı vasıtasıyla derlenebilen tüm dokümanları kapsamaktadır. Behrens (2010), bu dokümanların derlendiği konu alanlarını aşağıdaki gibi belirlemiştir.

- Hukuk dili
- Jüri tarafından kullanılan terimlerin anlaşılabilirliği
- Adli dil/mahkeme dili
- Günlük dil
- Polislerin görüşme/sorgu teknikleri
- Mahkemelerdeki çok dillilik
- Mahkeme tercümelerindeki standartlar

- Duruşma tekniklerinde dil kullanımı
- Yalancı şahitlik
- Dil politikaları
- Dilbilimsel haklar (s. 182)

Coulthard’a (2011) göre mevcut adli dilbilim çalışmaları, 3 ana sınıflama üzerinde ilerlemektedir:

- Yazılı resmî dil
- Resmî konuşma kayıtları
- Araştırmacı dilbilim ve kanıt sağlama (Perkins, 2018, s. 2).

Bu sınıflamaya göre çalışmaya konu edilen son sözler, ikinci kategoriye yani resmî konuşma kayıtları sınıfına dâhil olmaktadır.

Crankshow (2012), adli dilbilimin çalışma alanlarını şöyle sınıflar: Ses tanıma, hukuk dili ve resmî ortamlardaki söylemlerin çözülmesi, sözdizim, anlambilim ve pragmatikten alınan teknikleri bir araya getirerek dil yapısı, kelime anlamı ve bu sözcüklerin kullanımı, fonetik ve fonoloji ile derlembilim (s. 1).

Behrens (2010), potansiyel dilsel kanıtları ise fidye mektupları, banka soygunu notları, tehdit ve intihar mektupları olarak sıralar. Demirci (2017) ise bu materyallere şu başlıklar altında değinir:

İmdat çağrıları, intihar mektupları, intihal kararları, fidye pazarlığı konuşmaları, ses kayıtları ve tahlili, duruşma salonunda kullanılan dil, savunma dili, şahitlerin dili, suçlama dili, hakaretler, bireysel dil farklılıkları, bireysel konuşma stilleri, kelime tercihleri, jargon, argo, ağız, şive, lehçe, ağız/diş yapısı bağlantılı kişisel ses farklılıkları, her türlü yazı farkları, el yazısı, imza stilleri, sentaktik farklar vb. (s. 303).

Dolayısıyla ihtilafa düşülen dil ürünlerinin olduğu her noktada adli bir metinden söz etmek mümkündür.

2.2.1. Adli Dilbilimin Tarihî Seyri

Suçluyu kazıyın, altından insan çıkar.

Faruk Erem (1977)

Adli dilbilim, bir kavram olarak ilk kez T. J. Evans davasının ifade tutanaklarını analiz eden Jan Svartvik tarafından kullanılmıştır. Bir dilbilimci olan Svartvik’in bu kavramı ilk olarak 1968’de literatüre soktuğu bilinmektedir.

Svartvik, bir dil uzmanı olarak, bilimsel birikimini ve çabasını sonucunda insan hayatına mal olmuş bir yanlış düzeltmek için kullanmıştır. Bu olay, akıllara bir dilbilimci olan Chomsky'nin "Doğruyu söylemek ve yalanı ifşa etmek, aydının en büyük sorumluluğudur." sözünü getirmektedir (Uysal ve Altunbay, 2018).

Literatür, adli dilbilim çalışmalarının terimsel bağlamda temel kaynaklarından birisi olarak Svartvik tarafından yayınlanan *The Evans Statements: A Case for Forensic Linguistics* isimli çalışmayı işaret etmektedir (Olsson, 2008; Coulthard ve Johnson, 2010). Cinayet işlemekle suçlanan Timothy Evans'ın polis memurları ile yaptığı görüşmelerde tartışmalı ve suçlayıcı kısımların olduğu bir dilbilimci olan Svartvik tarafından bu eserde tespit edilmiştir. Svartvik'e göre Evans'ın kızının ölümünü ele alan bazı ifade tutanakları, fark edilir bir şekilde ayrışan bir yapıya sahiptir ve böylece yeni bir adli uzmanlık alanı doğmuştur (Coulthard ve Johnson, 2010, s. 5). Evans'ın suçlu bulunup idam edilmesinden sonra asıl suçlu ortaya çıkmış, idamından 16 yıl sonra kendisine iade-i itibar gerçekleştirilmiştir (Svartvik, 1968, s. 18). Bunun öncesinde 1910 yılında Osborn tarafından yazılan *Questioned Documents* isimli eser de dokümanlardaki ihtilaflar üzerine olup grafoloji kapsamında değerlendirilir.

1980'lerde ve 90'lı yıllarda Profesör Malcolm Coulthard'ın çalışmalarıyla adli dilbilim, özellikle Birleşik Krallık'ta farklı bir alan kimliği olarak gelişmeye başlamıştır (Perkins, 2018, s. 1). Dolayısıyla adli dilbilime ait terminolojinin doğuş yeri İngiltere'dir.

1988 yılında Almanya'da Federal Kriminal Polis Ofisi, adli dilbilim üzerine 2 günlük bir konferans düzenlemiştir. Birleşik Krallık'ta ise adli dilbilim konulu ilk seminer, 1992 yılında Birmingham Üniversitesinde Birleşik Krallık'tan olduğu gibi Avustralya, Brezilya, İrlanda, Hollanda, Yunanistan, Ukrayna ve Almanya'dan temsilcilerin katılımıyla gerçekleşmiştir. 1999 yılında adli dilbilim alanındaki ilk lisansüstü program, Cardiff Üniversitesinde açılmıştır. 2008 yılında adli dilbilime giderek artan ilgiyi karşılamak amacıyla Aston Üniversitesinde Adli Dilbilim Araştırmaları Merkezi kurulmuştur (Gao'dan aktaran Ariani, Sajedi ve Sajedi, 2014, s. 223).

1993 yılında kurulmuş olan Uluslararası Adli Dilbilim Derneği ve bu dernek bünyesinde 1994 yılından itibaren çıkan *International Journal of Speech, Language and the Law* isimli süreli yayın, son olarak da iki yıl süreli uluslararası konferanslar vasıtasıyla bugün adli dilbilim, bir disiplin olarak rüştünü ispatlamayı başarmıştır (Johnson ve Coulthard, 2010, s. 2).

Aston Üniversitesi Adli Dilbilim Araştırmaları Merkezi tarafından kurumsal iş birliği içeren projeler gerçekleştirilmektedir. Bunlardan güncel olanlardan bir tanesi, Polis Sorgulamaları için Dil ve İletişim: Eğitim, Değerlendirme, Geliştirme adıyla projelendirilmiştir.

2015 yılında Türkiye’de Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dilbilimi Bölümü tarafından Adli Dilbilim Çalıştayı düzenlenmiştir.

2018 yılında literatürdeki yüksek atıf değerine sahip yayınlardan biri olan *Nordic Association of Linguists* isimli dergi, adli dilbilim özel sayısı hazırlamıştır (Christensen ve Mortensen, 2018). Bu özel sayı, aynı zamanda adli dilbilimin alandaki kabulünün bir göstergesidir.

Hem dünyada hem Türkiye’de nispeten yeni bir saha olan adli dilbilim üzerine daha fazla çalışma yapılması, yeni yetişen bazı Türkologların bu alana yönlendirilmesi gerekir (Demirci, 2017, s. 303). Adli dilbilim alanı, bugün resmî kuruluşlar bünyesinde kendini gösterecek ve kimi üniversitelerde bağımsız bilim dalı olacak kadar ilerleme kaydetmiştir. Aston, Pompeu Fabra ve Cardiff Üniversitelerinde adli dilbilim uzmanlık alanı programı mevcuttur. Aslında bu, adli dilbilimin ortaya çıkışındaki ihtiyaç da göz önüne alındığında ihtiyacın ve dilbilimsel kanıtların artması ile de yorumlanabilir. Türkiye’de ise adli dilbilim, sadece Dokuz Eylül Üniversitesi Dilbilim Bölümü’nde 8. dönem ders içeriklerinde yer almaktadır.

2.2.2. Adli Dilbilim ve Türkçe Eğitimi

Adli dilbilimin hedeflediği çalışmacı kitlesi, doğrudan ana dili eğitimcileri olmamakla beraber ana dili eğitimcileri; yasama uzmanları, adalet akademisi eğitmenleri ve üniversitelerdeki öğretim üyelerinden oluşacak bir çalışmacı kitlesi ile iş birliği yapabilecek niteliğe sahiptir:

Disiplinler arası bir karaktere sahip olan adli dilbilim, suçların delillendirilmesi maksadıyla her türlü sözel dil kullanımını kapsadığı gibi her tür yazı stilini de ihtiva eder. Uygulamalı dilbilim alanına da giren adli dilbilim, bilhassa psikolinguistik, söylem analizi ve pragmatik gibi alanlarla doğrudan doğruya bağlantı hâlinindedir (Demirci, 2017, s. 303).

Dilbilimci için bir metnin hedef kitleye sözcük öğretimini amaçlayan dil eğitimi kitabında yahut resmî bir tutanakta yer alması arasında akademik açıdan bir farklılık yoktur. Behrens’in (2010) belirttiği gibi “Dilbilimci, aynı bir ev yahut eğitim ortamındaki çocuğu gözler gibi resmî bir sürecin gözlemlenmesi görevindedir.” (s. 181).

Adli dilbilim uzmanları; iletilen mesaj, semantik analizi, dil bilgisel göndermeler, konuşma eylemi, amaca yönelik dilsel ipuçları, söylem yapılanması ve kötücül dil karakteristikleri üzerine eğitim alırlar (Aronoff ve Rees-Miller, 2017, s. 634). Adli dilbilim uzmanlarının aldıkları eğitimin içeriği incelendiğinde Türkçe eğitiminin alanlarıyla da örtüştüğü görülmektedir.

Türkçe Eğitimi, 4 yıllık bir lisans eğitimini kapsamakta ve içerisinde barındırdığı dersler dolayısıyla dilin kültürle iletişim boyutunu her açıdan incelemektedir. Yaşayan dilin geçirdiği merhaleler ve bu dilin öğretiminden sorumlu olan Türkçe öğretmenleri, dilin sahip olduğu öğrenme alanlarına da hâkim olmak durumundadırlar (Uysal ve Altunbay, 2018).

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nın lisans ders içeriklerine bakıldığında özellikle Dinleme Eğitimi, Okuma Eğitimi, Yazma Eğitimi, Konuşma Eğitimi derslerinin dilin sosyal boyutuyla; Dilbilimi ve Metindilbilim derslerinin ise metnin çözümlemesi boyutuyla yakın ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Seçmeli dersler arasında yer alan Eleştirel ve Analitik Düşünme, Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele, Kültür ve Dil, Türk İşaret Dili, Anlam Bilimi, Dil Edinimi, Eleştirel Okuma, Medya Okuryazarlığı isimli dersler ise ikinci merhalede Türkçe Öğretmenlerinin adli dilbilim çalışmalarına destek verebileceğini göstermektedir (Uysal ve Altunbay, 2018).

Stygall'a (2010) göre birçok köklü şirket, çalışanlarının farkındalığını artırmak, kredi kartı gibi dokümanların metinlerini tasarlamak için iletişim danışmanlığı firmalarıyla birlikte çalışır (s. 63). Bununla birlikte bu şirketlerin dilbilimcilerden yahut etkili iletişimcilerden haberleri yoktur. Bir dil uzmanı, geliştiricilere iletişim kurmada, söylemin ve sözdiziminde kaçınılması yahut ön planda tutulması gereken noktalar hususunda daha iyi yollar önerebilir. Bu noktada dilin ontolojik boyutlarına hâkim bir ana dili eğitimcisi, söylem çözümlemesi ve iletişim boyutunda görev alabilecek niteliktedir.

Türkçe eğitiminin dört ayağından biri olan yazma eğitimi, grafoloji ile yakın ilişki hâlinindedir. Baltacıoğlu (1941), bu ilişkiyi şöyle dile getirmektedir: “Grafoloji yalnız mahkemeler için değil, pedagoji için de çok faydalıdır. Pedagog, grafolojik doneler vasıtasıyla terbiyesi bahis mevzuu olan çocukların ruhunu tetkik eder, onların kanaatleri hakkında müspet kanaatler elde eder.” (Baltacıoğlu, 1941, s. 118).

Grafolojinin inceleme alanlarından birisi de imza tahlilidir. İmza, bir yazının altına kim tarafından yazıldığını veya muhtevasının tasdik edildiğini belli etmek için konulan isim veya işaret (Öksüz'den aktaran Uysal ve Altunbay, 2016) olarak tanımlanmaktadır. İmza atma

becerisi, Türkçe Öğretimi Programı'nda "T.4.4.15. İmza atar." (MEB, 2019, s. 34). biçiminde ifade bulmuştur. "T.5.4.13. Formları yönergelerine uygun doldurur." kazanımından da resmî belge doldurmayı öğretmekle mükellef kişinin Türkçe öğretmeni olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Türkçe öğretmenlerinin alacakları bir üst eğitimle bilirkişi olarak bu alana destek vermesi mümkündür.

Türkçe Eğitimi lisans programı, ana dili eğitimcisinin sahip olması gereken özellikleri katılımcılarına yansıtırken aynı zamanda yaşayan dilin kültür boyutuna da yer vermektedir. Güncel ve esnek bir yelpazeye sahip olan adli dilbilim metin çözümlemeleri, bu bağlamda Türkçe eğitimcileri ile kesişmektedir.

Adli dilbilim içerisinde yer alan bir diğer çalışma alanı, tür çalışmalarıdır. Swales, tür çalışmalarının farklı alanlarda uygulandığından bahseder ve tür analizinin; halkbilim, edebiyat, hitabet ve dilbilim ile ilişkileri bulunduğuna değinir (Tanrıvere, 2016, s. 25). Bu sebeple türlere kaynak oluşturan metin kavramına da değinmek gerekmektedir.

2.3. Metin

Sözlü ya da yazılı biçimde oluşturulan, bağdaşıklık, tutarlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik gibi özellikler taşıyan dilsel birime metin denir (TÜBA, 2011, s. 825). Aktaş (2009), metin kavramını "çok farklı düzeylerde dille iletişimde bulunmak amacıyla oluşturulan anlatma ve anlaşma aracı" olarak tanımlamaktadır (s. 188). Bir metinden söz edebilmek için dilsel öğelerden bir kesitin somut ve elle tutulur bir varlığının olması gerekir. Bir metnin somut durumu, kişiler arası iletişim edimi çerçevesinde bir sözceleme edimini oluşturur (Günay, 2013, s. 45).

Metin, belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Bir başka deyişle, bildirişim değeri taşıyan, eyleme yönelik devingen bir bütündür. Bildirişim işlevi olmayan yazılı ya da sözlü bir belge, metin değildir. Kısaca metin, başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin art arda geldiği anlamlı yapı olarak tanımlanabilir (Günay, 2013, s. 45).

Tanımdan anlaşıldığı üzere bir söylemin metin olabilmesi için bildirişim, yani iletişim işlevini yerine getirmesi gerekmektedir.

Dilsel açıdan metin, birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan tümceler dizisidir. Bu diziliş rastlantısal bir durum değildir, aksine yazar tarafından bilinçli olarak bir mantık sırasına göre, dil bilimsel ulamlara ve metnin işleyişine göre yapılmıştır. Dilsel göstergelerin düzenli ve tasarlanmış bir bütünü olan yazınsal metinler; duygu, heyecan, coşku, korku ya da insan ruhuna yönelik daha başka soyut değerleri yaratmaya ya da kullanmaya elverişli, anlam bakımından da çok zengin dilsel birimlerdir (Günay, 2013, s. 45).

Metinlerin anlam bakımından ontolojik derinlik taşıyan yapılar olmaları, onlar üzerinde

söylem çözümlemesi çalışmaları yapılmasının öncelikli sebebidir.

Metin, dilin durağan bir birimi değil devingen bir sürecidir. Bir başka deyişle metin, hem (yazarın oluşturduğu) ürün hem de (okuyucunun okuma sırasında anlamlandırması bakımından) süreç olma özelliğini bir arada taşır (Günay, 2013, s. 46).

Koç'a (1966) göre "Bir bütünsellik anlatacak biçimde zamanda ve uzamda düzenlenmiş her tür tümce dizilimi metin olarak düşünülecektir." (Koç'tan aktaran Aksan ve Aksan, 1991, s. 93). Bununla birlikte Koç'un (1966) metni söylemli ve söylemsiz metin olarak ele aldığını da belirtmek gerekir. Bir diğer tanıma göre ise "Söylem terimi sözlü ortamı, metin terimi ise yazılı ortamı anlatır." (Allerton'dan aktaran Aksan ve Aksan, 1991, s. 98).

Tümceden daha uzun bağlantılı simgeler dizisi söylemi oluşturur (Marvin'den aktaran Aksan ve Aksan, 1991, s. 98). Tümceler birleşerek metinleri oluşturur ve tümceler arası ilişkiler dilbilgisel bağlantıların görünümleridir; sözceler birleşerek söylemleri oluşturur ve aralarındaki ilişkiler söylem bağıntısallığının görünümleridir (Coulthard'dan aktaran Aksan ve Aksan, 1991, s. 99). Tanım ve açıklamalardan görüldüğü üzere bir metinden beklenenler; bağdaşıklık, tutarlılık ve bağlamsallıktır.

2.3.1. Türkçe Eğitimi ve Metin

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) metnin konumu "Türkçe dersinde temel dil becerilerinin kazandırılmasında metinlerden yararlanılır." (MEB, 2019, s. 16) ifadesi ile belirlenmiştir. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir (MEB, 2019, s. 4). TYÇ'nin belirlediği sekiz anahtar yetkinlikten ilki olan *ana dilde iletişim* şu şekilde tanımlanmıştır:

Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır (MEB, 2019, s. 4).

Ana dilde iletişim ekseninde temel dil becerilerinin kazandırılmasına yönelik faydalanılabilecek metin türleri Tablo 1'de gösterilmiştir. Metin türlerindeki çeşitlilik adli dilbilime çalışma alanı oluşturan metinlerin de dil eğitiminde kullanılabileceğini göstermektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda metin türleri; bilgilendirici metin, tahkiyeli metin ve

şiiir olarak belirlenmiş, bu başlıklar ise aşağıda gösterildiğı üzere çeşitlendirilmiştir.

Tablo 1

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Metin Türleri

Bilgilendirici Metinler	Anı, biyografiler, otobiyografiler, blog, dilekçe, efemera ve broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler), e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.), gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, özlü sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.), özlü sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.), sosyal medya mesajları
Hikâye Edici Metinler	Çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal / efsane / destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro
Şiir	Mani / ninni, şarkı / türkü, şiir, tekerleme/sayışmaca/bilmece

MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*.

Tablo incelendiğinde özellikle bilgilendirici metinler içerisinde edebî kaygı taşımayan bir tür çeşitliliğine gidildiğı görülecektir. Türkçe derslerinde kullanılacak metinlerin disiplinler arası nitelik taşımasının gerekliliğı, kıraat ilminin öğretimini anlatan eserlerde yer almaktadır: “Kıraat: Kitaplar ‘malumat-ı iptidaiyeye mahsus bir mecmua’ diye tanımlanıyor; okunacak parçaların bilgi vermesi, ‘incila-yı efkâra hizmet edecek’ yazılar olması isteniyor; başka derslerin konularıyla da ilgili olmalı, yazılar kolaydan zora gitmeli, öğrenciler, ‘tabir ve ifadeler öğretilerek müstefit edilmeli’ deniyor.” (Göğüş, 1970, s. 133). Buradan hareketle metnin sadece Türkçe dersi öğretim aracı olarak değil günlük hayatta yardımcı olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

Metin kavramı; sözlü ve yazılı boyuta hâkim olması dolayısıyla dil eğitimi merkez olmak üzere birçok disiplinde geniş bir çalışma alanına sahiptir. Dil eğitimi söz konusu olduğunda ise 2019 yılı itibarıyla edebî ve öğretici metinlerin yanı sıra dil eğitiminde belirli bir alana yönelik olarak geliştirilen sipariş metinlerden dahi söz etmek mümkündür. Bu bağlamda düşünüldüğünde televizyon reklamları, afişler, sloganlar ve günlük konuşmalar da metin sınıfına dâhil olmakta; ilaç prospektüsleri, yemek tarifi gibi materyaller de otantik metin olarak adlandırılmaktadır (bkz. Tablo 1). Otantik metinler; kendiliğindenlik ilkesine uygun olmaları sebebiyle duygu durumu en net yansıtan oluşum ve bağlamlardır. Dimter, günlük

dildeki metin türlerinin saptanmasına ilişkin iletişim durumu, metin işlevi ve metin içeriği olmak üzere üç temel ölçüt önerir:

- Tarife, buyrum, haber, vaad gibi metin türlerine bakıldığında, bunların metnin iletişimsel işleviyle belirlendiği görülür. Tarife, buyrum kavramlarıyla gönderici, alımlayıcının belirli bir eylemi yapmasını, yorumla onun belirli bir tutum kazanmasını, haberle belirli bir olaya ilişkin bilgilenmesini istemektedir. Vaad ile ise alımlayıcıya bir görevi üstlendiğini göstermektedir.
- Hava raporu, gezi notları, spor haberleri, evlilik belgesi, evlilik ilanı, yemek tarifi, doktor reçetesi gibi metin türü adları metin içeriğine göre belirlenmiştir.
- Mektup, telefon görüşmesi, radyo-televizyon yayını, telgraf, gazete makalesi, kitap gibi metin türleri de iletişim durumuna göre sapanmıştır (Dimter'den aktaran Kanatlı, 1998, s. 45-46).

Göğüş (1970) ve Dimter'in (1981) günlük dildeki metin türlerine ilişkin saptamaları incelendiğinde şu iki çıkarıma ulaşmak mümkündür: Öncelikle otantik metinlerin dil eğitiminde kullanımının önerilmesi, 2000'li yıllardan önceye dayanmaktadır. İkinci olarak adli metin olarak adlandırılan metinleri ilk gruba dâhil etmenin mümkün olduğu görülmektedir.

Metnin bileşenlerinden ve temel öğelerinden birisi, anahtar kelimelerdir. Anahtar kelimeler, bir araya gelerek kavram alanını oluşturmaktadırlar.

İç içe geçmiş, kaynaşmış, bir sözcüğün diğerini etkilediği-gerektirdiği, sözcüklerin anlam sınırlarının kesiştiği ve anlamlarının birbiriyle belirginleştiği, aynı kavram içinde örgütlenen anlamsal birlikteliğe kavram alanı denir. Bir kavramın sınırlarını belirginleştirmek, eş deyişle bir kavramın diğer kavramlarla düşünsel mesafesini ortaya koymak, aynı zamanda o dilin düşünce deneyiminin yansıdığı kavram alanını belirlemek anlamına gelir (Kanatlı ve Çekici, 2018, s. 305).

Karagöl (2019), anahtar kelimeyi yazılı veya sözlü metnin konusunu belirten, genel nitelik taşıyan kavram olarak tanımlamaktadır. Anahtar kelimelerin özellikleri şöyle ifade edilebilir:

- Anahtar kelimeler, metnin konusuyla ilgili olmalıdır. Diğer bir deyişle anahtar kelimeler, metnin konusunu sezdirmelidir.
- Anahtar kelimeler -özellikle bilgilendirici metinlerde- metnin başlığıyla ilgili olmalıdır. Öyküleyici metinler, yazarın hayal dünyasına ve kurmaca becerisine göre şekillendiği için bu metinlerde başlıklar anahtar kelimelerden bağımsız olabilir.
- Anahtar kelimeler, ana düşünceyi bulmayı kolaylaştırmalıdır.
- Anahtar kelimeler, ana duyguyla ilişkili olmalıdır.
- Anahtar kelimeler, metni yansıtmak bakımından metindeki diğer kavramlara göre genel kavramlardır (Karagöl, 2019, s. 168-169).

Anahtar kelimeler metin çözümlemelerinde başvuru temel unsurlardan biridir. Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndaki (2015) metin kavramına ilişkin kazanımlar incelendiğinde bu kazanımların daha çok edebî metinleri çözümlemeye yönelik olduğu ancak bununla birlikte çoklu medya kaynaklarının güvenilirliğini sorgulama, atıf yapma, anekdotlar kullanma vb. yönünde yeniliklerin olduğu görülmektedir. Bu durumda Türkiye

Yeterlilikler Çerçevesi kapsamında belirlenen yetkinliklerin de etkisi vardır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) ise söz konusu değişikliklere ilişkin daha ayrıntılı kazanımlar yer almaktadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) çalışmanın amacı ve metin bilimiyle örtüşen kazanımlar aşağıda verilmiştir.

- Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder (T.5.3.5.) (T.6.3.5) (T.7.3.5) (T.8.3.5)
- Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler (T.5.3.6.) (T.6.3.5) (T.7.3.6)
- Metin türlerini ayırt eder (T.5.3.12) (T.6.3.26) (T.7.3.29) (T.8.3.26)
- Okuduklarını özetler (T.5.3.13) (T.6.3.16) (T.7.3.15) (T.8.3.13)
- Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler (T.5.3.14) (T.6.3.20) (T.7.3.17) (T.8.3.17)
- Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir (T.5.3.15) (T.6.3.23) (T.7.3.24) (T.8.3.22)
- Metindeki hikâye unsurlarını belirler (T.5.3.16) (T.6.3.22) (T.7.3.21)
- Metni yorumlar (T.5.3.17)
- Metnin konusunu belirler (T.5.3.20) (T.6.3.19) (T.7.3.16) (T.8.3.16)
- Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar (T.5.3.23) (T.6.3.31) (T.7.3.27) (T.8.3.28)
- Medya metinlerini değerlendirir (T.5.3.25) (T.6.3.32) (T.7.3.31)
- Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir (T.5.3.26) (T.6.3.13) (T.7.3.7)
- Metinler arasında karşılaştırma yapar (T.5.3.27) (T.6.3.25) (T.7.3.25) (T.8.3.23)
- Bilgi kaynaklarını etkili şekilde kullanır (T.5.3.28) (T.6.3.33) (T.7.3.32) (T.8.3.30)
- Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular (T.5.3.29) (T.6.3.34) (T.7.3.33) (T.8.3.31)
- Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder (T.5.3.30) (T.6.3.28) (T.7.3.26) (T.8.3.24)
- Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur (T.5.3.31) (T.6.3.29) (T.7.3.28) (T.8.3.25)
- Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri ayırt eder (T.5.3.33)

- Metnin içeriğini yorumlar (T.6.3.24) (T.7.3.22) (T.8.3.21)
- Metindeki yardımcı fikirleri belirler (T.7.3.18) (T.8.3.5)
- Metinlerin yazılı hâli ile medya sunumlarını karşılaştırır (T.7.3.35)
- Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler (T.8.3.6)
- Geçiş ve bağlantı ifadelerinin metnin anlamına olan katkısını değerlendirir (T.8.3.10)
- Okuduğu metinlerdeki hikâye unsurlarını belirler (T.8.3.20)
- Medya metinlerini analiz eder (T.8.3.29)
- Edebî eserin yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır (T.8.3.33)
- Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar (T.8.3.35)

1739 sayılı Millî Eğitim Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi’nin Temel Amaçları ve Genel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile amaçlananlardan biri de öğrencilerin duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanmasıdır (MEB, 2019, s. 8). Türkçe dersi öğretim programları incelendiğinde metin ve metin analizi ile duygu, düşünce ve görüşleri aktarmaya ilişkin birçok kazanımın olduğu görülmektedir. 2015 ve 2019 programlarında önceki programlardan ayırt edici olarak farklı metin türlerinin de kullanılması dilbilimin çeşitli alanlarının Türkçe eğitiminde kullanılabileceğine işaret etmektedir.

2.3.2. Bir Metin Türü Olarak Son Söz

20. yüzyılın ortalarında, dilin tümceden büyük anlatım birimlerine önem verilmesi doğrultusundaki görüşler güç kazanmıştır. Dildeki anlatımları metinler oluşturma bakımından incelemeye, metinlerin iç bağlantılarını ve düşünülenle açıklanan arasındaki bağlantıyı aydınlatmaya yönelik çalışmalar yayımlanmış, 1960’lı yıllarda metin dilbilimi (textlenguistics) ve söylem çözümlemesi (discourse analysis) alanları doğarak gelişmeler kaydetmiştir (Aksan, 2003, s. 26). Dilbilimdeki bu paradigma değişikliği, uygulamalı dilbilime de yansımış ve toplumsal fayda sağlamıştır.

Son 20 yılda, birçok ülkede mahkemelerin görülmesi esnasında dilbilim uzmanları görüşlerine başvuru sıklığında hızlı bir artış görülmüştür. Bu davaların içeriği, Yunan bir doktorun “can” veya “can’t” dediğinin belirlenmesinin tespitinden (Baldwin ve French, 1990) ticari marka davalarında münferit morfeplerin anlamı ve mülkiyetiyle ilgili anlaşmazlıklara (Shuy, 2002), söyleyiş esnasındaki benzerlik oranı derecesi ve iki ticari markanın bu sebeple karıştırılabilme

ihtimalinden (Gibbons, 2003) jüri yönergelerinde münferit kelimelerin bulanıklığına (Levi, 1993), intihal davalarındaki kelime ve kelime gruplarına dair mülkiyetten (Turell, 2004) iki ayrı cinayet vakasında metinlerin uydurma olma suçlamasına (Coulthard, 2002) uzanacak kadar geniş bir yelpazeye sahiptir (Coulthard, 2010, s. 474).

Örneklerden görüldüğü üzere adli dilbilimin çalışma kapsamına alacağı dokümanlar, neredeyse ihtilaf olasılığı mevcut tüm dokümanlardır.

Adli dilbilimin verileri, adli olaylara konu olan tüm metinlerdir. Olsson (2008), “Sözlü dilin herhangi bir parçası, potansiyel olarak birer adli metindir. Eğer bir metin, herhangi bir şekilde resmî ya da adli sürece dâhil olursa o, artık adli bir metindir.” demektedir (Malini ve Tan, 2016, s.1).

İdam mahkûmlarının son sözleri de adli dilbilim çerçevesinde incelenebilecek otantik metinlerdendir. Ölüm anı, bir insanın duygularını en uç noktada yaşadığı durumlardan biridir. İdam mahkûmlarının ölüme bakış açıları doğrultusunda bu andaki duygu durumları şekillenmektedir. “Ölümle karşı karşıya gelmek, yaşamın anlamı sorusuyla karşı karşıya gelmek demektir.” (Kübler-Ross, 1987, s. 137). Dolayısıyla ölüm anında mahkûm, kendisi için yaşamın anlamı neyse, nasıl hatırlanmak istiyorsa son sözlerinde de bu anlama ilişkin ifadeler yer vermektedir. Bu son sözler, birbirinden büyük farklılıklarla ayrılabilir:

Bazıları ebediyetin büyüklüğü, sonsuza dek ölü kalma fikri karşısında sendeler; bazılarıysa var olmama durumunu kavramada zorluk çekip öldükten sonra nerede olacakları sorusunu düşünüp dururlar; kimileri bütün kişisel dünyalarının yok olmasının verdiği dehşete odaklanır; kimileriye ölümün kaçınılmazlığı konusuyla boğuşur (Yalom, 2008, s. 19).

Son sözler, idam cezasının geçerli olduğu ülkelerin bir kısmında idam mahkûmlarına yasal zemin dâhilinde verilen bir haktır. Tüm mahkûmlar son söz hakkına sahiptir. Farklı eyaletlerde farklı ifade biçimleri de olsa ABD’de tüm eyaletlerde son söz hakkı bulunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde son sözlerin kimi eyalette yazılı kimi eyalette ise sözlü olarak alındığı bilinmektedir. Teksas Huntsville Hapishanesindeki idam mahkûmlarına idamın gerçekleştirilmesinden önceki son 15 dakika içerisinde birkaç dakikalık “son söz” süresi verilmektedir. California eyaletinde bu, kısa bir ifade alma şeklinde olmaktadır. Kentucky’de iki dakikalık sınır varken Pennsylvania eyaletinde sadece yazılı ifadeye izin verilmektedir (BBC, 2013). Ağırlıklı olarak sözlü olarak alınan bu ifadelerin hazırlıklı yahut hazırlıksız konuşmaya dâhil olup olmadığı bir tartışma konusudur.

Hazırlıksız konuşmalar, belirli bir plan dâhilinde yapılmaz. Konunun içeriğine göre konuşmanın boyutu değişebilir. Kişide önceden hazırlanmış ve bağlı kalınan bir metin yoktur. Hazırlıklı konuşmalara göre hem daha kolay hem de daha riskli olabilir. Söz gelimi, belirli bir metne bağlı kalınmadığından kişiyi strese sokacak bir durum oluşmaz (Altunbay, 2019, s. 56-57).

Yalçın (2012), “kişinin önceden planladığı, üzerinde çalışmalar yaparak bilgi, belge ve teknik detayları bir araya getirerek sunduğu konuşmalar”ı hazırlıklı konuşma olarak nitelendirmektedir. Hazırlıklı konuşmalar; konu, mekân, hedef kitle, amaç vb. yönlerden sınırlandırılmış, genel hatları belirlenmiş ve bir plan dâhilinde yapılan konuşmalardır. Hazırlıklı konuşmaların hazırlıksız konuşmalardan bir diğer farkı, genellikle bir topluluk karşısında yapılıyor oluşlarıdır (Altunbay, 2019, s. 57).

Kellehear’a (2005) göre ölüm zamanının bilinmesi ölecek kişinin ölüme bakış açısını değiştirebilmektedir. Çalışma dokümanı düşünüldüğünde son kez konuşacaklarını bilen mahkûmların ne söyleyeceklerini tasarlamak için oldukça yeterli bir tutukluluk süreleri mevcuttur. Suç kesinleşip mahkûm hapse girdikten sonra idamı bekleme süresi ortalama 10,87 yıldır. En kısa bekleme süresi 252 günken (yaklaşık 9 ay) en uzun bekleme süresi 11.575 gündür (yaklaşık 32 yıl).

Bireyin kimi zaman ikinci kişiye ihtiyaç duymaksızın gerçekleştirebileceği dil faaliyetlerini içeren yazma ve okuma becerileri, daha formal bir kullanılabilirlik alanına sahipken her zaman olmamakla birlikte en az bir kişiye daha ihtiyaç duyulan konuşma ve dinleme becerileri, kendiliğindenlik ve hazırlıksızlığa daha fazla yer verdiği için hazırlıksız duygu durum ifadelerini sıklıkla içermektedir. Bu sebeple hazırlıksız yahut kısa süreli hazırlıkla oluşturulan metinlerin duygu durum ifadelerine hazırlıklı metinlere kıyasla daha fazla yer verdiği düşünülmektedir.

İdam mahkûmlarının içinde bulundukları duygu durumlar bu farklı duygulardan hareketle farklılık gösterir. Bununla birlikte duygu durumlar, belli başlı duygular etrafında şekillenmektedir.

2.4. Duygu Durum

Uygulamalı dilbilimin çözümlemeler vasıtasıyla tespitine imkân kıldığı verilerden birisi de duygular, duygu durumlar ve temalardır. Bireyin karşılaştığı olaylar karşısında bazen içsel düşüncelerini ifade eden hislere, bazen de olaylar gerçekleştiği anda bireyde görülen bedensel değişikliklere duygu denilmektedir (Lyons, 1980, s. 43). Duygu durum ise bilinçli olarak bulunulan ruhsal durum, haleti ruhiye olarak tanımlanmaktadır (Merriam Webster, 2019). Duygu durum, literatürde mod olarak da adlandırılmaktadır.

Parrot (2001), duyguları birincil, ikincil ve üçüncül olmak üzere sınıflandırmıştır.

Tablo 2

Parrot'un Duygu Sınıflandırması

Birincil Duygular	İkincil Duygular	Üçüncül Duygular
Sevgi	Düşkünlük-şefkat	Hayranlık, düşkünlük, aşk-sevgi, şefkat-merhamet, ilgi, hoşlanma, çekicilik, cazibe, önemseme-bakım, hassasiyet, sevecenlik, duygusallık-duyarlılık
	Arzulama-şehvet	Arzu etmek-istemek, tutku, sevdalanma-kara sevdaya düşme-vurulma
	Özlem-hasret	Özlem-hasret
Sevinç	Neşe	Mutluluk, keyif, sevinç, eğlenme, bayram etme, coşku, yerinde duramama
	Hoşlanma	Heyecan, canlılık, heves, istek, zevk vermek
	Memnuniyet	Hoşnut olma, memnun olma
	Gurur	Övünmek, zafer kazanmak, başarı elde etmek
	İyimserlik	Can atmak, ümit etmek, ummak istemek
	Büyülenme	Mest olma, kendinden geçme
	Ferahlama	Hafifleme, rahatlama, sıkıntıdan kurtulma
Şaşkınlık	Şaşıрма	Hayret etme, sürpriz
Öfke	Sinirlendirme	Çileden çıkarma, kızdırma, tahrik, kışkırtma, rahatsızlık, huysuzluk, suratsızlık, somurtkanlık
	Hiddet	Öfke, hayal kırıklığı
	Köpürmek	Gazap, hakaret etmek, düşmanlık, gaddarlık, sertlik, vahşilik, kin, hıncını almak, üzme, zarar vermek, intikamcılık, kızgınlık, dargınlık
	Nefret	İğrenme, bıkınlık, aşağılama, küçük görme, hoşlanmama
	Kıskançlık	Haset, çekememe
	Acı çektirmek	Canını yakmak, eziyet etmek
	Acı çekme	Istirap, dertli olma, kırılmak, gücenmek, rencide olmak, incinmek
Üzüntü	Üzülmek	Depresyon, bunalmak, çöküntü, çaresizlik, hüznün, keder, kasvet, sıkıntı, mutsuzluk, tasa, melankoli
	Hüsran	Umutsuzluk, hayal kırıklığı,

		kırılma
	Utanç	Suçluluk, ayıp etmek, pişmanlık, kahr, vicdan azabı
	İhmal	Yabancılaşma, dışlanma, ilgisizlik, yalnızlık, reddedilme, yenilgi, güvensizlik, aşağılanma, hakaret edilme
	Duygudaşlık	Acıma
Korku	Dehşet	Telaşlanmak, dehşete düşmek, şok olmak, korkmak, paniklemek
	Ürkeklik	Huzursuzluk, kaygı, endişe, ürkeklik, gerginlik, kuruntu

Parrot, W. (2001). *Emotions and social psychology: essential readings*. Philadelphia: Psychology.

Parrot (2001), birincil duygular olarak sevgi, sevinç, şaşkınlık, öfke, üzüntü ve korkuyu belirlemiştir. Sevgi başlığı altında ikincil duygular düşkünlük-şefkat, arzulama-şehvet, özlem-hasret; üçüncül duygular ise hayranlık, düşkünlük, aşk-sevgi, şefkat-merhamet, ilgi, hoşlanma, çekicilik, cazibe, önemseme-bakım, hassasiyet, sevecenlik, duygusallık-duyarlılık, arzu etmek-istemek, tutku, sevdalanma-kara sevdaya düşme-vurulma, özlem-hasrettir. Sevincin ikincil duygularını neşe, hoşlanma, memnuniyet, gurur, iyimserlik, büyülenme, ferahlama; üçüncül duygularını ise mutluluk, keyif, sevinç, eğlenme, bayram etme, coşku, yerinde duramama, heyecan, canlılık, heves, istek, zevk vermek, hoşnut olma, memnun olma, övünmek, zafer kazanmak, başarı elde etmek, can atmak, ümit etmek, ummak, istemek, mest olma, kendinden geçme, hafifleme, rahatlama ve sıkıntıdan kurtulma oluşturmaktadır. Şaşkınlığın ikincil duygusunu şaşıрма; üçüncül duygusunu ise hayret etme ve sürpriz oluşturmaktadır. Öfke başlığı altında ikincil duygular sinirlendirme, hiddet, köpürmek, nefret, kıskançlık, acı çektirmek; üçüncül duygular ise çileden çıkarma, kızdırma, tahrik, kışkırtma, rahatsızlık, huysuzluk, suratsızlık, somurtkanlık, öfke, hayal kırıklığı, gazap, hakaret etmek, düşmanlık, gaddarlık, sertlik, vahşilik, kin, hıncını almak, üzme, zarar vermek, intikamcılık, kızgınlık, dargınlık, iğrenme, bıkkınlık, aşağılama, küçük görme, hoşlanmama, haset, çekememe, canını yakmak, eziyet etmektir. Üzüntünün ikincil duygularını acı çekme, üzülmek, hüsrana, utanç, ihmal, duygudaşlık; üçüncül duygularını ise ıstırap, dertli olma, kırılmak, gücenmek, rencide olmak, incinmek, depresyon, bunalma, çöküntü, çaresizlik, hüznü, keder, kasvet, sıkıntı, mutsuzluk, tasa, melankoli, umutsuzluk, hayal kırıklığı, kırılma, suçluluk, ayıp etmek, pişmanlık, kahr, vicdan azabı, yabancılaşma, dışlanma, ilgisizlik, yalnızlık, reddedilme, yenilgi, güvensizlik, aşağılanma, hakaret edilme, acıma oluşturmaktadır. Son olarak altıncı duygu korkunun

ikincil duyguları dehşet ve ürkeklik; üçüncül duyguları telaşlanmak, dehşete düşmek, şok olmak, korkmak, paniklemek, huzursuzluk, kaygı, endişe, ürkeklik, gerginlik ve kuruntudur.

Kübler-Ross (1997), ölümci hastalığa yakalanan hastaları üzerinden yaptığı çalışmalarda ölüm sürecinin beş aşamadan oluştuğunu belirtmektedir:

- Yadsıma ve yalıtılma: Yadsıma, şok edici, beklenmedik haberden sonra hastanın kendini toplamasına ve zaman içinde daha az köktenci savunma mekanizmalarını harekete geçirmesine izin veren bir tampon görevi yapar. “Hayır, bu bana olamaz, doğru değil.” algısı bu ilk aşamada hâkimdir.
- Öfke: Başa çıkması güç bir evredir. Kişi kendisini mutsuz edecek şeyleri görür. Öfke her yöne yöneltilir. “Neden ben?”, “Sakın bana gelip bunun Tanrı’nın dileği olduğunu söylemeyin.” ifadeleri bu dönemdeki sorgulamaların temelini oluşturur.
- Pazarlık: Yaşamın uzaması, ağrı ve fiziksel rahatsızlıkları hissetmemeye ilişkin isteklerin olduğu evredir, erteleme çabasıdır. “Eğer Tanrı bizi bu dünyadan almaya karar veriyse öfkeli yakarışlarıma yanıt vermiyorsa, belki de iyilikle istesem daha iyi olacaktır.” düşüncesi hâkimdir.
- Depresyon: Sağlık durumunun ağırlaşması sonucu ortaya çıkar. Yoğun tedavi, hastane yatışları, parasal yük vb. sebep olur.
- Kabullenme: Daha fazla anlayış, yardım, desteğin beklendiği evredir. Ne çökmüş ne de kızgın hissedilir (Kübler-Ross, 1997).

Söz konusu dilbilim çatısı altında adli dilbilim ise mahkûmların “susma” haklarını kullanmaları da yukarıdaki duygu durumlara ilave edilecek özelliktedir. Kübler-Ross’a (1987) göre susmak da başlı başına bir konuşma sanatıdır ve kimi kez sözlerden daha değerli olabilir (s. 66).

Turhan (1941), *Yüz İfadelerinin Tefsiri Hakkında Tecrübi Bir Tetkik* adlı çalışmasında belirlenen altı ortak ruh hâline ilişkin deneklere fotoğraflar göstermiş ve duygu tahminlerinin yapılmasını istemiştir. Yüz ifadelerinden hareketle duygu tespit etmek için esas alınan duygular şunlardır: Dikkat, hayret, hiddet, keder, korku ve sevinç.

Parrot (2001) ve Turhan’ın (1941) duygulara ilişkin sınıflamaları incelendiğinde her ikisinin de altı ortak duygu belirlediği görülmektedir. Sevinç, korku, şaşkınlık-hayret, öfke-hiddet ve üzüntü-keder olmak üzere beş duygu iki sınıflamada da yer almaktadır. Altıncı duygu olarak Turhan (1941) dikkati ele alırken Parrot (2001) sevgiyi esas almıştır.

Baymur (1978) ise duyguları üç boyutta ele almıştır:

Haz ve elem duygusal yaşamın iki niteliğidir. Duygular en olumlu olanlardan yani bizi en çok mutlu kılanlardan en olumsuzlara, yani çok acı uyandıranlara kadar bir ölçek üzerine sıralanabilir. Bu ölçeğin ortasına düşen, şaşkınlık, tecessüs ve bekleyiş gibi ne kıvançlı ne de acılı olmayan duygular da bulunur.

Yukarıda değinilen duygular bir de yeğlilik bakımından birbirinden farklılık gösterir. Çok şiddetli ve hafif duygular vardır. İnsan yerine göre, bir olay karşısında ya biraz memnun olur veya davranışlarını kontrol edemeyecek derecede sevinir, üzülür veya derin bir kedere kapılabilir. Bu iki uç arasında derece farklılıkları gösteren daha az ya da daha çok yeğlin duyguları görülebilir.

Psikolog Murphy yeğin duygusal tepkilerinin çoğunun, olumlu olmaktan çok olumsuz olduklarına dikkati çekmektedir. Korku ve öfke gibi birçok duyular organizmanın yararına değil zararına olan uyarıcılar karşısında meydana gelmektedir. Duygular aynı zamanda gerginlik uyandıranlar veya gevşek olanlar olmak üzere de sınıflandırılabilir. Örneğin bekleyiş, çok gergin bir duygu hali yaratır. Şaşkınlık, ilgi, merak da çeşitli ölçülerde gerginlik uyandıran duygulardır. Sevinç ve şefkat ikisi de olumlu yani haz veren duygular oldukları halde sevinç, şefkate göre daha çok gerginlik yaratan bir duygudur. Öfke ve kıskançlık hem elem veren hem de şiddetli gerginlik uyandıran duygulardır. Duygular böylece bu üç boyut (haz ve elem, az ya da çok yeğinlik, gevşeklik ve gerginlik) bakımından nitelendirilebilir. Duyguların bu üç boyut içine yerleştirilebileceği fikrini ilk ortaya atan Wundt olmuştur (Baymur, 1978, s. 74).

Turhan (1941), Baymur (1978) ve Parrot'un (1941) sınıflamaları incelendiğinde tüm duygularda kesin bir ayırmadan söz etmemek mümkündür. Bu durum mahkûmların son söz metinlerinde birden çok duygu durumun tespit edilmesini de desteklemektedir.

2.4.1. Duygu Durum Çözümlemesi

Sözcüklerin algılanması ve üretilmesi söz konusu olduğunda “nasıl” sorusuna cevap veren psikoloji bilimi de işin içine girmektedir. Dil psikolojisi literatürde ruhdilbilim, psikolinguistik olarak da adlandırılmaktadır (Rıfat, Rıfat, Koş ve Tekgül, 2010, s. 112). Psikodilbilim, bireylerin bir dili anlama, kullanma gibi davranışlarını, ana dilin öğrenimini merkeze alarak inceleyen bilim dalıdır (Altınörs, 2000, s. 62). Sosyal Bilimler Sözlüğü'nde ise psikolinguistik dili türetme ve anlama yolları ile dilin psikolojik boyutlarını incelemeyi konu edinen bir psikoloji alt dalı olarak tanımlanır (Demir ve Acar, 2005, s. 338).

Psikolinguistik dilin psikolojik görünümüyle ilgilenir. Bu alandaki çalışmalar dilbilimsel modeller üzerine konuşma algısı, algı çalışmaları, kısa süreli ve uzun süreli bellek konularından oluşur. Psikolinguistik alanındaki birçok çalışma çocukların dil öğrenmeleri üzerine gerçekleştirilmiştir. Chomsky tarafından çocuk dilinden hareketle geliştirilmiş olan dönüşümsel model psikolinguistiğin diğer alanlarına konuşma süreci ve konuşmayı anlama alanlarına uyarlanmıştır. Bu alandaki ilk çalışmalar edilgen cümlelerin etken cümlelere kıyasla daha uzun bir süreci kapsadığını çünkü edilgen bir cümle üretebilmek için bir kural daha bilmek gerektiğini savunmaktadır (Britannica, 2019).

Psikodilbilim, bireye ilişkin dilsel üretim, anlama, belleme, tanıma olgularını, bireysel davranış biçimleri olan söz edimlerini, dilin edinilmesini inceleyen, ruhdilbilimle dilbilimin ara kesit bölgesinde oluşmuş bir dalıdır. Bir tür söz dilbilimi olan ruhdilbilim 1950'lerde C. E. Osgood, T. E. Sebeok, G. A. Miller, J. B. Carroll gibi dilbilimcilerin çalışmalarıyla bağımsız bir dal olarak ortaya çıkmıştır. Bu aşamada davranışçı ruhdilbilimin bildiririm kuramının ve yapısal dilbilimin bir birleşimi olan ruhdilbilim 1957'den sonra Chomsky'nin üretici-dönüşümsel kuramının etkisi altında kalmış, bireyin dili kullanmasına ilişkin bir edim örneği oluşturmaya yönelmiştir (Vardar, 1980, s. 121).

Dolayısıyla dil ve duygu ekseninde gerçekleştirilen bir çalışmada psikodilbilimin verilerinden yararlanmak gerekmektedir.

Bir insanın kültürel oluşumu, duyguları yorumlamada ve insanları kültürler arasında yükselten olayları şekillendirmede önemli rol oynaması ile ilişkilendirilebilir (Hoftstede, 1989; Markus ve Kitayama, 1991). Semin, Görts, Nandram ve Semin-Goossens (2002)

konuşmaya ve özellikle duygusal konuşmalarda kullanılan kelimelerin özel dilsel özelliklerine odaklanır, çünkü onların dilsel alışkanlıkları; temsil etmek, hareket etmek, hissetmek, yorumlamak ve sosyal olayları yaşamak gibi tekrarlayan kültürel alışkanlıklar tarafından biçimlendirilir (s. 11).

Sözlü bir metinde yer alan duygu durum ifadesi, o metnin sadece konusunu, ana fikrini ve anahtar kelimelerini kapsamamaktadır. Bununla birlikte metnin ve metni oluşturanın psikolojik durumu, hitap edilen kişi, kullanılan zaman kipi, cinsiyet, atmosfer ve diğer unsurlar da duygu durumu belirleyici unsurlar arasındadır. Sözlü metinlerde yer alan duygu durumu tespit etmek için dilbilimin sunduğu bazı formüller bulunmaktadır. Duyguların ilişki işaretleri olarak kullanılıp kullanılmayacağını keşfetmenin bir yolu, kendiliğinden oluşan farklı dilsel kategorilerin belirginliği (fiil, sıfat, isimler) arasındaki ilişki yardımı ile olur (Semin vd., 2002, s. 12).

Duygu durum ifadelerinin sınıflaması, metin tahlillerinde ve özellikle dezavantajlı gruplar tarafından oluşturulan otantik metinlerin değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılmaktadır. Yazılı metinlerdeki duygu durumları belirleyebilmek için dilbilim çatısı altında adli dilbilim verilerinden yararlanmak gerekmektedir. Duygu durumları temsil eden anahtar kelimeler, birer kavram alanı oluşturma niteliğini de taşımaktadırlar. Kavram alanı kuramının temeli; kavramların birbirinden soyutlanmış olarak ayrı ayrı değil, bir mozaik gibi birbirlerini sınırlandırdıkları, etkiledikleri görüşüne dayanır (Aksan'dan aktaran Kanatlı ve Çekici, 2018, s. 304-305). Bu sebeple çalışmada her duygu durum için anahtar kelimeler ayrı ayrı belirlenmiştir. Bununla birlikte 2019 yılında güncellenen Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) duygular tek başına bir tema olarak yer almakta ve bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık gibi alt duygulanımları içermektedir.

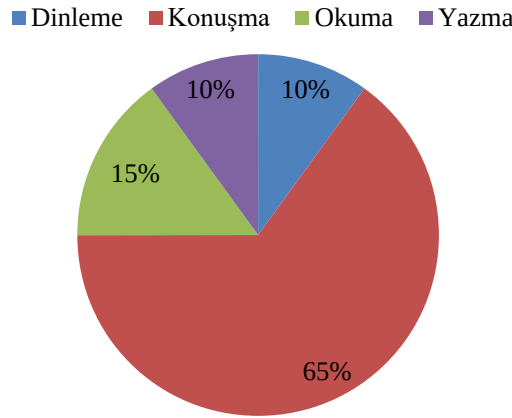
Çocuklar içlerini devamlı surette rahatsız eden üzüntülerini çeşitli derslerde açığa vurabilirler. Bu derslerin en önemlileri bize göre: Kompozisyon, resim ve beden eğitimidir. Çocuk bu derslerde içini rahatsız eden üzüntülere bir çıkış noktası bulabilir. Bu bakımdan bu derslerin öğretmenleri, ilkokulda sınıf öğretmenleri çok dikkatli olmalıdır. Çocuklar farkına varmadan bu derslerde üzüntülerinin ipuçlarını verebilirler. Yalnız öğretmen zaman zaman çocukların endişelerini keşfetmek maksadıyla bu derslere istikamet vermelidir. Bu noktada çocuk öğretmenin yüzde yüz samimiyetine emin olmalıdır. Mesela bir Türkçe öğretmeni veya bir ilkokul sınıf öğretmeni öğrencilerine şöyle bir konu verebilir: Herkes kendisinin iyi veya fena kabul ettiği taraflarını tasvir etsin. Yahut dünyada en çok kimi seviyorsunuz? Böyle bir konuda çocuğun samimilikten uzaklaşmaması için bu ödevleri sınıfta okumayacağını ve kendilerine iade edeceğini öğretmen garanti ederse çocuk, bu tabii ve samimi hava içinde çocuk kafasını rahatsız eden üzüntülerin ipuçlarını verebilir (Berklin, 1972, s. 286).

Berklin (1972) tarafından da belirtildiği üzere öğrencilerin duygu durumları hakkında bilgi elde etmenin bir yolu da metinleri onların oluşturmalarını sağlamaktır. Konuşma ve yazma

becerileriyle duyguların ifadesine yönelik çalışma yapılırken dinleme ve okuma becerileriyle duygu durum tespiti çalışmalarına yer verilebilir. Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde kazanımların duygu tespitinden ziyade düşünce ve olayları çözümlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Duyguların ifade edilmesi, duyguların ifadesinde aynı kavram alanına giren kelimelerin kullanılması, duyguların başka duygularla birlikte anlatılması gibi yeni bakış açılarının Türkçe eğitiminde yazılı ve sözlü anlatımda kullanılması mümkündür.

2.5. İlgili Araştırmalar

Adli dilbilim, kavram olarak yeni olsa da literatürdeki farklı disiplinler içinde yer alan çalışmalar, adli dilbilim alanına hizmet etmektedir. Adli dilbilimin bir alt çalışma başlığı olan idam mahkûmlarına ait dokümanlar ise popüler kültürden akademiye dek birçok alanda kendini göstermektedir. Bu başlık altında ise akademik zeminde adli dilbilim ekseninde incelenebilecek çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalar dil becerilerinin ekseninde değerlendirilmiş ve dinleme, konuşma, okuma, yazma alanına göre sınıflandırılmıştır (bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Dil becerileri ekseninde adli dilbilim çalışmalarının dağılımı

Çalışmaların genelinde görüldüğü üzere dil becerilerinin dördü de konuşma öncelikli alan olmak üzere adli dilbilim incelemelerinde temel malzemedir.

Adli dilbilim çalışmalarında tür olarak sıklıkla kullanılan metinlerden birisi idam mahkûmlarının son sözleri olmuştur. Johnson (1979), 35 idam mahkûmuyla röportaj yapmıştır. Çalışması sonucunda sınırlanmışlık, ölümü bekleme, yabancılaşma, sürekli maruz

kalınan gürültülü ortam ve keyfi biçimde uygulanan katı kuralların mahkûmların çaresiz ve mağlup hissetmelerine neden olduğu, mahkûmlar arasında çaresiz bir kırılma yarattığını, fiziksel ve zihinsel yeterlilikte düşüş meydana geldiğini tespit etmiştir (Cunningham ve Vigen'dan aktaran Heflick, 2005, s. 325).

Adli dilbilim çalışmalarında çalışılan başlıca konulardan birisi, adli metinlerin yapı özellikleridir. Zimmerman (1987), acil durum (911) aramalarının yapısını aşağıdaki gibi belirlemiştir.

- Açılış
- İstek
- Soru dizisi
- Operatör cevabı
- Kapanış (Drew ve Walker, 2010, s. 96).

Hardcastle (1993), adli metinlerde yazar tespitine yönelik Andrew Morton (1991) tarafından geliştirilen CUSUM isminde bir yöntemin işlerliğini sorgulamıştır. CUSUM, birikmeli toplam olarak Türkçeleştirilebilecek *cumulative sum* kavramının kısaltılmasından oluşturulmuştur. CUSUM yönteminin sunduğu hipotez şudur: Bazı insanlar tarafından oluşturulan sözlü ya da yazılı metinlerin tamamında belirli bir sınıfın sözcükleri, her cümlede toplam sözcük sayısının tutarlı bir oranı olarak ortaya çıkar, birbiriyle farklı insanlar bu belirlenmiş sınıfın sözcükleri birbirlerinden ayırt edici oranda farklı biçimde kullanırlar (Hardcastle, 1993, s. 96). Kuramsal çerçevenin ilk bölümlerinden hatırlanacağı üzere aslında tespit edilmek istenen dilbilimsel izdir. Çalışma sonucunda CUSUM yönteminin yazar tespitinde şu hâliyle eksik ve amatörce olduğuna ulaşılmıştır.

Adli dilbilimin terim olarak yerleşmesini sağlayan bir diğer etken, polis sorgulamalarındaki dil kullanım özellikleri olmuştur. Destekleyici bir örnek olarak, Memon ve Stevenage (1996), polis sorgularında görüşmecinin olay hakkındaki bilgisi arttıkça muhatabını kapalı sorularla yönlendirdiğine dikkat çekmiştir (Hammond ve Thole, 2013, s. 149). Kapalı sorudan kasıt, açık uçlu soruların aksine muhatabı sadece evet yahut hayır biçiminde cevap vermeye yönelten sorulardır.

Kanatlı (1998), Almanca ve Türkçe boşanma metinleri bağlamında gerekçelendirme ve belirleyenleri isimli çalışması kapsamında Türkçe ve Almancadan seçilen boşanma metinlerini dilbilimsel gerekçe çözümlemesi ekseninde çözümlemiştir. Söz konusu çalışma;

hukukbilim, dilbilim ve yorumbilimi aynı disiplin içerisinde değerlendirmesi sebebiyle oldukça önemlidir.

Cotterill (2001), O. J. Simpson davasındaki söylemler üzerine gerçekleştirdiği çalışma ile aile içi şiddeti tanımlayabilmek için kullanılan kelime ve kelime gruplarının semantik prozodisini incelemiş ve O. J. Simpson'ın bir suçlu olarak lanse edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Cunningham ve Vigen (2002), idam mahkûmları üzerine yaptıkları çalışma sonucunda mahkûmlardan bir kısmının cezaevi sürecinde şiddete maruz kaldığını, genellikle ortadan düşüğe doğru sıralanabilecek bir IQ dağılımına ve lise eğitimi seviyesi altında eğitime sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır (Cunningham ve Vigen'dan aktaran Heflick, 2005, s. 324).

Yüksel (2003), deneklerden farklı zamanlarda iki konuşma kaydını alarak laboratuvar ortamında analizlerini gerçekleştirmiş, adli süreci model alarak, suç konusu kaydın gerçekleştiği akustik ortam ve konuşmacının vurgu ve tonlama gibi parçalarüstü (prozodik) sesbirimlerine yansıyan psikolojik durumunu, şüphelinin kaydının alındığı ana taşıyarak, parametrik (nümerik) olarak da belirli güven aralığında adli konuşmacı tanıma incelemesi yapılabileceğini göstermiştir.

King (2004), idam mahkûmlarının aileleri ile yaptığı çalışma sonucunda hem ailelerin hem de idam mahkûmlarının inkâr, öfke, karmaşa ve güçsüzlük duygularını içeren bir süreçten geçtiğini tespit etmiştir.

Heflick (2005), idam mahkûmlarının son sözleri üzerine gerçekleştirdiği çalışmada 6 ortak tema tespit etmiştir. Bu temalar af dileme, masumiyet iddiası, sessizlik, sevgi, aktivizm ve ölümden sonraki yaşama inançtır.

Jones ve Beck (2007), 26 idam mahkûmunun ailesi ile yaptığı görüşme sonucunda bu ailelerin sosyal izolasyon, çatışma, azalmış öz saygı, utanç suçluluk ve çaresizlik reaksiyonlarını gösterdiklerini tespit etmiştir.

Schuck ve Ward (2008), 1982-2006 yılları arasında idam edilen 379 idam mahkûmunun son sözleri üzerinde çalışmış ve mahkûmların son sözlerindeki anlamsal yapı bütünlüğünü incelemiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında mahkûmların mevcut durumlarını (kabul etme, inkâr etme, suçluluk vb.) anlatmak için tercih ettikleri anahtar kelime örüntüleri belirlenmiştir. Örüntüleri ise metin temelli çalışmaları sonucunda şu şekilde sıralamışlardır:

- Hitap edilen kişi/özne
- İlişkilere atıf (akraba, yakın kişiler, uzak kişiler vb.)

- Duyguları açıklama (nefret, sevgi vb.)
- Mevcut durumu tanımlama (sorumluluklar, masumiyete karşı kabullenme, inkâr, siyasi durum)
- Durumla başa çıkma (inanç, umut, dilek, af dileme, kendini suçlama, inkâr)
- Kefaret (Schuck ve Ward, 2008, s. 50).

Ticari isim hakları, akademik ve edebî intihal iddiaları da adli dilbilimin çalışma alanları içerisinde. Adli dilbilimin ilk uygulamalarından biri ticari sahada görülmüştür. Birçok ülkede bilinen bir hazır yiyecek restaurantı olan McDonald's, bir diğer yiyecek üreticisinin "Mc" ön ekini kullanarak alt markalar türetmesini yasaklamak için girişimde bulunmuştur (Olsson, 2008, s. 7).

Ayçiçeği-Dinn ve Caldwell-Harris (2009), İstanbul'da ikâmet eden Türk katılımcılarla bir çalışma gerçekleştirmiş, bu çalışma kapsamında katılımcılara Türkçe ve İngilizce dillerinde ayrı ayrı olmak üzere yüksek sesle doğru/yanlış ifadelerini okutmuşlardır. Her iki dilde yapılan uygulama neticesinde de katılımcılar herhangi bir yalan söyleme belirtisi göstermemişlerdir. Fakat yalan makinelerinin çalışma mantığı ile gerçekleştirilen deri iletkenliği tepkisi oranı, ahlaki ve dinî derinlik içeren ifadelerde (Tanrı inancı gibi) günlük ve sıradan ifadelerle (en sevdiğiniz içecek vb.) kıyasla daha fazla çıkmıştır. Buna karşın İngilizce dilinde tekrarlanan aynı ifadelerde deri iletkenliği tepkisi oranında ahlaki ve günlük ifadeler arasında hiçbir değişiklik olmamıştır.

Bekar (2010), şizofreni tanısı almış hastaların değişik duygu durumlarına ait sözlü dil verileri, aynı hastaların sağlıklı yakınları ve kontroller ile karşılaştırarak gruplar arasında istatistiksel ve dilbilimsel açıdan anlamlı farklılık olup olmadığını araştırmıştır.

Drew ve Walker (2010), polis merkezi aramalarında (911) arayanların telefonda kullandıkları dil özellikleri üzerine bir çalışma yapmıştır.

English (2010), ana dili İngilizce olmayan tutukluların dil kullanım özellikleri üzerine bir çalışma gerçekleştirmiş, çalışmada ana dili Türkçe olan bir tutuklu ile yaptıkları görüşmelerden örneklere yer vermiştir. Çalışma sonucunda bu tutukluların mağduriyetlerini gidererek gerektiğinde bir tercüman temin edilebilmesi için bir İngilizce testi önermiştir.

Nakane (2010), polis sorgulamalarında sessiz kalma/susmanın rolü üzerine bir çalışma gerçekleştirmiş ve Japoncadan İngilizceye tercüme faaliyetleri esnasında bu sessizliklerin anlamlı bir birim olarak konuşma analizinde yer aldığını belirtmiştir.

Eyüpoğlu (2012), cinsel suç mağduru çocukların ifadelerinden hareketle onların ifadelerinin gerçekliğini ve geçerliliğini test etmek amacıyla kullanılan kriter bazlı ifade analizinin yerini ve uygunluğunu incelemiş, kriter bazlı ifade analizinin kriterlerinin ortaya konmasında ve belirlenmesinde söylem çözümlemesinin olası katkılarını ortaya çıkarmış, cinsel şiddet mağduru çocuk ifadelerinin, özel alan Fransızca eğitimi kapsamında ders malzemesi olarak kullanılabilirliğini göstermiştir.

Heydon (2012), Avustralya’da kayıt altına alınmış polis sorgulamalarındaki dil özellikleri ve sorgu yöntemleri üzerine bir çalışma gerçekleştirmiş, konuşmayı gerçekleştirenlerin sorgu esnasında üstlendiği rolleri incelemiştir.

Silva (2014) aynı dil içinde ve diller arasındaki intihal gerçekleştirme şekillerini araştırdığı doktora tezinde kendisi tarafından geliştirilmiş olan CorRUPT (Corpus of Reused and Plagiarised Texts) programını kullanmıştır. Anlam örtüşmesi, metni yeniden düzenleme, ikame sözcük kullanma ve yorumlama, çeviri metni kullanma şeklinde intihal biçimlerinin kullanıldığının tespit edildiği çalışma, adli dilbilimi anahtar kelime olarak ele alması bakımıyla da ayrı bir öneme sahiptir.

Malkani (2014), iç savaş öncesi Amerika’daki kölelerin hikâyeleriyle idam mahkûmlarının son sözlerini yapı, içerik ve tema açısından karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda idam mahkûmlarının son sözlerinin kölelerin hikâyelerine kıyasla daha çok vasiyetname özelliği taşıdığı görülmüştür.

Eaton (2014), Kuzey Amerika’da yaptığı çalışma sonucunda bu bölgedeki kültürün özür dilemeyi bir onur göstergesi olarak gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte çalışma yaptığı mahkûmlar pişmanlık konusunda ülkenin diğer bölgelerinden daha farklı bir dağılım göstermemiştir.

Caldwell-Harris (2015), ana dildeki ve yabancı dildeki farklı duygusal yansımaların günlük hayata etkilerini araştırmak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir.

Rizza (2015), idam mahkûmlarının idam süreçlerindeki ritüelleri Huizinga’nın oyun kuramı çerçevesinde incelemiştir ve mahkûmların son sözlerini eylemin kimliğini ortaya çıkaran ve oyun söylemini sunan bir ritüel olarak kabul etmektedir.

Türkiye’de YÖK tez merkezinde adli dilbilim kavramını anahtar kelime olarak kullanan tek çalışma, 2019 yılı itibarıyla Tanrıvere (2016)’ye aittir. Tez kapsamında 23’ü sahte, 24’ü gerçek olmak üzere 47 intihar mektubu, adli dilbilim ekseninde incelenmiştir. Tür analizi;

sözcük-dil bilgisel özellikler ve bilişsel yapı (altsözce analizi) bağlamında iki ayrı başlık altında gerçekleştirilmiştir. Tür analizinin bir başlığı olan sözcük-dil bilgisel özellikler de aynı şekilde istatistiksel olarak tespit edilmekte ve sunulmaktadır. Diğer yandan bilişsel yapı analizi kapsamında ise mektuplarda yer alan altsözceler ve dizilimleri tespit edilmiş, sonuçlarına istatistiksel olarak da yer verilmiştir (Tanrıvere, 2016, s. 1). İntihar mektuplarının özgün bir tür teşkil ettiğini sonuç olarak sunan çalışma, adli dilbilimde tür çalışmaları açısından önem arz etmektedir.

Atmaca ve Uysal (2016), son sözlerinde inkâra yer veren mahkûmların ifadeleri üzerine çalışmış ve sonuç olarak 15 tema belirlemiştir. İnkârdan sonra en sık rastlanılan temalar, savunma ve sevgi olmuştur.

Malini ve Tan (2016), Virginia Woolf'un intihar mektubu üzerinde adli dilbilim temelli bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Linguistics Inquiry and Word Count (LIWC) programının kullanıldığı çalışmada İngiliz yazarı intihara sürükleyen asıl sebebi tespit etmek, duygu durumlarından hareketle amaçlanmıştır.

Özcan (2016), çalışmasında 60 kişilik anadil ve yabancı dilde Latin harflerini kullanan sağlıklı gönüllü grubunun yazdığı ana dil, yabancı dil ve hiç bilmediği bir dilde aynı içerikli metinlerini adli belge inceleme yönünden değerlendirmiştir.

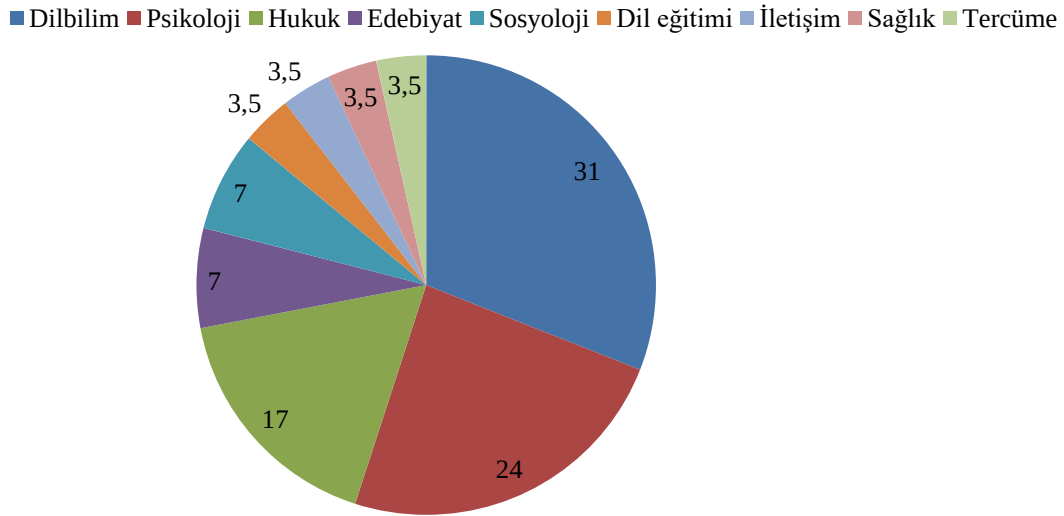
Upton, Carwile ve Brown (2016), Missouri Eyalet Hapishanesindeki mahkûmların son sözlerindeki ifadelere yönelik bir inceleme gerçekleştirmiştir. 1995-2011 yılları arasında idam edilen mahkûmların son sözlerinden hareketle gerçekleştirilen çalışmada en yaygın temanın sevgi, en az rast gelinen temanın ise kabullenme olduğu görülmüştür.

Wolfman (2016), adli süreçlere dâhil olan çocuklarla yapılan röportajlar esnasında çıkan iletişim zorlukları üzerine bir çalışma yapmıştır. Yeni Zelanda'da gerçekleştirilen çalışma, 93 röportaj metninin incelenmesinden meydana gelmiştir. Çalışma sonucundaki en önemli sonuçlardan biri, ipucu içeren soru cümlelerinin uygulamada diğer soru çeşitlerine göre (evet-hayır soruları, tek yanıtı sorular vb.) daha başarılı olduğu yönündedir.

Uysal (2018), 1982-2016 yılları arasında Teksas Huntsville Eyalet Hapishanesinde idam edilen ve son sözlerinde inkâra yer veren 70 idam mahkûmunun ifadelerindeki zaman algısını incelemiştir. Çalışma sonucunda en çok ağırlık verilen zaman kipinin basit zamanlar olduğu görülmüştür.

Adli dilbilim çalışmalarının diğer disiplinlerle ilişkisi incelendiğinde birçok farklı disiplinle ortak çalışıldığı görülür (bkz. Şekil 3). Bu doğrultuda adli dilbilim çalışmalarının tek boyutlu olmayıp birden fazla disiplini barındırdığını söylemek mümkündür. Bu çalışmalarda dilbilimin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada psikoloji bulunmaktadır. Psikoloji alanındaki çalışmaları hukuk, edebiyat ve sosyoloji alanlarındaki çalışmalar izlemektedir. Adli dilbilim; dil eğitimi, iletişim, sağlık ve tercüme alanlarında ise eşit oranda çalışılmıştır. Bu durum adli dilbilim çalışmalarının sadece dilbilim ve hukuk çatısı altında olmadığını adli dilbilimin birçok disiplinle birlikte çalışabileceğini göstermektedir.

Çok yönlü düşünme; farklı disiplinleri bütünleştirerek düşünme ve değerlendirme becerisi, yaşama dönüklük, disiplinler arası eğitimin en önemli kazanımları arasında sayılabilir. Bu, disiplinler arası eğitimin bilgiyi ezberlemekten öte, üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçladığının da bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Kanatlı ve Çekici, 2013, s. 224). Dilbilimin de birçok farklı disiplinle iş birliği içinde olmasının çok yönlü düşünmeyi desteklediğini söylemek mümkündür.

Şekil 3. Adli dilbilim çalışmalarının disiplinler arası çalışmalara dağılımı

İlgili çalışmalar incelendiğinde idam mahkûmlarının son sözlerinin literatürde geniş bir yer kapladığı görülmektedir. Bununla birlikte adli dilbilim çalışmalarının tek bir disiplin çerçevesinde ilerlememesi, alanın yaşayan ve esnek bir yapısı olduğunun bir diğer göstergesidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubuna ilişkin bilgiler verilmiş, verilerin nasıl toplanıp analiz edildiği açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın modelinin ve yönteminin belirlenmesi aşamasında çalışmaya esas oluşturan bilimsel araştırma yöntemi ile birlikte metinlerin çözümlenmesine esas olan dilbilimsel yöntem hakkında da bilgi vermek gerekmektedir. Bu araştırma, idam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumları tespit etmeye yönelik nitel bir çalışmadır.

Adli bağlamda bir metin incelemeye tabi tutulacağı zaman metni çözümleyecek olan kişi, bu metnin diğer metinlerle kesişen ve çelişen noktalarını, hangi yöntem ve kuramların metni çözümlemek için uygun olacağını hesaba katmalıdır. Sıklıkla ihtiyaç duyulan, eklettik bir yöntem ve gelişimsel bir yaklaşımdır (Coulthard ve Johnson, 2007, s. 14). Bu kuramlardan birisi, Snell tarafından kullanılan Şema Teorisi'dir. Şema Teorisi, dinleyicilerin farklı kesimlerinin sahip olabileceği farklı tepkileri de hesaba katar. Çünkü insanlar farklı inanç ve kültür zeminlerinden gelmektedirler. Dolayısıyla farklı insanların aynı metnin farklı yorumlarına ulaşmaları mümkündür (Snell'den aktaran Coulthard ve Johnson, 2007, s. 25). Bu teori daha çok sosyolinguistik temelli çalışmalarda tercih edilmektedir. Tanrıvere (2016) de Türkçe yazılan intihar mektuplarını incelediği çalışmasında Osgood ve Walker'a ait olan içerik analiz metodolojisinden ve Bhatia tarafından önerilen tür analizinden yola çıkmıştır. Dolayısıyla metnin yapısı, olayın gerçekleşme şekli ve atmosfer gibi unsurlar, yöntem

seçimini etkileyebilmektedir. İnsanların metinlerde bıraktıkları izlerin birbirinden farklı olması, yöntemlerin de farklılaşmasını sağlamıştır.

Tür çözümlemesi, metin oluşumunda sosyokültürel ve psikodilbilimsel boyutları da kapsar. Bhatia, tür çözümlemesinde dört konu üzerinde durur. İlki, tür çözümlemesinde iletişimsel amacın oynadığı roldür. İletişimsel amaç türü şekillendirir ve ona iç yapı kazandırır. İkincisi türün bir geleneksel yapısının olduğudur. Üçüncüsü türün, biçim ve işlev açısından sınırlamalara sahip olduğudur. Her ne kadar pek çok dilsel seçenek bulunsun da türün sınırlılıkları yazarın bunları kullanmasını engeller. Dördüncüsü de profesyonel ya da akademik bir topluluğun üyelerinin uzmanı oldukları türün amacı oluşturulması ve kullanımı hakkında diğer dil kullanıcılarından daha fazla bilgiye sahip oldukları gerçeğidir. Tür çözümlemesinde sosyal bağlam ve iletişimsel amaç özellikle vurgulanır. Bu onu kesit kuramından ayırır. Tür kuramcılarının amacı sözcüksel-dil bilimsel yapıların sosyal işlevlerin ortaya çıkışını nasıl belirlediğini bulmaktır. Tür kuramının bağlamsal özellikler ve dilsel yapılar olmak üzere iki yönlü olduğunu vurgulamaktadırlar (Özyıldırım, 2010, s. 28).

Bhatia, tür çözümlemesi çalışmalarında en az üç önemli yönelim bulunduğunu söylemektedir:

1. Dilbilimsel yönelim
2. Toplumbilimsel yönelim
3. Ruhbilimsel yönelim

Dilbilim ağırlıklı tür çözümlemesi çalışmaları, bazı sözcüksel-dilbilimsel, söylemsel ya da sözbilimsel özelliklerin bir metindeki yoğun kullanımları ya da bazı durumlarda hiç kullanılmamaları gibi konularla ilgilenir. Toplumbilimsel ağırlıklı tür çözümlemesi çalışmalarında bir türün sosyal gerçekliği nasıl tanımlandığı, düzenlediği ve iletişim kurduğu önem kazanmaktadır. Ruhbilimsel tür çözümlemelerinde de metnin sadece kendisi değil üretilişi ve algılanışı da önem kazanmaktadır. Metnin bilişsel yapısını gösterirken belirli bir amaç doğrultusunda yapılan kişisel seçimleri de yansıtmaktadır (Özyıldırım, 2010, s. 29).

“Tümce sınırlarını aşarak daha üst düzeyde yer alan, söz ürünlerine yönelen çözümleme (Vardar, 1980, s. 132)” biçiminde tanımlanan dilbilimsel bir çözümleme yöntemi olarak söylem çözümlemesi, “daha çok tasarlanmamış, doğaçtan ve sözlü anlatılar üzerinde duran (Zeyrek, 1991, s. 105)” bir yöntem kabul edilmektedir. Söylem çözümlemesi anlatı incelemelerini çoğunlukla deneysel düzlemde yürütmektedir. Kuramlar çoğunlukla psikoloji laboratuvarlarında yapılan deneyler sonucunda elde edilen bulgulara dayanır (Zeyrek, 1991, s. 110). Vardar (1980), söylem çözümlemesini konuşucu ya da dinleyiciyi göz önünde tutmadan bildiri ya da betiği, içeriği açısından nicel ve/ya da nitel olarak inceleme yöntemi biçiminde tanımlar (s. 91-92). Buradan hareketle çalışmanın dilbilimsel temelinde içerik analizi metodolojisinden yararlanılmıştır.

Söylem anlamı bir metinde okuyucu tarafından hemen anlaşılacak bir şekilde hazır bulunmamakta, ancak özellikle durum içerisindeki sözcüklere yüklenen uygun anlamlar katılımcılar tarafından bir etkileşim içinde değerlendirildiğinde anlaşılmaktadır. Etkileşimsel çözümlemede de söylem, özünde etkileşimsel bir olgu olarak görülür ve

okuyucunun metni yorumlamasının bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülür (Özyıldırım, 2010, s. 25). Bu noktada adli dilbilim uzmanının sorumluluğu, objektif bir çözümlemeyi sunabilmektir.

Bu kadar geniş bir hareket alanında tek bir yöntemin işlevsel olmayacağını ön görmek zor değildir. Her ne kadar Cheng (2012), adli dilbilimin davadan davaya duruma açıklama getirebilmek için yöntem değiştirebildiğini ve bunu bir problem olarak gördüğünü belirtse de aslında bu durum, adli dilbilimin yaşayan ve esnek bir bilim dalı olmasından kaynaklanmaktadır (Uysal ve Altunbay, 2018).

Bilimsel araştırma yöntemleri ekseninde düşünüldüğünde ise çalışma, nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Geleneksel olarak doküman incelemesi tarihçilerin, antropologların ve dilbilimcilerin kullandığı bir yöntem olarak bilinir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 217). Doküman incelemesi, dokümanlara ulaşma, özgünlüğü kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma aşamalarından oluşmaktadır (Forster'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 223). Bu doğrultuda idam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumları tespit etmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tercih edilmiştir.

Nitel araştırmada zaman, insan ve kültürden bağımsız nesnel ve evrensel yasalar bulma yerine, derinliğine irdelenmiş durumlardan hareketle, belirli koşullar altında oluşan olay ve olgulara açıklama getirme önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 51). Nitel araştırmada amaç belirli bir içeriğin (bir kültür, bir okul, bir sınıf, bir sosyal katman, bir insanlar grubu vb.) derinlemesine ve ayrıntılı olarak irdelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 57). Bu çalışmada da mahkûmiyet koşulları altında idam öncesi söylenen son sözler doküman analiziyle incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Nitel araştırmada zaman, insan ve kültürden bağımsız nesnel ve evrensel yasalar bulma yerine, derinliğine irdelenmiş durumlardan hareketle, belirli koşullar altında oluşan olay ve

olgulara açıklama getirme önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 51). Nitel araştırmada amaç belirli bir içeriğin (bir kültür, bir okul, bir sınıf, bir sosyal katman, bir insanlar grubu vb.) derinlemesine ve ayrıntılı olarak irdelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 57). Araştırmada evreni oluşturan 561 idam mahkûmunun son söz metnine ulaşılmış, bu sebeple örnekleme yer verilmemiştir.

Her suçlu mensup olduğu içtimai sınıfın izlerini taşır (Erem, 1977, s. 351). Dolayısıyla çalışma grubunun özelliklerinin duygu durumlarla ilişkili olacağı düşünülerek çalışma grubuna yönelik nicel verilere bu başlık altında yer verilmiştir.

Çalışma grubunun cinsiyet dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

İdam Mahkûmlarının Cinsiyetlerine İlişkin Dağılım

Cinsiyet	f	%
Kadın	6	,9
Erkek	555	99,1
Toplam	561	100,0

İdam mahkûmlarının cinsiyetlerine ilişkin dağılımı gösteren Tablo 3 incelediğinde 561 mahkûmdan %0,9'unun kadın, %99,1'inin erkek olduğu görülmektedir. Kadın sayısı 6, erkek sayısı 556'dır. Dolayısıyla çalışma grubunda cinsiyete dayalı bir anlamlı farklılık elde etmek mümkün görünmemektedir.

Tablo 4'te son sözleri incelenen idam mahkûmlarının eğitim düzeylerine ilişkin dağılıma yer verilmiştir.

Tablo 4

İdam Mahkûmlarının Eğitim Düzeylerine İlişkin Dağılım

Eğitim Düzeyi (Yıl)	f	%
Bilinmeyen	43	7,7
3,00	2	,4
4,00	1	,2
5,00	4	,7
6,00	11	2,0
7,00	31	5,5

8,00	57	10,2
9,00	86	15,3
10,00	89	15,9
11,00	95	16,9
12,00	109	19,4
13,00	8	1,4
14,00	16	2,9
15,00	4	,7
16,00	4	,7
20,00	1	,2
Toplam	561	100,0

İdam mahkûmlarının eğitim düzeylerine ilişkin dağılımı gösteren Tablo 4 incelendiğinde 561 mahkûmdan %7,7'sinin eğitim düzeyinin bilinmediği görülmektedir. Eğitim düzeyi bilinmeyen mahkûm sayısı 43'tür. Eğitim düzeyi bilinen mahkûm sayısı ise 518'dir. 518 mahkûmdan 20 yıllık eğitim düzeyiyle en fazla eğitim alan mahkûm sayısı 1'dir. 3 yıl süreyle en az eğitim düzeyine sahip mahkûm sayısı ise 2'dir. Bununla birlikte %19,4 oranla frekansın en yüksek olduğu eğitim düzeyi 12'dir. 12 yıllık eğitim düzeyini %16,9 oranla 11, %15,9 oranla 10, %15,3 oranla 9 yıllık eğitim düzeyi izlemektedir. Mahkûmların ortalama eğitim düzeyi ise 10,11 yıldır.

Tablo 5'te son sözleri incelenen idam mahkûmlarının yaşlarına ilişkin dağılıma yer verilmiştir.

Tablo 5

İdam Mahkûmlarının Yaşlarına İlişkin Dağılım

Yaş	f	%
24,00	3	,5
25,00	3	,5
26,00	2	,4
27,00	15	2,7
28,00	16	2,9
29,00	18	3,2
30,00	24	4,3

31,00	24	4,3
32,00	28	5,0
33,00	28	5,0
34,00	27	4,8
35,00	16	2,9
36,00	19	3,4
37,00	24	4,3
38,00	36	6,4
39,00	26	4,6
40,00	24	4,3
41,00	22	3,9
42,00	26	4,6
43,00	24	4,3
44,00	17	3,0
45,00	9	1,6
46,00	17	3,0
47,00	13	2,3
48,00	12	2,1
49,00	6	1,1
50,00	10	1,8
51,00	9	1,6
52,00	10	1,8
53,00	7	1,2
54,00	7	1,2
55,00	6	1,1
56,00	4	,7
57,00	3	,5
58,00	4	,7
59,00	6	1,1
60,00	1	,2
61,00	5	,9
62,00	3	,5
64,00	3	,5
66,00	2	,4

67,00	1	,2
70,00	1	,2
Total	561	100,0

İdam mahkûmlarının yaşlarına ilişkin dağılımı gösteren Tablo 5 incelediğinde en yaşlı mahkûmun 70, en genç mahkûmun 24 yaşında olduğu görülmektedir. %6,4 oranla en yüksek frekansa (36) sahip yaş 38 iken %0,2 oranla en az ve eşit frekansa (1) sahip üç ayrı yaş 60, 67 ve 70'tir. En yüksek dağılıma sahip olan 38 yaş 28 frekansla 32 ve 33 yaş, 27 frekansla 34 yaş izlemektedir. En yüksek frekansa sahip yaşlar aynı zamanda yaş ortalaması olan 39,64'ü de işaret etmektedir. Bu aşamada verilen yaş bilgisinin suçun gerçekleştiği yıla değil idamın gerçekleştiği yıla işaret ettiğini belirtmek gerekir. Bununla birlikte 24-29 yaş aralığındaki mahkûm sayısı 57, 30-39 yaş aralığındaki mahkûm sayısı 252, 40-49 yaş aralığındaki mahkûm sayısı 170, 50-59 yaş aralığındaki mahkûm sayısı 66, 60-69 yaş aralığındaki mahkûm sayısı 15 ve son olarak 70'li yaşlardaki mahkûm sayısı 1'dir. Bu sonucu Teksas eyaletinin yargılama sistemi ilkeleriyle birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Tablo 6'da son sözleri incelenen idam mahkûmlarının ırklarına ilişkin dağılıma yer verilmiştir.

Tablo 6

İdam Mahkûmlarının Irklarına İlişkin Dağılım

İrk	f	%
Asyalı	1	,2
Siyah	203	36,2
Hispanik	107	19,1
Samoian	1	,2
Beyaz	249	44,4
Total	561	100,0

İdam mahkûmlarının ırklarına ilişkin dağılımı gösteren Tablo 6 incelediğinde %44,4 oranla en yüksek frekansa (249) sahip ırk beyazdır. Beyazları %36,2 oranla 203 frekansa sahip

siyahlar ve %19,1 oranla 107 frekansa sahip Hispanikler izlemektedir. Bununla birlikte en %0,2 oranla en az ve eşit frekansa (1) sahip ırk Asyalı ve Samoian'dır.

Tablo 7'de son sözleri incelenen idam mahkûmlarının mesleklerine ilişkin dağılıma yer verilmiştir.

Tablo 7

İdam Mahkûmlarının Mesleklerine İlişkin Dağılım

Meslek	f	%
İşçi	197	39,4
Bilinmeyen	54	10,8
İnşaat işçisi	28	5,6
Elektrikçi	20	4,0
Aşçı	19	3,8
Kaynak ustası	18	3,6
Marangoz	18	3,6
Tamirci	18	3,6
Araba tamircisi	16	3,2
Şoför	14	2,8
Duvar ustası	10	2,0
Çatı tamircisi	9	1,8
Satıcı	8	1,6
Tesisatçı	8	1,6
Ardiyeci	6	1,2
Berber	6	1,2
Ağır ekipman operatörü	5	1,0
Memur	5	1,0
Peyzaj uzmanı	5	1,0
Yemek kuryesi	5	1,0
Benzinlik görevlisi	4	,8
Borsacı	4	,8
Makine ustası	4	,8
Müteahhit	4	,8
Sağlık görevlisi	4	,8
Çiftçi	3	,6

Güvenlik görevlisi	3	,6
Hizmetli	3	,6
Restoran görevlisi	3	,6
Teknisyen	3	,6
Diğer	57	11,4
Total	561	100,0

İdam mahkûmlarının mesleklerine ilişkin dağılımı gösteren Tablo 7 incelediğinde en yüksek frekansa sahip mesleğin işçilik olduğu görülmektedir. Bunu 28 frekansa sahip olan inşaat işçileri, 20 frekansa sahip olan elektrikçiler ve 19 frekansa sahip olan aşçılar izlemektedir. İdam mahkûmlarından kaynak ustası, marangoz ve tamirci olanların sayısı 18’dir ve eşittir. Mahkûmların 16’sı araba tamircisi, 14’ü şofördür. Duvar ustası olanların sayısı 10’dur. Mahkûmların 9’u çatı tamircisidir. Satıcı ve tesisatçı olan mahkûmların sayısı 8’dir. Ardiyeci ve berber olan mahkûmların sayısı 6’dır. 5 frekansına sahip olan meslek grubundaki mahkûmlar ağır ekipman operatörü, memur, peyzaj uzmanı ve yemek kuryesidir. Frekansı 4 olan meslek grupları benzinlik görevlisi, borsacı, makine ustası, müteahhit ve sağlık görevlisidir. Çiftçi, güvenlik görevlisi, hizmetli, restoran görevlisi ve teknisyen olan mahkûmların sayısı 3’tür.

Meslek dağılımında frekansı 2 ve 1 olan meslekler tabloya dâhil edilmemiştir. 2 frekansına sahip olan mesleklere bahçıvan, çilingir, fırıncı, garson, hapishane görevlisi, kasap, kasiyer ve müzisyen örnek verilebilir. 1 frekansına sahip olan mesleklerin bazıları ise antrenör, boğa güreşçisi, dökümcü, nakliyecisi, otel görevlisi ve polistir. Bununla birlikte mesleği bilinmeyen mahkûm sayısı 54’tür.

2.3. Verilerin Toplanması

İdam mahkûmlarının son sözlerine ait veriler, Texas State Department of Criminal Justice (2019) biriminin web sitesinden (<http://www.tdcj.state.tx.us/>) elde edilmiştir. Verilerin toplanmasında literatürde gömülü teori olarak da adlandırılan Grounded Teori Metodolojisi’nden yararlanılmıştır (bkz. Şekil 4).

GTM hem bir veri toplama ve analiz stratejisidir hem de teori üretmeye yönelik bir metodolojidir. GTM anlamlı verilerden elde edilen kategorilerin birleştirilip tanımlanması ve bir ürün olarak teori ortaya koyma işlemidir. Bir strateji olarak GTM kategorilerin nasıl tanımlanacağını, kategoriler arasında nasıl bir bağ oluşturulacağını ve kategoriler arasında

ilişkinin nasıl kurulacağını gösterirken teori üretimi olarak GTM ise bu metodolojik sürecin bir ürünü olarak karşımıza çıkar. GTM; sürekli karşılaştırmalı analiz, kuramsal örnekleme, kuramsal kodlama gibi kendi metodolojik ruhuna uygun birtakım anahtar stratejiler kullanır (Willig'ten aktaran Arık ve Arık, 2016, s. 286).

Şekil 4. Gömülü teori aşamalarının araştırmaya uyarlanması

Gömülü teorinin çalışmaya uyarlanma aşamaları aşağıda belirtilmiştir.

2.3.1. Birinci Aşama

İdam mahkûmlarının son sözlerindeki dilbilimsel ögeler ve duygu durum ifadelerinin tespiti amacıyla 561 mahkûmun suç dosyaları ve son sözleri İngilizceden Türkçeye aktarılmış, ardından çeviri-tekrar çeviri metoduyla metin çevirilerinin geçerlilik/güvenirliliği sağlanmıştır.

Kültürler arası çeviri çalışmaları; pragmatik, dilbilimsel, estetik ve etnografik temel olmak üzere dört tür üzerine çeşitlenmiştir (Casagrande ve Brislin'den aktaran Çavuşgil ve Das, 1997, s. 81). Çavuşgil ve Das (1997), bu dört tür içinde en zor ve en önemli olanın dördüncü olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü bu aşamada çevirmen asıl metindeki denklige ulaşabilmek için alan bilgisi, dil bilgisi, estetik içerik ve kültürel unsurları göz önüne almak durumundadır (Çavuşgil ve Das, 1997, s. 81). Bu sebeple çeviriler; biri alan uzmanı biri tez danışmanı olmak üzere iki araştırmacı tarafından çeviri-tekrar çeviri metoduyla

oluşturulmuştur. Metinler, karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek dokümana son hâli verilmiştir.

2.3.2. İkinci Aşama

İkinci aşamada biri tez danışmanı, diğeri tez yazarı olmak üzere iki bağımsız araştırmacı birbirinden ayrı olarak duygu durumları kodlamışlardır. Evrenin %25'ini temsil edecek derecede veriye ulaşıncı araştırmacıların çetelemeleri sonucu elde edilen duygu durumlar karşılaştırmalı olarak incelenmiş, ortak kodlar tek duygu durum altında ele alınmıştır. Tek kategoride toplanan duygu durum örneklerine Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 8

Gömülü Teori Ekseninde Araştırmacılar Tarafından Birleştirilen Duygu Durumlar

Duygu Durum	Alt Temadaki Duygulanımlar
Üzüntü	Çaresizlik
	Sitem
	Pişmanlık
	Utanç
İnanç	Kader
	İman
	(Dinî) Affetme
Kabullenme	Empati
Mizah	Kinaye
Öfke	Mağduriyet
	Nefret
	Saldırganlık
	Suçlama
Teşekkür	Şükran
Veda	Bitiş
	Hazır olma
Korku	Tedirginlik

Duygu durumlardaki alt kategorilerin belirlenmesi esnasında son sözlerden hareketle notlar alınmış ve örnek teşkil etmesi amacıyla bulgulara eklenmiştir. Bu örnek son sözler, Bulgular ve Yorum başlığı altında yer almış, parantez içinde (1, 2, 3...) biçiminde önce son söz sırası belirtilmiş, ardından (1, 2, 3) biçiminde metindeki cümle sırası belirtilmiştir. Örneğin (234: 3) şeklindeki ifade 234. son söz metni içerisindeki 3. cümleye işaret etmektedir.

2.3.3. Üçüncü Aşama

Son söz metinlerinin tamamının duygu durumlara göre kodlanmasından sonra araştırmacıların oluşturdukları kodların güvenilirliği Miles ve Huberman (1994) formülüne göre %85 olarak tespit edilmiştir. Araştırmacıların kodladığı duygu durumların güvenilirliği tam olarak sağlanana dek araştırmacılar görüş birliğine varmaya yönelik çalışma gerçekleştirmişler, bu aşamada İngilizceden Türkçeye tercüme yapıldığından uzmanından da belirleyici görüş alınmıştır.

2.3.4. Dördüncü Aşama

Son aşamada literatür taraması yapılarak ilgili çalışmaların sonuçlarıyla mevcut çalışma karşılaştırılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada öncelikle idam mahkûmlarına ait son söz metinlerinin İngilizceden Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Araştırmanın birinci alt problemi olan sözcük sayısını elde etmek için Word'e aktarılan İngilizce metinlerden faydalanılmıştır. İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlar öncelikle metnin genelinden hareketle tespit edilmiştir. Ancak bir metinde birden fazla duygu durum tespit edildiği için üçüncü alt probleme metni oluşturan cümlelerden hareketle cevap aranmıştır. Araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturan duygu durumlara ait anahtar kelimeler, duygu durum tespitine imkân tanıyan cümlelerden tespit edilmiştir. Duygu durumlara ait anahtar kelimeleri, yani nitel verileri nicel boyuta getirebilmek için ise NVIVO programından yararlanılmış, elde edilen veriler WordArt ile görselleştirilmiştir. Araştırmanın nicel verilerini nitelleştirebilmek amacını taşıyan, dördüncü ve beşinci alt problemini oluşturan, duygu durum ifadeleri ile maktule yakınlık arasındaki ilişki ve bir arada sıklıkla kullanılan duygu durumları tespit etmek ve

Çalışma grubu özelliklerini tablolaştırabilmek için SPSS 21.0 Paket Programından faydalanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda bulgulara ve bu bulgulara ait yorumlara yer verilmiştir.

4.1. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Ortalama Sözcük Sayısı

Araştırmanın birinci alt problemini “İdam mahkûmlarının son sözlerindeki ortalama sözcük sayısı kaçtır?” sorusu oluşturmaktadır. Tablo 9’da son sözlerde yer alan sözcük sayısının dağılımına yer verilmiştir.

561 idam mahkûmunun 447’si son söz hakkını kullanırken 114’ü susmayı tercih etmiştir. Son sözlerde en az 1, en çok 1268 kelime kullanılmıştır. İdam mahkûmlarının son sözlerinde kullandıkları ortalama sözcük sayısı 103’tür.

Tablo 9

İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Sözcük Sayısına Göre Dağılımı

Sözcük Sayısı	f
1-9	26
10-49	137
50-99	115
100-149	79
150-199	23
200-249	32
250-299	14
300-349	7
350-399	5

400-499	5
500-599	2
600-799	1
800-1268	1
Toplam	447

Tablo 9 incelendiğinde idam mahkûmlarının son sözlerindeki sözcük sayısının 10-49 arasında olduğu son sözler, en yüksek frekansa (137) sahiptir. İkinci sırada 50-99 arasındaki son sözler yer almakta olup frekansı 115'tir. 100-149 arasında sözcük bulunduran son sözlerin frekansı 79'dur. Bunu 200-249 arasındaki sözcük sayısı ile 32 frekansa sahip olan son sözler takip etmekte, ardından 26 frekans ile 1-9 arasındaki sözcük sayısına sahip son sözler gelmektedir. 150-199 arasında sözcük sayısına sahip olan son sözlerin sayısı 23'tür. 250-299 arasındaki sözcük sayısına sahip olan son sözlerden itibaren sözcük sayısı arttıkça frekans azalmaktadır. 300-349 arasındaki sözcük sayısında 7, 350-399 ile 400-499 arasındaki sözcük sayısında 5, 500-599 arasındaki sözcük sayısında 2 ve son olarak 600-799 ile 800-1268 arasındaki sözcük sayısında 1 son söz metni bulunmaktadır.

Sözcük sayısı en az olan ifadelerden birkaç örnek, bu durumu somutlaştırmak amacıyla aşağıda verilmiştir:

Bunu hak ettim (1: 1).

Umuyorum ki Bayan Howard (maktul yakını) bu sayede huzur bulabilir (31: 1).

Hazırım (38: 1).

4.2. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlar

Araştırmanın ikinci alt problemini “İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlar nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Tablo 10'da son sözlerde yer alan duygu durumların dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 10

İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumların Dağılımı

Sıra	Duygu Durum İfadesi	f	%
1	Sevgi	252	13,3
2	Devamlılık	170	9,0
3	İnanç	169	8,9
4	Telkin	155	8,2
5	Teşekkür	145	7,7
6	Üzüntü	145	7,7
7	Veda	134	7,1
8	Öfke	129	6,8
9	Suslunluk	114	6,1
10	Af dileme	105	5,6
11	Kefaret	87	4,6
12	Kabullenme	85	4,4
13	İnkâr	66	3,5
14	Vasiyet	55	2,9
15	Mizah	37	2,0
16	Nasihah	28	1,5
17	Korku	13	,7
	Toplam	1889	100,0

İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumları ve bu duygu durumların dağılımını gösteren Tablo 10 incelendiğinde idam mahkûmlarının son sözlerinde toplam 17 duygu durumun hâkim olduğu görülmektedir. Son sözlerdeki toplam 1889 duygu durum, idam mahkûmlarının duygu durumları hakkında bilgi vermektedir. Bu duygu durumlar frekansı en yüksek olandan en düşük olana doğru sevgi, devamlılık, inanç, telkin, teşekkür, üzüntü, veda, öfke, suslunluk, af dileme, kefareh, kabullenme, inkâr, vasiyet, mizah, nasihat ve korkudur. En yüksek orana sahip olan duygu durum sevgi, en düşük orana sahip olan duygu durum ise korkudur. Son sözlerinde sevgi duygu durumuna yer veren mahkûm sayısı 252, korku duygu durumuna yer veren mahkûm sayısı 13'tür.

Öldükten sonra hayatın devam ettiğini, fiziki yaşam son bulmuş olsa bile ruhen var olmaya devam edeceğini düşünen mahkûmların ifadeleri, devamlılık duygu durumu altında

sınıflandırılmıştır. Devamlılığa ilişkin ifade kullanan mahkûmların sayısı 170'tir. İnanç duygu durumu kapsamında son sözlerinin yorumlanabileceği mahkûm sayısı 169'dur. Ölümün varlığıyla başa çıkma adına mahkûmların hem kendilerini hem ailelerini hem de ölüm koğuşundaki arkadaşlarını rahatlatmaları için kullandıkları ifadeler telkin duygu durumu altında sınıflandırılmıştır. Bu duygu durumun tespit edildiği son söz sayısı 155'tir. Teşekkür ve üzüntü duygu durumlarına son sözlerinde yer veren mahkûm sayısı eşit olup sayıları 145'tir. Öfke duygu durumunu barındıran mahkûm sayısı 129'dur.

Suskunluk, son sözlerini ifade etmeyi reddeden mahkûmları göstermektedir. 561 mahkûmun 447'si son söz hakkını kullanıp ölüm anında kendini anlatmayı tercih ederken 114'ü son söz hakkını kullanmamıştır. Duygu durum tanımından hareketle suskunluk da bir duygu durum olarak kabul edilip sınıflamaya dâhil edilmiştir.

Suskunluktan sonra en sık tekrar eden duygu durum af dilemedir. Son sözlerinde gerek Tanrı'dan gerek maktul ailesinden gerek kendi ailesinden af dileyen mahkûmların sayısı 105'tir.

Kendi idamını işlediği suça karşılık olarak düşünen mahkûmların son sözleri kefarete duygu durumu altında sınıflandırılmıştır. Kefarete duygu durumu çerçevesinde son sözlerini şekillendiren mahkûmların sayısı 87'dir.

Kefarete duygu durumuna en yakın frekansa sahip olan duygu durum kabullenmedir. 85 son sözde bu duygu durum tespit edilmiştir. Tam tersi bir durumu temsil eder şekilde, son sözlerinde inkâr yahut masumiyet iddiasına yer veren mahkûm sayısı ise 66'dır. İnkâr etme duygu durumunu masumiyet iddiası olarak da sınıflandırmak mümkündür.

Vasiyet duygu durumuna sahip olan son söz sayısı 55 iken mizah duygu durumuna sahip olan mahkûm sayısı 37'dir. Duygu durum dağılımında korkudan sonra en az orana sahip olan duygu durum ise 28 frekansla nasihattir.

4.3. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlara Ait Anahtar Kelimeler

Araştırmanın üçüncü alt problemini "İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlara ait anahtar kelimeler nelerdir?" sorusu oluşturmaktadır. Alt başlıklarda duygu durumlar alfabetik olarak sıralanmış ve bunlara ait anahtar kelimeler şekillerle gösterilmiş, anahtar kelime listesi ise tezin sonunda ek olarak verilmiştir (bkz. Ek 1).

4.3.1. Af Dileme Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

105 mahkûm son sözlerinde af dilemeye yer vermiştir. Son sözlerinde af dileme duygu durumuna yer veren mahkûmların en sık kullandıkları anahtar kelimeler Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Af dileme duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Af dileme duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma ilişkin en sık kullanılan kelimenin *af*- olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeyi en yüksek orana sahip olma sırasıyla *özür dile-* *maktul ailesi*, *dile-* ve *acı* kelimeleri izlemektedir. *Af*- 38 kez, *özür dile-* 20 kez, *maktul ailesi* 10 kez, *dile-* 9 kez, *acı* ise 8 kez tekrar etmiştir:

Ben herkesi affediyorum. Umarım herhangi bir şekilde şimdiye kadar zarar vermiş olduğum insanlar da beni affeder (4: 3, 4).

İncittiğim ya da yanlış yaptığım kim varsa tüm yaptıklarım için beni affetmelerini diliyorum (37: 1).

Hancock ailesine (maktul ailesi), size verdiğim acı için üzgünüm ve affedilmeyi diliyorum (128: 9).

Anne, sebep olduğum tüm acılar için özür dilerim (23: 1).

Allah'tan af dilerim çünkü beni o yarattı ve beni o affedecektir (24: 3).

Umuyorum ki maktulün ailesi de beni affeder; çünkü ben kimseyi incitmek ya da öldürmek istemedim (151: 5).

Tanrı'dan beni affetmesini diliyorum (470: 11).

Buradan hareketle *affet-* kelimesiyle aynı kavram alanında kullanılabilecek *bağışla-*, *affedil-* ve *af dile-* kelimeleri mahkûmlar tarafından sıklıkla kullanılmıştır. *Dile-* kelimesiyle aynı kavram alanında kullanılabilecek *iste-/isteme-* kelimeleri sıklıkla yer almaktadır. *Acı* kelimesiyle aynı kavram alanında kullanılan *acı ver-* kelime grubu da mahkûmlar tarafından kullanılan anahtar kelimelerdendir:

Maktul ailesinden onlara verdiğim tüm acı için özür dilerim (136: 1).

Kimi zaman affedilme isteği, doğrudan maktule yönelik olmuştur. Maktulden özür dileyen idam mahkûmlarının son sözlerine de denk gelinmiştir.

Umarım Bay Hanon (maktul) onu öldürdüğüm için beni affeder (137: 3).

4.3.2. Devamlılık Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Devamlılık duygu durumuyla ilgili 170 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan anahtar kelimeler Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Devamlılık duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Devamlılık duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma yönelik en sık kullanılan kelimenin *gör-* olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeyi en yüksek orana sahip olma sırasıyla *ev*, *git-*, *görü-* ve *götür-* kelimeleri izlemektedir. *Gör-* 30 kez, *ev* 29 kez, *git-* 28 kez, *görü-* 16 kez, *götür-* ise 10 kez tekrar etmiştir.

(...) şimdi eve gidiyorum (150: 3).

yüksek orana sahip olma sırasıyla *İsa*, *dua et-* *Efendimiz* ve *teşekkür et-* kelimeleri izlemektedir. *Tanrı* 47 kez, *İsa* 29 kez, *dua et-* 25 kez, *Efendimiz* 15 kez, *teşekkür et-* ise 12 kez tekrar etmiştir.

Olayların bu seyri, bu adamı Tanrı 'ya yaklaştırdı (166: 4).

Efendimiz ve *İsa* kelimeleriyle aynı kavram alanında kullanılabilecek *Babamız*, *Cennetteki Babamız* kelimeleri de mahkûmlar tarafından kullanılan anahtar kelimelerdendir.

Efendimiz, bana huzur verdi ve aynı huzuru sizlere de vermesi için dua ediyorum (213: 7).

Ben onunla yaşamaya başlayalı çok olmadı, ama yüce İsa çoktandır benimle yaşıyor (216: 1).

Tanrı ile beraberim (505: 10).

13 yıl önce gelen o kötü, şeytan adam yüce Tanrı ve İsa sayesinde artık yok (84: 3).

Öncelikle bizi bugün bir araya getiren Tanrı için dua etmek isterim (134: 1).

Efendimiz'e onu tanıma ve bilme şansı verdiği için teşekkür ederim (138: 1).

Merhametin ve koşulsuz sevgin için teşekkürler Tanrım (522: 2).

Buradan hareketle *Tanrı* kelimesiyle aynı kavram alanında kullanılabilecek *Allah* kelimesi Müslüman mahkûmlar tarafından kullanılmıştır:

Aynı zamanda şahidimdir ki Tanrı yoktur, Allah vardır ve Muhammed onun peygamberidir. Allah 'tan geldik, ona dönüyoruz (400: 22, 23).

Allah 'tan af dilerim çünkü beni o yarattı ve beni o affedecektir (124: 2).

Sadık bir Müslüman olarak, bu maddesel yaşamın gelmekte olan gerçek yaşama bir hazırlayıcı olduğunu öğrendim ve inandım (1: 1).

4.3.4. İnkâr Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

İnkâr duygu durumuyla ilgili 66 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. Literatürde masumiyet iddiası olarak da kullanılan inkâr duygu durumu için en sık kullanılan anahtar kelimeler Şekil 8'de gösterilmiştir.

4.3.5. Kabullenme Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Kabullenme duygu durumuyla ilgili 85 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan anahtar kelimeler Şekil 9’da gösterilmiştir.

Şekil 9. Kabullenme duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Kabullenme duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma yönelik en sık kullanılan kelimelerin *hayat* ve *git-* olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeleri en yüksek orana sahip olma sırasıyla *yap-*, *nefret* ve *olma-* kelimeleri izlemektedir. *Hayat* ve *git-* 6 kez, *yap-* 5 kez, *nefret* ve *olma-* ise dörder kez tekrar etmiştir.

Bu adalet sisteminde kendi verdiğim kararlar için af isteyecek değilim, sadece sonuçlarını kabul edebilirim (107: 3).

Sadece gitmeye hazır olduğumu bilmenizi istiyorum (283: 13).

Ben şu an farklı bir insanım, fakat bu benim daha önce yaptığım kötü şeyleri değiştirmiyor (302: 3).

Geçmişe dönüp her şeyi değiştirme şansım olsaydı bile yapabileceğim hiçbir şey olmazdı (456: 1)

Carol yaptığım şeyi hak etmedi (547: 3).

İntikam dolu değilim çünkü nefret hiçbir şeyi çözmiyor (85: 16).

4.3.6. Kefaret Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Kefaret duygu durumuyla ilgili 87 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan

anahtar kelimeler Şekil 10'da gösterilmiştir.

Şekil 10. Kefaret duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Kefaret duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma yönelik en sık kullanılan kelimenin *huzur* olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeyi en yüksek orana sahip olma sırasıyla *affet-*, *Tanrı*, *ölüm*, *maktul* kelimeleri izlemektedir. *Huzur* 14 kez, *affet-* 9 kez, *Tanrı* 7 kez, *ölüm* ve *maktul* kelimeleri altışar kez tekrar etmiştir.

Hepiniz şunu anlamalısınız ki buraya bir günahkâr olarak geldim ve bir aziz olarak ayrılıyorum (484: 4).

Bu (idam) affedilmem için tek yol (537: 4).

Benim günahlarım için çarmıha gerilen İsa'ya teşekkür ederim, ona ruhumu kurtardığı için teşekkür ederim (102: 1).

Ben, İsa ile birlikte çarmıha gerilmekteyim (216: 3).

Yüce İsa'ya teşekkür ederim çünkü o benim için öldü (415: 3).

Umuyorum ki ölümüm size huzur verir ve acınızı azaltır (254: 6).

Tanrı beni günahlarım için affeder çünkü buradayım (364: 6).

Ölümümün toplumu değiştirmesine izin verin (248: 34).

Ve maktulün ailesi, ölümümle huzur bulun ve yaşamaya devam edin (376: 6).

4.3.7. Korku Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Korku duygu durumuyla ilgili 13 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan anahtar kelimeler Şekil 11’de gösterilmiştir.

Şekil 11. Korku duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Korku duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma ilişkin kelimelerin aynı oranla birer kez kullanıldığı görülmektedir:

Bunlar belli ki bu işi yapacaklar. Ben hâlâ biber gazının etkisindeyim (255: 9).

Ve ben sandığım kadar güçlü değilim. Ama bunun kısa bir süre canımı acıtacağını umuyorum (331: 22, 23).

Uh, bilmiyorum. Imm, ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Bilmiyorum (391: 1, 2).

Gitmeye hazır değilim (85: 8).

Efendimiz, lütfen beni yalnız bırakma (215: 12).

Çok fazla konuşmamı istemeyin, ağlayacağım (256: 4).

Kalbim küt küt atıyor (435: 5).

4.3.8. Mizah Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Mizah duygu durumuyla ilgili 37 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan anahtar kelimeler Şekil 12’de gösterilmiştir.

Şekil 12. Mizah duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Mizah duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma ilişkin en sık kullanılan kelimelerin aynı oranla *acele*, *dublör*, *git-* ve *Tanrı* olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeler ikişer kez tekrar etmiştir ve bu duygu durumdaki diğer anahtar kelimelerin hepsi sadece birer kez kullanılmıştır.

Güçlü olun, sizi yakında göreceğim, umarım ki çok yakında değil (326: 12)

(Öldüğümde) seni neden babama vermediğini ona soracağım (388: 27).

Şimdi gitmemiz gereken bir parti var (260: 116).

Acele etmeyin (243: 5).

Her ne kadar üst duygu durum mizah olsa da bu kapsama giren son sözlerin esasında bir kinaye içerdiği de görülmektedir.

Umarım Tanrı bana olduğu kadar topluma da merhametli olacaktır (9: 22).

Mizahın bir diğer yansıması o kişi olduğunu inkâr etme biçiminde son sözlere yansımaktadır:

Ve diğer şaka şu ki ben Patrick Bryan Knight değilim ve hiçbiriniz şu an bu idamı durduramazsınız (397: 12).

Tam da ihtiyacım olduğunda kullanacağım dublörüm nerede? (389: 6)

4.3.9. Nasihat Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Nasihat duygu durumuyla ilgili 28 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan

Nasihat duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma yönelik en sık kullanılan kelimenin *gençler* olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeyi en yüksek orana sahip olma sırasıyla *bul-*, *ders*, *um-* ve *hayat* kelimeleri izlemektedir. *Gençler* 6 kez; *bul-*, *ders* ve *um-* dörder kez, *hayat* ise 3 kez tekrar etmiştir:

Su size ders olsun: Kararlarınız herkesi etkiler (451: 14, 15)

Gençler, ailenizi dinleyin, onlar size ne diyorsa yapın, okulunuza gidin ve hatalarınızdan ders çıkarmaya çalışın. Bir yere imza atmadan önce dikkatli olun (514: 15, 16).

Tüm gençlere şiddeti durdurmaları, İsa 'yı kabul etmeleri ve zaferi bulmaları için yalvarıyorum (62: 5).

Umuyorum ki bu durum şimdi ve sonra sizlere ders olur (132: 3).

İşte bu benim hayatımın hikâyesi ve bu bana ya da size alkolün yaptıracakları
(206: 7).

4.3.10. Öfke Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

62

Şekil 14. Öfke duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Öfke duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma yönelik en sık kullanılan kelimenin *ölüm* olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeyi en yüksek orana sahip olma sırasıyla *öldür-*, *adalet*, *bil-* ve *idam* kelimeleri izlemektedir. *Ölüm* 13 kez, *öldür-* 11 kez, *adalet*, *bil-* ve *idam* ise yedişer kez tekrar etmiştir.

Bu yanlış. Hakkımı aradığı için Dr. Steve Ball'a teşekkürler. Çok fazla adaletsizlik var. Bu dünyada doğru olmayan bir sürü şey var (536: 1, 2, 3).

(Maktul ailesine) Evet, yeğeninin gerçekten yanarak öldüğünü söylemek istiyorum (550: 1).

Beni suçlayabileceğiniz tek şey benim Meksikalı olmam ve onun polis olması. Ben buna ve sizin toplumunuza bir avuç soğukkanlı katiller diyorum (9: 1, 2).

İntikam ölümü size bir şey kazandırmayacak (520:8).

Öldürmek kişi tarafından da devlet tarafından da olsa yanlıştır (110:3).

Adalet bir hayatı alarak asla ilerlememiştir (543:1).

Dünyadaki çocukların idam edildiğini bilmesini sağlayın (553:2).

Bir idama değil, bir cinayete şahitlik etmek üzeresiniz (474:1).

4.3.11. Sevgi Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Sevgi duygu durumuyla ilgili 252 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan anahtar kelimeler Şekil 15’te gösterilmiştir.

Şu son birkaç yıl içinde benimle birlikte olduğunuz için şükran doluyum (357:2).

Brian, yardımların için teşekkürler (127:3).

4.3.14. Üzüntü Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Üzüntü duygu durumuyla ilgili 145 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan anahtar kelimeler Şekil 18’de gösterilmiştir.

Şekil 18. Üzüntü duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Üzüntü duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma ilişkin en sık kullanılan kelimenin *üzgün ol-* olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeyi en yüksek orana sahip olma sırasıyla *aile*, *maktul ailesi*, *iste-*, *acı*, *söyle-* ve *yap-* kelimeleri izlemektedir. *Üzgün ol-* 79 kez, *aile* 24 kez, *maktul ailesi* 18 kez, *iste-* 17 kez, *acı*, *söyle-* ve *yap-* ise on beşer kez tekrar etmiştir:

Hep söylediğim gibi, oraya gitmedim ve kimseyi öldürmedim. Fakat şu an bunu yapanlardan daha iyi durumda değilim (318: 2, 3).

Jessica'ya üzgün olduğumu söylemek istiyorum. Böyle olacağını asla düşünemezdim (331: 9, 10).

Ailem, siz ve diğer herkes için dua ediyorum, eğer bu sözler kalbinize biraz olsun dokunuyorsa, üzgünüm, gerçekten üzgünüm (366: 10).

Çocuk hayatını kaybettiği için çok üzgünüm (361:6).

Ailemi bu şekilde buraya getirdiğim için üzgünüm (336:2).

Maktul ailelerine üzgün, çok üzgün olduğumu söylemek istiyorum (146:1).

Herkesin burada bir trajedi yaşandığını bilmesini istiyorum (259:1).

Tüm tatiller, doğum günleri ve özel günler boyunca çektiğiniz acı için üzgünüm (139:2).

Keşke size üzüntünüzü hafifletebilecek bir şey söyleyebilseydim (351:5).

Aileme yaptıklarımдан ötürü çok pişman olduğumu söylemek isterim (280:7).

4.3.15. Vasiyet Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelimeler

Vasiyet duygu durumuyla ilgili 55 mahkûma ait son söz bulunmaktadır. En sık kullanılan anahtar kelimeler Şekil 19'da gösterilmiştir.

Şekil 19. Vasiyet duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı

Vasiyet duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin dağılımı incelendiğinde bu duygu duruma ilişkin en sık kullanılan kelimenin *iyi bak-* olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeyi en yüksek orana sahip olma sırasıyla *devam et-*, *hatırla-*, *mücadele* ve *um-* kelimeleri izlemektedir. *İyi bak-* 9 kez, *devam et-*, *hatırla-*, *mücadele* ve *um-* ise dörder kez tekrar etmiştir:

Mücadeleden vazgeçmeyin, daha iyi bir gelecek ummaktan da. Çünkü bunu yapmak zorundayız (375: 3, 4).

Beni hapishane mezarlığına gömmeyin. Beni annemin sol tarafına gömmün.

4.4. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerinde Yer Alan Duygu Durum İfadeleri ile Maktule Yakınlık Derecesi Arasındaki İlişki

İdam mahkûmu ile maktul arasındaki ilişki, tanınmayan kişi ve tanıdık kişi olarak ifade edilmiştir. Toplam 583 maktulden 205'i mahkûm tarafından tanınırken 378'inin daha önce tanınmadığı kavramsal çerçevede adı geçen kaynaklardan tespit edilmiştir. 1889 duygu durum ifadesinin 1236'sı tanınmayan kişilere 653'ü ise tanıdık kişilere yöneliktir.

Tablo 11

İdam Mahkûmlarının Son Sözlerinde Yer Alan Duygu Durum İfadeleri ile Maktule Yakınlık Derecesi Arasındaki İlişki

Duygu durum	f / %	Tanınmayan kişi	Tanıdık kişi	Toplam
Af dileme	f	73	32	105
	%	5,9	4,9	5,6
Devamlılık	f	104	66	170
	%	8,4	10,1	9,0
İnanç	f	110	59	169
	%	8,9	9,0	8,9
İnkâr	f	34	32	66
	%	2,8	4,9	3,5
Kabullenme	f	54	31	85
	%	4,3	4,7	4,4
Kefaret	f	59	28	87
	%	4,8	4,3	4,6
Korku	f	12	1	13
	%	1,0	0,2	0,7
Mizah	f	25	12	37
	%	2,0	1,8	2,0
Nasihat	f	22	6	28
	%	1,8	0,9	1,5
Öfke	f	85	44	129
	%	6,9	6,7	6,8
Sevgi	f	169	83	252
	%	13,7	12,7	13,3
Suskunluk	f	76	38	114

	%	6,2	6,0	6,1
Telkin	f	109	46	155
	%	8,8	7,0	8,2
Teşekkür	f	93	52	145
	%	7,5	8,0	7,7
Üzüntü	f	87	58	145
	%	7,0	8,9	7,7
Vasiyet	f	39	16	54
	%	3,1	2,5	2,9
Veda	f	86	48	134
	%	7,0	7,4	7,1
Toplam	f	1236	653	1889
	%	100,0	100,0	100,0

İdam mahkûmlarının tanınmayan maktule ilişkin duygu durumlarını gösteren Tablo 11 incelendiğinde sırasıyla sevgi, inanç, telkin, devamlılık, teşekkür, üzüntü, veda, öfke, suskunluk, af dileme, kefare, kabullenme, vasiyet, inkâr, mizah, nasihat, korku duygu durumlarının yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla 561 idam mahkûmundan hareketle elde edilen bulguya göre, tanıdık kişilerin öldürülmesi sonucu son sözdeki en yaygın duygu durumun sevgi, en az yer verilen duygu durumun korku olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte genel duygu durum dağılımıyla aynı dağılımın görülmesi, tanıdık kişilere yönelik duygu durum dağılımında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir.

Tablo 12’de idam mahkûmlarının son sözlerindeki duydu durumlar ve tanınmayan maktul durumu arasındaki ilişki istatistiğine yer verilmiştir.

Tablo 12

İdam Mahkûmlarının Tanınmayan Maktule İlişkin Duygu Durumları

Duygu durum	f	%
Sevgi	169	13,70
İnanç	110	8,90
Telkin	109	8,80
Devamlılık	104	8,40
Teşekkür	93	7,50
Üzüntü	87	7,00

Veda	86	7,00
Öfke	85	6,90
Suskunluk	77	6,20
Af dileme	73	5,90
Kefaret	59	4,80
Kabullenme	53	4,30
Vasiyet	38	3,10
İnkâr	34	2,80
Mizah	25	2,00
Nasihât	22	1,80
Korku	12	1,00
Toplam	1236	100,00

İdam mahkûmlarının tanınmayan maktule ilişkin duygu durumları, idam mahkûmlarının duygu durumlarının dağılımı ile karşılaştırıldığında yine sevgi duygu durumunun en yüksek, korku duygu durumunun en düşük frekansa sahip olduğu görülmektedir. Ancak tanınmayan maktule ilişkin duygu durumlarda inanç ve telkin duygu durumları devamlılık duygu durumuna göre öne çıkmaktadır. Bununla birlikte vasiyet duygu durumu da inkâr duygu durumundan daha yüksek frekansa sahiptir.

Tablo 13'te idam mahkûmlarının son sözlerindeki duydu durumlar ve tanıdık maktul durumu arasındaki ilişki istatistiğine yer verilmiştir:

Tablo 13

İdam Mahkûmlarının Tanıdık Maktule İlişkin Duygu Durumları

Duygu durum	f	%
Sevgi	83	12,70
Devamlılık	66	10,10
İnanç	59	9,00
Üzüntü	58	8,90
Teşekkür	52	8,00
Veda	48	7,40
Telkin	46	7,00
Öfke	44	6,70
Suskunluk	39	6,00

Af dileme	32	4,90
İnkâr	32	4,90
Kabullenme	31	4,70
Kefaret	28	4,30
Vasiyet	16	2,50
Mizah	12	1,80
Nasihât	6	0,90
Korku	1	0,20
Toplam	653	100,00

İdam mahkûmlarının tanıdık maktule ilişkin duygu durumlarını gösteren Tablo 13 incelendiğinde sırasıyla sevgi, devamlılık, inanç, üzüntü, teşekkür, veda, telkin, öfke, suskunluk, af dileme, inkâr, kabullenme, kefare, vasiyet, mizah, nasihat, korku duygu durumlarının yer aldığı görülmektedir.

Tablo 14

Duygu Durumların İdam Mahkûmlarının Maktule Yakınlık Durumlarına Göre Sıralaması

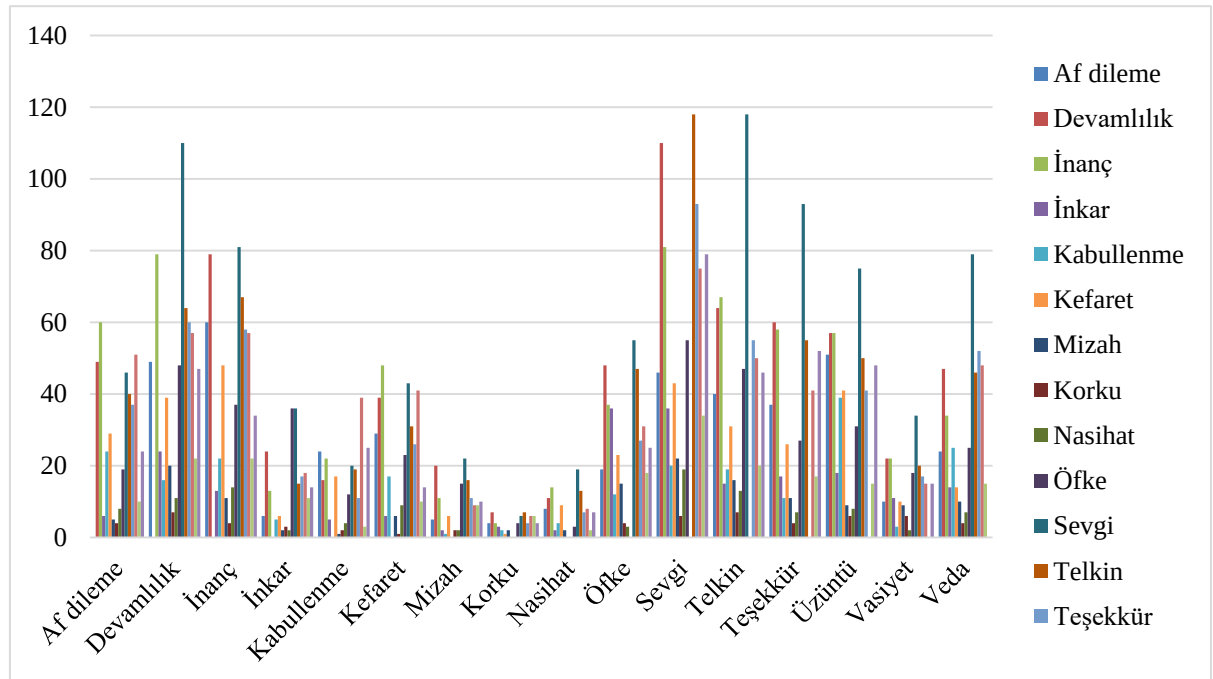
Sıra	Hâkim Duygu Durum	Taninan Maktullerde Hâkim Duygu Durum	Tanınmayan Maktullerde Hâkim Duygu Durum
1	Sevgi	Sevgi	Sevgi
2	Devamlılık	Devamlılık	İnanç
3	İnanç	İnanç	Telkin
4	Telkin	Üzüntü	Devamlılık
5	Teşekkür	Teşekkür	Teşekkür
6	Üzüntü	Veda	Üzüntü
7	Veda	Telkin	Veda
8	Öfke	Öfke	Öfke
9	Suskunluk	Suskunluk	Suskunluk
10	Af dileme	Af dileme	Af dileme
11	Kefaret	İnkâr	Kefaret
12	Kabullenme	Kabullenme	Kabullenme
13	İnkâr	Kefaret	Vasiyet
14	Vasiyet	Vasiyet	İnkâr

15	Mizah	Mizah	Mizah
16	Nasihat	Nasihat	Nasihat
17	Korku	Korku	Korku

İdam mahkûmlarının tanıdık maktule ilişkin duygu durumları, idam mahkûmlarının duygu durumlarının dağılımı ile karşılaştırıldığında yine sevgi duygu durumunun en yüksek, korku duygu durumunun en düşük frekansa sahip olduğu görülmektedir. Ancak tanıdık maktule ilişkin duygu durumlarda üzüntü duygu durumu teşekkür duygu durumuna göre öne çıkmaktadır. Ayrıca telkin duygu durumu da bu duygu durumlara göre daha düşük frekansa sahiptir. Bununla birlikte inkâr duygu durumu maktulün tanıdık olduğu durumlarda kabullenme duygu durumundan daha yüksek frekansa sahiptir. Kefaret duygu durumu ise bu iki duygu durumdan daha düşük frekansta yer almaktadır.

4.5. Sıklıkla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar

Araştırmanın beşinci alt problemini “İdam mahkûmlarının son sözlerinde yer alan duygu durumların hangileri sıklıkla bir arada kullanılmaktadır?” sorusu oluşturmaktadır. Şekil 21’de duygu durumların birbirleriyle kullanılma sıklıkları gösterilmiştir. Alt başlıklarda frekansı en yüksek beş duygu durumun sıklıkla bir arada kullanıldığı durumlar tablolarla gösterilmiştir.

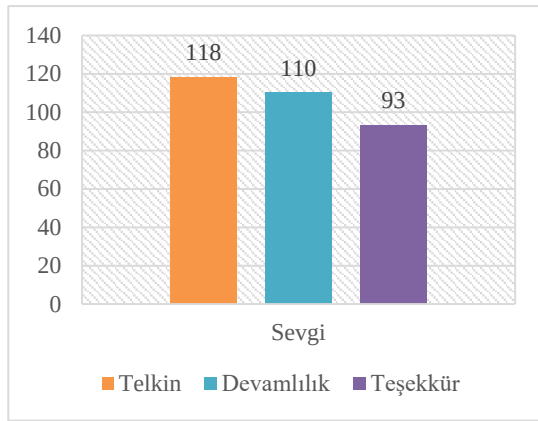

Şekil 21. Duygu durumların birbirleriyle kullanılma oranları

Şekil 21 genel olarak incelendiğinde kimi söylemlere olumlu ve olumsuz olarak adlandırılan duygu durumların birlikte eşlik ettiği görülmektedir. Alt başlıklarda en sık kullanılan duygu durumlara eşlik eden ikincil ve üçüncül duygu durumlara yer verilmiştir.

4.5.1. Sevgi Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar

Sevgi, tüm duygu durumlar içerisinde frekansı en yüksek olan duygu durumudur. Şekil 22’de sevgi duygu durumu ile birlikte en sık kullanılan duygu durumlara yer verilmiştir.

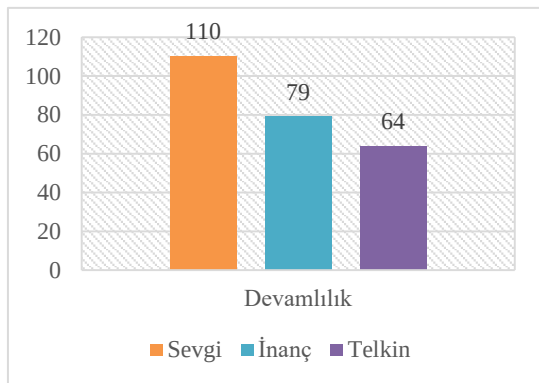

Şekil 22. Sevgi duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar

Sevginin bir arada en sık kullanıldığı duygu durumlar en yüksek frekansa sahip olma sırasıyla telkin, devamlılık ve teşekkürdür. Bir arada en az kullanıldığı duygu durumlar ise en düşük frekansa sahip olma sırasıyla korku, kabullenme ve mizahtır.

4.5.2. Devamlılık Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar

Şekil 23’te devamlılık duygu durumu ile birlikte en sık kullanılan duygu durumlara yer verilmiştir.

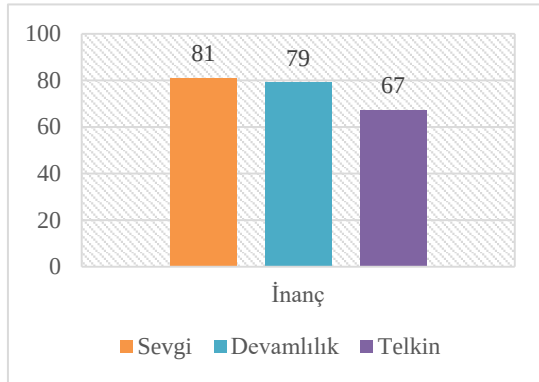

Şekil 23. Devamlılık duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar

Devamlılığın bir arada en sık kullanıldığı duygu durumlar en yüksek frekansa sahip olma sırasıyla sevgi, inanç ve telkindir. Bir arada en az kullanıldığı duygu durumlar ise en düşük frekansa sahip olma sırasıyla korku, kabullenme ve vasiyettir.

4.5.3. İnanç Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar

Şekil 24'te inanç duygu durumu ile birlikte en sık kullanılan duygu durumlara yer verilmiştir.

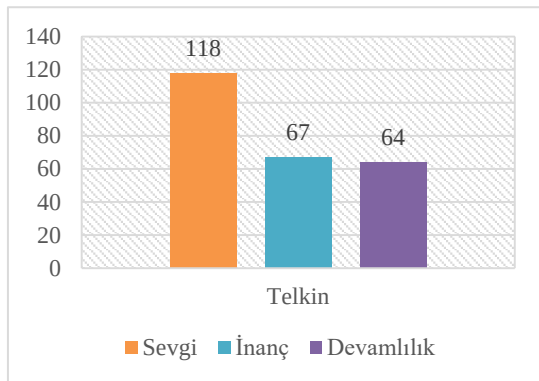

Şekil 24. İnanç duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar

İnancın bir arada en sık kullanıldığı duygu durumlar en yüksek frekansa sahip olma sırasıyla sevgi, devamlılık ve telkindir. Bir arada en az kullanıldığı duygu durumlar ise en düşük frekansa sahip olma sırasıyla korku, inkâr ve nasihattir.

4.5.4. Telkin Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar

Şekil 25'te telkin duygu durumu ile birlikte en sık kullanılan duygu durumlara yer verilmiştir.

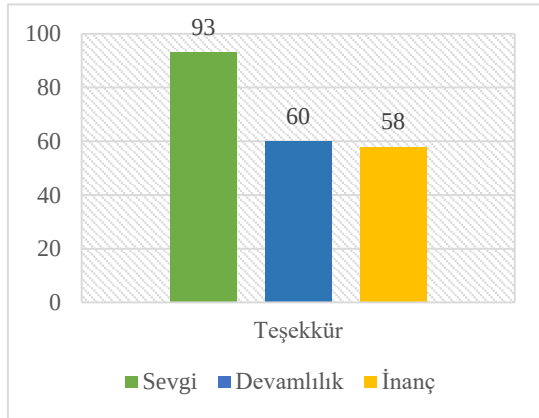

Şekil 25. Telkin duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar

Telkinin bir arada en sık kullanıldığı duygu durumlar en yüksek frekansa sahip olma sırasıyla sevgi, inanç ve devamlılıktır. Bir arada en az kullanıldığı duygu durumlar ise en düşük frekansa sahip olma sırasıyla korku, nasihat ve inkârdır.

4.5.5. Teşekkür Duygu Durumuyla Bir Arada Kullanılan Duygu Durumlar

Şekil 26’da teşekkür duygu durumu ile birlikte en sık kullanılan duygu durumlara yer verilmiştir.

Şekil 26. Teşekkür duygu durumuyla bir arada kullanılan duygu durumlar

Teşekkürün bir arada en sık kullanıldığı duygu durumlar en yüksek frekansa sahip olma sırasıyla sevgi, devamlılık ve inançtır. Bir arada en az kullanıldığı duygu durumlar ise en düşük frekansa sahip olma sırasıyla korku, nasihat ve kabullenmedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde idam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlara ilişkin ortaya çıkan bulgulardan hareketle tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmada “İdam mahkûmlarının son sözlerinde yer alan duygu durumlar nelerdir?” ana probleminden hareketle alt problemler oluşturulmuş ve bunların cevabı aranmıştır. Araştırmanın birinci alt problemini “İdam mahkûmlarının son sözlerindeki ortalama sözcük sayısı kaçtır?” sorusu oluşturmuştur. Son sözlerde en az 1, en çok 1268 kelime kullanılmıştır. İdam mahkûmlarının son sözlerinde kullandıkları ortalama sözcük sayısı 103’tür. 103 sözcük, sesletim açısından düşünüldüğünde yaklaşık bir dakikalık bir zaman dilimine denk gelmektedir. Bununla birlikte bu metinlerin konuşma dilindeki karşılığında konuşmacı kaynaklı susma, duraklama etkenleri ve dinleyici kaynaklı sansür etkeni hesaplama dâhil edilmemiştir.

Ortalama bir idam kararının eyleme geçmesi yaklaşık 15 yıl sürmektedir. Rutin uygulamalar ise son 24 saat içerisinde gerçekleşmektedir (BBC, 2013). Bu yüzden idam mahkûmlarının son sözleri üzerine düşünmeye epey vakitleri olmaktadır. Bununla birlikte sözcük sayısının farklılığı; konuşmanın hazırlıklı/hazırlıksız oluşu, mahkûmun dile hâkimiyet düzeyi ve eğitimi, mahkûmların duygu durumları ile ilgilidir. Son sözler arasındaki 1 sözcükten 1268 sözcüğe kadar uzanan metin orantısızlığının bir gerekçesi de budur.

Cunningham ve Vigen (2002), idam mahkûmları üzerine yaptıkları çalışma sonucunda mahkûmlardan bir kısmının cezaevi sürecinde şiddete maruz kaldıklarını belirtmiş, genellikle ortadan düşüğe doğru sıralanabilecek bir IQ dağılımına ve lise eğitimi seviyesi altında eğitime sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır (Heflick, 2005, s. 324). Bu değişkenlerden eğitim durumuna dair bulgu, 17 yıl sonra gerçekleştirilen işbu çalışmada da

tespit edilmiş ve çalışma grubu özellikleri başlığı altında eğitim düzeyleri hakkında bilgi verilmiştir. Johnson (1979)'un 1979 yılında 35 idam mahkûmuyla gerçekleştirdiği görüşme sonucunda elde ettiği sonuçlardan birisi; sınırlanmışlık, ölümü bekleme, yabancılaşma, sürekli maruz kalınan gürültülü ortam ve keyfi biçimde uygulanan katı kuralların mahkûmların fiziksel ve zihinsel yeterlilik düzeyinde düşüşe neden olduğudur (Cunningham ve Vigen'den aktaran Heflick, 2005, s. 325). Dolayısıyla mahkûmların metinlerinde ortalama 103 kelime olması, düşük akademik düzey ile birlikte fiziksel koşullar ile de yorumlanabilir. Bununla birlikte literatürde idam mahkûmlarının son sözlerindeki sözcük sayısı ve sosyoekonomik yeterlilikleri üzerine bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Hangi uzunlukta olursa olsun yazılı ya da sözlü her bölüm, birleşik bir bütün kurar (Halliday ve Hasan'dan aktaran Aksan ve Aksan, 1991, s. 97). Günay (2013), bir ifadenin metin olabilmesi için “dilsel öğelerden bir kesitin somut ve elle tutulur bir varlığının olması gerektiğini” belirtmektedir (s. 45). Bir metnin somut durumu, kişiler arası iletişim edimi çerçevesinde bir sözceleme edimini oluşturur (Günay, 2013, s. 45). Örnek alıntılar incelendiğinde en kısa metnin dahi bir mesaj içerdiği ve sözceleme ediminin gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum, son sözlerin bir söylem olmanın yanı sıra bir metin türünü temsil etme özelliği taşıdığı savını güçlendirmektedir.

Harris (1952), söylemin tek bir sözcükten on ciltlik bir kitaba kadar değişik boyutlarda olabileceğini belirtir (Aksan ve Aksan, 1991, s. 92). İdam mahkûmlarının kimi kendini 1 sözcükle ifade ederken kimi de 1268 sözcük kullanmıştır. Farklı duygu durumlar farklı kalıp sözleri de beraberinde getirmekte, tüm mahkûmlar duygu durumlarına ilişkin bir ifade süreci yaşamaktadırlar. Bazı mahkûmlar orada bulunmayanlara da hitap ederken bazı mahkûmlar da orada sevenleri bulunsa dahi konuşmamayı tercih etmektedir.

Son söz olarak 1 kelime kullanan mahkûm ifadesinde “Barış (73: 1).” demiştir. 1268 sözcük kullanan mahkûm ise “Bobby Lambert’ı ben öldürmedim (222: 10).” cümlesini sıklıkla tekrar etmiş ve maktulü kendisinin öldürmediğini belirterek olayın nasıl gerçekleştiğini ayrıntılarıyla anlatmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemini “İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlar nelerdir?” sorusu oluşturmuştur. İdam mahkûmlarının son sözlerinde 17 duygu durum tespit edilmiştir. 16 duygu durum son sözlerden tespit edilirken 1 duygu durum, suskunluk olarak değerlendirilmiştir. Bu duygu durumlar frekansı en yüksek olandan en düşük olana doğru sevgi, devamlılık, inanç, telkin, teşekkür, üzüntü, veda, öfke, suskunluk, af dileme, kefareti,

kabullenme, inkâr, vasiyet, mizah, nasihat ve korkudur. En yüksek orana sahip olan duygu durum sevgi, en düşük orana sahip olan duygu durum ise korkudur. Son sözlerinde sevgi duygu durumuna yer veren mahkûm sayısı 252, korku duygu durumuna yer veren mahkûm sayısı ise 13'tür.

Heflick (2005), idam mahkûmlarının son sözleri üzerine gerçekleştirdiği çalışmada 6 ortak tema tespit etmiştir. Bu temalar af dileme, masumiyet iddiası, sessizlik, sevgi, aktivizm ve ölümden sonraki yaşama inançtır. 1997-2005 yıllarında aynı çalışma grubunda 237 mahkûmla gerçekleştirilen bu çalışmanın sonuçları, mevcut çalışma ile kesişmektedir. Bu çalışmada masumiyet iddiası ve aktivizm, inkâr; ölümden sonraki yaşama inanç ise devamlılık olarak adlandırılmıştır. Her iki çalışmada da en sık rast gelinen tema, sevgi ve af dileme olmuştur.

Schuck ve Ward (2008), 1982-2006 yılları arasında idam edilen 379 idam mahkûmunun son sözleri üzerinde çalışmış ve mahkûmların son sözlerindeki anlamsal yapı bütünlüğünü incelemiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında mahkûmların mevcut durumlarını (kabul etme, inkâr etme, suçluluk vb.) anlatmak için tercih ettikleri anahtar kelime örüntüleri belirlenmiştir. Bu örüntülerden en sık rastlanan iki kategori, sevgi ve şükran olmuştur.

Bu çalışmada duygu durum olarak adlandırılan kategoriler, Schuck ve Ward'ın çalışmasında örüntü olarak kategorize edilmiştir. Bununla birlikte mevcut çalışmada duygu durum olarak kabul edilen kabullenme ve inkâr, Schuck ve Ward (2008)'in çalışmasında durum tanımlayıcı ya da durumla başa çıkma örüntüsü olarak ele alınmıştır. İki çalışmanın sonuçlarının duygu durumlar açısından birbiriyle örtüştüğünü söylemek mümkündür.

Turhan (1941) ve Parrot'un (2001) belirledikleri 5 tanesi ortak, toplam 6 duygu ifadesine çalışmanın sonuçlarında ulaşılmıştır. Turhan'ın (1941) belirlediği duygulardan keder, hiddet ve korku çalışmanın sonuçları arasında yer alırken dikkat, hayret ve şaşkınlık ile ilgili çalışmanın sonucunu etkileyecek bir veriye rastlanmamıştır. Parrot'un (2001) belirlediği duygulardan sevgi en sık rastlanılan duygu durumken korku en az rastlanılan duygu durum olmuştur. Ayrıca öfke ve üzüntü de sıklıkla rastlanan duygu durumlardandır. Ancak sevinç ve şaşkınlık, çalışma kapsamında anlamlı bir veri oluşturacak nitelikte tespit edilmemiştir. Bu verinin oluşmasında idam sürecinin dikkat, hayret, şaşkınlık ve sevinç gibi refleksif ve diğerlerine kıyasla öngörülemeyen duygulanımlara müsait bir atmosfer sağlamamasının etkisi vardır.

Upton, Carwile ve Brown'ın (2016) Missouri Eyalet Hapishanesindeki mahkûmların son

sözlerindeki ifadelere yönelik çalışması sonucunda en yaygın temanın sevgi, en az rast gelinen temanın ise kabullenme olduğu görülmüştür. Beklenmedik bir şekilde sevgi ifadeleri, çalışma grupları farklı olsa da her iki çalışmada da birinci sıradadır. Upton ve meslektaşlarının yaptığı çalışmada son sırada yer alan kabullenme ise mevcut çalışmada 12. sıradadır. Bu durumda sosyokültürel ve coğrafi farklılıkların etki alanına sahip olduğu düşünülmektedir. Benzer şekilde, aynı çalışma grubunda yer alan ve son sözlerinde inkâra yer veren mahkûmların son sözlerindeki temalara yönelik çalışmada da Atmaca ve Uysal (2016), savunma ve sevgi temalarının en sık rastlanan temalar olduğunu belirtmişlerdir.

Kübler-Ross (1997), ölümü bekleyen hastalarıyla yaptığı çalışmada bir kişinin yaşamını tanıdığı ve sevdiği insanlarla sonlandırmasına izin verilirse bunun kendisi için çok daha kolay olacağı sonucuna varmıştır. Mahkûmların son sözlerinde sevdiklerine, ailelerine seslenmelerinin sebebini ölüm sürecini paylaşma olarak yorumlamak mümkündür. Ancak söyle- sözcüğünün en sık kullanılan sözcüklerden olması mahkûmun sevdikleri orada olmasa dahi sevgisinin onlara iletilmesi isteğini göstermektedir. Bununla birlikte sevgi duygu durumunda en sık kullanılan anahtar kelimelerden birinin “anne” olması dikkat çekicidir. Bu durumu Freudyen bir bakış açısıyla yorumlayarak bireylerin sevgi kavramıyla tanışmalarını sağlayan kişilere, annelere vedası olarak tanımlamak mümkündür.

İdam mahkûmlarının 170’i son sözlerinde devamlılığa ilişkin ifadelere yer vermiştir. Devamlılık, fiziksel olarak yaşam son bulsa bile ruhen yaşamın devam ettiğini düşünen mahkûmların son sözlerinde yer almaktadır.

Devamlılık, ölümü kabullenemeyen ya da dinî boyutuyla bakıldığında ölümün bir son değil başlangıç olduğunu düşünen mahkûmlarda görülmektedir. Bu sebeple devamlılığı Heflick (2005) tarafından tespit edildiği gibi ölüm sonrası yaşama inancın yanı sıra ölmeyi ve mevcut durumu kabullenememe olarak da yorumlamak gerekmektedir.

Devamlılık bazıları için çekilen cezanın sona ermesi, bazıları için de yeni bir başlangıçtır. Ancak “Fiziksel açıdan eylemden ziyade eylemsizliğe dayalı bu kavram, her kişide yaşananlar ve suçluluğun kabulüyle bağlantılı olarak farklı tepkilerin doğumuna yol açmaktadır.” (Kellehear, 2005, s. 12). Kellehear’ın (2005) da belirttiği gibi bu organik sürecin sonuçlanmasından önceki saatler veya dakikalarda ölmenin bireysel ve toplumsal anlamları kendilerini büyüleyici bir çeşitlilik içinde gösterebilir (s. 12).

Bazen yetişkinler rahatlatıcı sözcükler bulmaya çalışır veya bütün konuyu uzaktaki bir geleceğe atar ya da çocuklarının anksiyetesini ölümü reddeden dirilip hayata dönme, ebedi

hayat, cennet ve yeniden bir araya gelme gibi hikâyelerle hafifletmeye çalışırlar (Yalom, 2008, s. 11). İdam mahkûmlarının devamlılık duygu durumuyla tam olarak yaptıkları da budur.

Kübler-Ross (1994) ölmek için “Sadece sembolik olarak daha güzel bir eve taşınmak için evini terk etmektir.” (s. 14) demektedir. İdam mahkûmlarının da devamlılık duygu durumu çerçevesinde en çok kullandıkları kelimelerden biri olan ev kelimesi bu durumu desteklemektedir.

Winnicott’un (2014) *Başlangıç Noktamız Ev* isimli kitabı T. S. Eliot’tan şu alıntıyla başlar:

“Başlangıç noktası evdir. Biz yaşlandıkça

Dünya daha da yabancılaşır, daha da çetrefilleşir

Örüntüsü

Ölünün ve canlının. Soyutlanan

Öncesiz ve sonrasız o yoğun an değil,

Ama her an yanan bir ömürdür.” (s. 7)

Pozitif bilimlerden edebiyata uzanan çizgide görüleceği gibi “eve dönme” metaforunun sıklığı idam mahkûmları dâhil olmak üzere neredeyse tüm insanlığı ölüm karşısında eşit kılmaktadır.

İdam mahkûmları mahkûmiyet günlerinin başlamasının ardından uzun yıllar idam gününü beklemektedirler. Bu uzun bekleyişin sonunda ölüm onlar için kurtuluş olmakta, ölümden sonra yaşam inancıyla taçlanmaktadır. Ümit, acıların karşılığı için ödül gibidir (Kübler-Ross, 1997). Bu yüzden devamlılık duygu durumu bazı mahkûmlar için ödül niteliği taşımaktadır.

İdam mahkûmlarının 169’u son sözlerinde inanca ilişkin ifadeler yer vermiştir. İnanç, ölümün varlığını hafifletme, sığınılacak bir durum olarak mahkûmların son sözlerinde yer almaktadır. İdam mahkûmlarının ölümle başa çıkma şekillerinden biri de kendilerinden daha güçlü ve her şeye hâkim bir varlığın ölüm anında kendilerine yardım edeceği düşüncesidir.

İnanç sistemi idam mahkûmları için güçlü bir dayanaktır. Yalom (2008), “Ölüm anksiyetesi, sonlu oluşumuzun verdiği ıstırapı öyle ya da böyle hafifletmeye çalışan bütün dinlerin anasıdır. Tanrı, kültürler ötesi yapıda anlatıldığı şekliyle, sonsuz bir yaşam hayaliyle ölümlülük korkusunu yumuşatmakla kalmaz, ebedi bir varoluş ile anlamlı bir hayat yaşamaya yönelik bir yapı ve kurallar bütünü geliştirerek korku dolu bir tecriti de hafifletir.”

(s. 12-13) der. İnanç, bireyler hangi durumda olursa olsun sığınılan, yüceliğine inanılan bir olgudur. “Öyle ki Evanjelik Hristiyanlar, dolandırıcılık ya da pedofili suçlarından hapisaneye götürülürken bile yüzlerinde manik bir sırıtış olduğu hâlde erken dönem Filistin’de bir idam mahkûmu olan İsa’ya duydukları imanı haykırmaktadırlar.” (Eagleton, 2006, s. 192). İdam mahkûmlarının da hangi suçtan infaz edilecekleri fark etmeksizin affedilme isteği ya da affedileceklerine dair inançları güçlüdür. Bu algıyı kefarete algısıyla birlikte yorumlamak gerekmektedir.

Yalom (2008), dinî inançların pek çok korkuyu hafiflettiğine hiç kuşku olmadığını ancak bunun ölümün etrafından dolaşmak olduğunu, reddedildiğini, son olmadığını ve etkisizleştirildiğini belirtmektedir (s. 167). Ölüm fikrinden kaçma olarak tanımlanabilecek bu durum, ölüm anındaki biri için de böyledir. İdam mahkûmu da ölümü reddeder, etrafından dolaşır, yaşadığı belirsizliği etkisizleştirmeye çalışır.

Frekansına bakıldığında dördüncü sırada telkin duygu durumu yer almaktadır. İdam mahkûmlarının 155’i son sözlerinde telkine ilişkin ifadeler yer vermiştir. Kimi acı çekmediğini ifade etmektedir, kimi yeniden doğuyor gibi olduğunu, kimi da hayatın yeni başladığını söylemektedir. Telkin, hem mahkûmun kendi ailesine hem de maktul ailesine yönelik olmaktadır. İnançla ilgili ifadeler kendini telkinde mahkûmun Tanrı’ya sığındığının göstergesidir.

Telkin, hiçbir deneyime sahip olmadıkları ölümle ilgili mahkûmların kendilerini ve yakınlarını ya da maktul ailelerini rahatlatma çabasına ilişkin ifadeleri kapsamaktadır.

İdam mahkûmları sevdiklerini telkine çalışırken aslında kendilerini de hiç deneyim sahibi olmadıkları bu durum hakkında telkin için çabalamaktadırlar. Ölüm anksiyetesi olarak adlandırılan bu durumun tarihçesi oldukça eskidir. Epikuros’un ölüm anksiyetesi ile ilgili üç iddiası bulunmaktadır:

1. Ruhun ölümlülüğü

Epikuros ruhun ölümlü olduğunu ve bedenle birlikte yok olduğunu söyler. Eğer biz ölümlüysek ve ruh da yaşamaya devam etmiyorsa ölümden sonraki hayattan korkmamız gereken bir şey olmadığına ısrar eder.

2. Ölümün nihai hiçliği

Ruh ölümlü olduğu ve ölümle birlikte dağıldığı için ölümün bizim için hiçbir anlamı olmadığını ileri sürer. Dağılan şey algılamaz ve algılanmayan şey bizim için bir hiçtir.

Algılamamızın bile mümkün olmadığı bir ölümden neden korkalım ki? Epikuros aslında orada olamayacağımızı, ölümün geldiğini anlamayacağımızı, çünkü ölümle aynı anda var olamayacağımızı söylüyordu. Ölü olduğumuz için öldüğümüzü bilemeyeceğimizi ve bu durumda da korkacak bir şey olmadığını ifade eder.

3. Simetri iddiası

Epikuros ölümden sonra var olmama durumumuzun doğumdan önceki durumumuzla aynı olduğunu savunur (Yalom, 2008, s. 75-77). İdam mahkûmlarından telkin duygu durumuna yönelik son sözlerini bu süreç gibi şekillendirenler yahut bu üçlü sürecin herhangi bir aşamasını derinleştirerek sunanlar mevcuttur.

İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlarda beşinci sırada teşekkür yer almaktadır. Teşekkür, mahkûmun yakınlarına, ölüm koğuşundaki arkadaşlarına, maktulün ailesine ya da Tanrı, Allah, Hz. İsa veya Hz. Muhammed'e olmaktadır.

Teşekkür duygu durumu idam mahkûmları için şükran, minnet ifade etmektedir. Yalnız olmadığını hissetme ve ölüm anına gelene kadar yaşanan süreçte yakınlarının desteğini hissetme onlar için önemlidir. Bununla birlikte olabilecek en iyi şekilde bu durumu atlatabilme durumuyla ilgili Tanrı'ya teşekkür etme söz konusudur. Kübler-Ross (1997) ölümü yaklaşmış hastalarının onlara biraz ilgi gösteren ve biraz zaman ayıran birine neredeyse abartılı bir şükran duyduklarını belirtmiştir (s. 301). Ailelere, yakın arkadaşlara, sevilen kişilere sunulan teşekkürün yanında idam sürecinde görev alanlara dahi gösterilen bu şükranı ölüme yaklaşma ile birlikte yorumlamak mümkündür.

Kanatlı (2013), Türkçe ve Almancada sıklıkla kullanılan ilk 50 eylem üzerine söz-eylem kuramı çerçevesinde bir inceleme yapmış ve şu sonuca ulaşmıştır: “Teşekkür etmek”, “özür dilemek”, “selamlamak”, “güvenmek”, “yardım etmek” ve “ummak-umut etmek” gibi insanlar arası sıcak ilişkileri anlatan eylemlerin her iki dilde ve kültürde ilk elli eylem listesinde yer bulamaması; benodaklılığı, rekabeti ve toplumsal yalnızlığı yansıtan zamanın ruhuyla örtüşmektedir (s. 742). İdam mahkûmları için ise aksini söylemek mümkündür. Çünkü söz konusu sözcükler son sözlerde sıklıkla yer almaktadır. Ölüm anında benodaklılık hâkim olsa dahi rakabet ve toplumsal yalnızlıktan ziyade bireysel yalnızlık mahkûmların psikolojik durumlarını etkileyen unsurlardandır. İdam mahkûmlarının 145'i son sözlerinde teşekkürle ilişkin ifadelerle yer vermiştir.

Altıncı sırada yer alan duygu durum üzüntüdür. İdam mahkûmlarının 145'i son sözlerinde üzüntüye ilişkin ifadelerle yer vermiştir. Mahkûmlar kendi aileleri için, maktul aileleri için,

maktuller için ve kendileri için üzüntü duyarlar. Üzüntü duygu durumunda yapılan şeyi geri alamamaya yönelik çaresizlik de söz konusudur. Parrot'un (2001) üçüncül duygu olarak belirlediği ıstırap, dertli olma, kırılma, gücenme, incinme, mutsuzluk, melankoli, umutsuzluk, hayal kırıklığı, suçluluk, kahır, yalnızlık, yenilgi, güvensizlik de üzüntü duygu durumu altında mahkûmlarda gözlenen duygu durumlarıdır.

Üzüntü; üzgün olma, pişmanlık, yaptığını geri alamama, utanç ifadeleriyle yer almaktadır.

Üzüntü duygu durumu uzun bir vicdan muhasebesinin ve birçok duygu durumun sonucudur. Farklı birçok duyguyu barındıran idam mahkûmu yaptıklarıyla yüzleştikten sonra pişmanlık ve utanç duyar. "Yas, utanç ve suçluluk; öfke ve hiddetten çok uzak değildir." (Kübler-Ross, 1997). Mahkûmun üzüntüsü kimi zaman özellikle kendine karşı öfke ve hiddet olarak yansır, yakınları ise utanç ve suçluluğa şahit olur. Ölüm, mahkûmun ailesi için de üzüntü verici bir durumdur. Ölümle kişinin sorunları biter ama aileninkiler devam eder. Aile hazırlanmadıysa öfke ve ümitsizlik ortaya çıkar. Çocuklara da yaş düzeyine göre onların anlayacakları dille anlatılması gerekir. Farklı aile bireyleri ölüm durumuyla farklı şekillerde başa çıkar (Kübler-Ross, 1997).

Yedinci sırada yer alan duygu durum vedadır. Veda bazı mahkûmlar için bitiş bazı mahkûmlar içinse yeni bir başlangıç anlamına gelmektedir. Veda, idam mahkûmlarının son sözlerindeki bitiş ifadelerine ilişkin kullanılan duygu durumudur. Ölüme en yakın olan andır. İdam mahkûmlarının 134'ü son sözlerinde vedaya ilişkin ifadelere yer vermiştir.

Daha çok idam cezasına tepki olarak kendini gösteren duygu durum, sekizinci sırada bulunan öfkedir. İdam mahkûmlarının 129'u son sözlerinde öfkeye ilişkin ifadelere yer vermiştir. Öfke birbirinden farklı en çok anahtar kelime barındıran duygu durumudur. Heflick (2005), bu duygu durumu aktivizm kapsamına alırken Schuck ve Ward (2008), duyguların açıklanma örüntüsü içinde öfkeye yer vermişlerdir. Çünkü öfke duygu durumunun adalet sisteminden aileye, idam cezasından ırka kadar uzanan geniş bir hitap alanı vardır. Kızgınlık, farklı kişilere ya da durumlara olunca öfkenin ifade ediliş biçimi de değişmektedir:

Şu birkaç dakika içinde gerçekleşecek olan şey yanlış (3: 1)!

Burada mahkûm idam cezasına itiraz ederken bir diğer mahkûm da "Beni suçlayabileceğiniz tek şey benim Meksikalı olmam ve onun polis olması (9: 4)." diyerek memleket ve meslek vurgusu yapmaktadır. Ama en nihayetinde öfke duygu durumuna sahip neredeyse tüm mahkûmların idam cezasına tepki olarak bu duyguyu taşıdıklarını söylemek mümkündür.

Öfke, kişinin sinirlerine hâkim olamayıp içinde bulunduğu duruma olağandışı tepki vermesidir. Öfke, sözlü yansıtıldığında dilin kullanılış biçiminde kızgınlık, argo ifadeler, küfürler görülmektedir. Améry’ye (2015) göre bir olay bizi en uç noktaya vardırıncaya dek sınıyorsa, orada sıradanlıktan söz edilemez (s. 45). Ölüm anı da sıradan olmayan, bireyin psikolojik olarak güçlü kalmasının zor olduğu durumlardandır.

Heflick (2005) idam anında konuşmak yerine susmayı tercih eden mahkûmların da öfkeli olduklarını ve bir şeyler söyleyip duygularını göstermektense hiçbir şey söylememeyi tercih etmiş olabileceklerini düşünmektedir (s. 331).

“Bazı suçlularda kendini haklı çıkarma ameliyesi suçlunun kendini üstün bir otoritenin temsilcisi sayması olarak görülür. Kendini başkalarının yargıci sayan, adaleti tevzie kendini memur telakki etmek suretiyle bu ameliyenin gerektirdiği isteği tatmin eden suçlulara da rastlanır.” (Erem, 1977, s. 49). Mahkûmlardan işlediği suçu maktulün hak ettiğini düşünen, yaptığından pişman olmayanlar da vardır. Onlar kendi adaletini kendileri sağlamak istemişlerdir. “Adalet duygusu hemen hemen her suçluda vardır. Ve her suçlu kendini bir adalet ideali uğruna mücadele eden bir kimse sayar. Bu telakki tamamıyla subjektiftir ve suçlu olmayanlarda mevcut adalet duygusuna hiç benzemez.” (Erem, 1977, s. 218).

İdam mahkûmlarının öfkelerini yönelttikleri bir diğer husus da yargılama sürecidir. Bazı mahkûmlara göre adalet sistemi bazı kimselerin hâkimiyetindedir ve istedikleri gibi cezalandırmaktadırlar; mahkûmlar kendilerinin idam cezasına çarptırılmalarında sosyoekonomik koşulları ve ırklarını dikkate aldıklarını düşünmektedirler. Bunun yansıtma psikolojisinden kaynaklanmış olması mümkündür. Mahkûm öfkelerini yansıtacak kişi aramaktadır. Foucault, “Hapishanenin Doğuşu” isimli eserinde şöyle değinmektedir:

Eğer işkence görenlerin son sözlerinin özenle kaydedildikleri yıllıklar olsaydı ve bunlara göz gezdirmeye cesaret edilseydi, eğer yalnızca gaddar bir merakla darağaçlarının etrafına toplanan şu sefil halk sorguya çekilseydi, tekerleğe bağlanıp da kendini suça yönelten sefaletten ötürü Tanrı’ya sitem etmeden, yargıçların barbarlıklarını suçlamadan, ona eşlik eden papazları lanetlemeden ve onların birer organı oldukları tanrıya küfür etmeden ölen hiçbir mahkûmun olmadığı cevabını verirlerdi (D’argis’ten aktaran Foucault, 2015, s. 109).

Küfür ve argo, öfke duygu durumunu barındıran mahkûmların son sözlerinde sıklıkla rastlanan ifadelerdendir.

Öfke duygu durumu daha çok suçluluğunu inkâr eden mahkûmlarda görülmektedir. Haksız yere idam edilme düşüncesi mahkûmları psikolojik olarak yıpratmaktadır. Bununla birlikte suçunu kabul eden mahkûmlarda da yine ölüm cezasına karşı olma durumu vardır. Suçlu olsun ya da olmasın, mahkûmların öfkelenmelerinin temelinde ölüm cezasına itiraz

bulunmaktadır. Öfke duygu durumu, yargılama sistemine, yargıçlara, devlete karşı görülmektedir. Parrot'un (2001), öfke başlığı altında üçüncül duygu olarak belirlediği çileden çıkarma, kızdırma, tahrik, kışkırtma, rahatsızlık, huysuzluk, somurtkanlık, hakaret etmek, sertlik, kin, hıncını almak, intikamcılık, kızgınlık, bıkkınlık, küçük görme, ve aşağılama mahkûmlarda gözlenen duygu durumlarıdır

Dokuzuncu sırada suskunluk duygu durumu yer almaktadır. Suskunluk, idam mahkûmlarının son söz haklarını reddedip idam sürecinde hiçbir şey söylememelerini ifade etmektedir. "Susmak da başlı başına bir konuşma sanatıdır ve kimi kez sözlerden daha değerli olabilir." (Kübler-Ross, 1987, s. 66). Nakane (2010), polis sorgulamalarında sessiz kalma/susmanın rolü üzerine bir çalışma gerçekleştirmiş ve Japoncadan İngilizceye tercüme faaliyetleri esnasında bu sessizliklerin anlamlı bir birim olarak konuşma analizinde yer aldığını belirtmiştir. Dolayısıyla yazılı olarak internet adresinde yer alan ifadelerde ifadelerin ne kadar sürede alındığı ve ifade alımı esnasında duraklama sınırını aşacak derecede suskunlukların olup olmadığını tespit etmek mümkün olmamıştır.

Schuck ve Ward (2005), sessiz kalma durumunun bir başa çıkma stratejisi olabileceğini ve idam cezası alan mahkûmların karşı karşıya kaldıkları iletişimsel ve sosyal bağlamın anlaşılmasına katkıda bulunabileceğini düşünmektedir (s. 59).

Suskunluğu onuncu sırada yer alan af dileme takip etmektedir. İdam mahkûmlarının 105'i son sözlerinde af dilemeye ilişkin ifadelere yer vermiştir. Kimi pişmanlığını dile getirmek için kimi gerçekten üzgün olduğu için kimi de öbür taraf belirsizliğiyle Tanrı'dan merhamet dilemek için af dileme yoluna gitmiştir. Maktul ailesinden ve kendi ailesinden af dileyenlerde utanç duygusu ve pişmanlık ön plandadır.

Af dileme, üzüntü ve inanç duygu durumlarıyla birlikte daha çok kullanılmakta olup Tanrı'dan, maktul ailesinden ya da sevdiklerinden özür dileme, onlar tarafından affedilme isteği olarak yer almaktadır.

Af dileme, yapılan şeyden pişman olduğunda vicdani açıdan duyulan huzursuzluğun neticesinde ortaya çıkan istektir. Affedilen kişi, yaptığı kabul görmese dahi yaşadığı pişmanlığın farkında olduğuna dair bir rahatlama yaşamaktadır. Bu yüzden özür dileyip pişmanlığını dile getirme ihtiyacı duyar. Hele ki bu kişi hayatının son anlarındaysa, ölüme çok yakınsa vicdan muhasebesi yapmak ve affedildiğini duymak daha da önem kazanır.

Eaton (2014), Kuzey Amerika'da yaptığı çalışma sonucunda bu bölgedeki kültürün özür dilemeyi bir onur göstergesi olarak gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Çalışma grubu özellikleri

incelendiğinde mahkûmların Kuzey Amerika kökenli olduğu görülecektir. Dolayısıyla sosyolinguistik çerçevesinde yorumlandığında özür/af dileme durumunun yer alma sıklığını kültürle birlikte yorumlamak mümkündür.

Kefaret duygu durumu on birinci sırada yer almaktadır. Kendi idamını işlediği cinayete karşılık olarak görüp maktul ailesinin bir nebze olsun rahatlamasını isteyen mahkûmlarda görülmektedir. İdam mahkûmlarının 87'si son sözlerinde kefarete ilişkin ifadelere yer vermiştir.

Katolik inancına hâkim olan kefarete inancı kimi zaman dolaylı kimi zaman ise doğrudan son sözlere etki etmiştir. Hz. İsa'nın tüm günahkârların acılarını sırtlanarak göğe yükselmesi durumuyla kendini özdeşleştiren birçok mahkûm bulunmaktadır: İsa, "Baba, onları bağışla." dedi. "Çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar." O'nun giysilerini aralarında paylaşmak için kura çektiler (Luka, 23, s. 34):

Tanrım onları affet, çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar (402:1).

Hristiyanlık, "İsa'yla birlikte ölme" anlayışını gündelik yaşama taşıyan bir maneviyat içinde, imanla ölümden aşkınlığı yan yana koymuştur. İnsanın günahkârlığı, ölümlülük bilgisi, ölüm korkusu ve hem insanın hayatta kalmasını yetkilendiren hem de ölümden aşkınlık imkânını öngören umut hissi gibi temel meseleleri bütünleştirmiştir (Davies, 2005).

On ikinci sırada kabullenme duygu durumu yer almaktadır. Kabullenme, işlediği suçu kabullenme, empati ve ölüm cezasını kabullenme olarak yer almaktadır. Bir nevi mahkûmun işlediği cezaya karşılık ölüm cezasını hak ettiğini düşüncesi hâkimdir.

Heflick (2005), kabullenme durumunu şu şekilde yorumlamaktadır: "Ölüm cezası ve ölüm koşulu özgürlük önünde bir engel sayılabileceği ve idam mahkûmları düşük statüdeki grup üyeleri olduğu için, bu durum mahkûmların sistemi haklı çıkarma ihtiyaçlarını artırabilir." (s. 326). Dolayısıyla idam mahkûmlarının gerek kendilerine verilen cezayı gerekse suçu kabullenmek için birden çok nedeni bulunmaktadır.

McCoy, Pyszczynski, Solomon ve Greenberg (2000) ise mahkûmlar üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda mahkûmların cezayı kabul etmelerini, eğer kabul etmezlerse "Ne ekersen onu biçersin." olarak yorumlanabilecek adil dünya inançlarını kaybedeceklerini düşünmeleri olarak yorumlar ve ölümlerle karşılaşmadaki sakinliklerini bu şekilde değerlendirir (McCoy ve meslektaşlarından aktaran Heflick, s. 325).

Mahkûmların bir kısmı istemeyerek de olsa, başka bir suç işlerken cinayet ortamı oluşsa bile

neticede birinin hayatına kastettikleri için idamla cezalandırılmaktadırlar. “Yine de bilinç dışı, ölümün kendimiz için normal olabileceğini kabul etmez.” (Kübler-Ross, 1997).

Mahkûmların ölümü kabullenmeleri hemen olmamaktadır. Kübler-Ross (1997), ölümcül hastalığa yakalanan hastaları üzerinden yaptığı çalışmalarda ölüm sürecinin son aşaması kabullenme olan beş aşamadan oluştuğunu belirtmektedir. Yani kabullenme diğer duygu durumlardan sonra kendini göstermektedir. Mahkûmlar farklı düzey ve sırayla olsa da bu aşamalardan geçmektedirler.

İdam mahkûmları yıllarca ölümü bekleyen mahkûmlardır. Ölümün hastalık ya da ceza kaynaklı oluşu bu bekleyişi değiştirmemektedir. Her mahkûm bu aşamaları birebir ve eksiksiz yaşamasa da duygu durumlar incelendiğinde bu aşamalara ilişkin ifadeleri görmek mümkündür. Sınıflamaya bakıldığında son aşama olan kabullenme aşaması, idam mahkûmlarının kabullenme süreciyle eşdeğerdir.

“Ölmekte olan bir hastayla sözlerin ötesine geçen bir sessizlik içinde birlikte oturacak gücü ve sevgiyi bulanlar, bu anın ne korkutucu ne de acılı olmadığını göreceklerdir. Bu sadece beden işlevlerinin huzur dolu bir şekilde durduğu andır.” (Kübler-Ross, 1997, s. 318). Kabullenmenin hâkim duygu durum olduğu idam mahkûmlarında da bu durum söz konusudur.

Epikuros ölümün görüntülerinden bir anlam çıkartılması gerektiğini belirtmiştir: Örneğin aşırı dindarlık, aşırı zenginlik, güç ve onur kazanmak için verilen büyük çaba, bütün bunlar ölümsüzlüğün sahte bir modelidir (Yalom, 2008, s. 75). Bunlar kabullenmenin aksine, ölümün varlığını kabul etmemenin göstergeleridir. İdam mahkûmlarının 85’i son sözlerinde kabullenmeye ilişkin ifadeler yer vermiştir.

İnkâr duygu durumu on üçüncü sırada yer almaktadır. İdam mahkûmlarının 66’sı son sözlerinde inkâra ilişkin ifadeler yer vermiştir. İnkâr, suçu kabullenmeme, haksız yere idam cezasına çarptırıldığına inanma ve suçlama olarak mahkûmların son sözlerinde yer almaktadır.

İnkâr duygu durumu, üzerine atılı suçu kabul etmeyip reddeden mahkûmlarda görülen duygu durumudur. Kübler-Ross (1997), ölümcül hastalığa yakalanan hastalarının bu durum kendilerine bildirildiğinde şok ve inanmama şeklinde tepki verdiklerini belirtmektedir (s. 303). Benzer durum idam mahkûmları için de geçerlidir.

Ölüm cezasını kabul etmek mahkûmlar için kolay olmamaktadır. Ölüm cezası tamiri

mümkün olmayan bir cezadır. “Bir adli hataya düşüldüğü anlaşıldığında elde yapılacak hiçbir şey kalmamıştır.” (Erem, 1977, s. 357). Hayatına son verileceğı düşüncesi mahkûmu çaresizlik ve kızgınlığa sürüklemektedir. “Ceza bahanesiyle de olsa insan hayatına son vermek adam öldürmektir. Bunu ammenin iradesi namına yapmakla bir suçlunun kötü duygularla yapması arasında bir fark mevcut değildir.” (Erem, 1977, s. 355).

İdam mahkûmları suçı ya da idam cezasını inkâr ederken gerekçe ya da dayanak gösterip birtakım isteklerde bulunmaktadırlar. Bunlar kimi zaman suçlama şeklinde olmakta kimi zaman da beklenti olarak kendini göstermektedir. Muhbir ifadeleri, yetersiz savunma, yanlış adli tıp raporu, mahkûmiyet sonrası DNA testine erişimle ilgili engeller, yanlış itiraflar ve görgü tanığının yanlış tanımlaması mahkûmların inkâr gerekçeleri arasında yer almaktadır (Innocenceproject, 2019):

Mahkemem âdil değildi, dürüstçe değildi, herkes bana karşı yalan söyledi (60: 3, 4, 5).

Yalan söyleyenler ve üretilen kanıtlar onlara ne yaptıklarına yönelik yeterli bir cevaptır (150: 2).

Eğer devlet benim kız kardeşim ve kuzenimi tanık olarak kabul etseydi onlar da benim aleyhime ifade vermeyeceklerdi (167: 2).

Bay McDougal DNA testine izin verseydi ben beraat edecektim (275: 5).

Savcıların yalan söylemesi ve tanıklardan kendilerinin ihtiyacı olanları söylemelerini istemeleri yanlış (336: 15).

John Adam yalan söylüyor. Polise gitti ve bir hikâye anlattı. Anlaşmalar yaptı ve hapse gitmemek için personeli satın aldı (419: 6, 7, 8).

Çalışma dokümanında 66 mahkûm, masumiyet iddiasında bulunmuştur. Kuramsal çerçevede yer alan, adli dilbilim kavramının doğuşunu sağlayan Timothy Evans davasında da Evans, masum olduğu iddiasıyla birlikte idam edilmiştir. Bu durum, sivil toplum kuruluşlarının bu konuda çalışmalar yapmaları ve etki alanı oluşturmalarını gerektirmiştir:

Muhbirler, DNA temelli 364 ihtilaf vakasının yaklaşık beşte birinde rol oynayan, ulusal olarak yanlış mahkûmiyete yol açan önemli faktörlerden biridir. Hapishane muhbirleri, bir dava karşılığında sanık aleyhine tanıklık etmeye teşvik edilen ve kendi davalarında tazminat almayı da içeren cezaevindeki insanlardır. Savcıların olası faydalarının vaadi veya beklentisi, yalan söylemeye yönelik güçlü bir teşvik yaratır ve hapishane bilgi sistemi sisteminin gizli niteliğı, güvenilmez ifadeye karşı çapraz inceleme ve diğer yasal güvenceleri etkisiz hâle getirir. Birçok yanlış mahkûmiyet davasında, sanıklara, aleyhlerinde haklarında bulundukları yararlar, cezaevinde daha önce bulundukları davalar gibi davrandıkları davalar ve cezai tarihçeleri de

dâhil olmak üzere, kendilerine ifade veren hapishane muhbirlerinin kredibilitesine ilişkin önemli bilgiler verilmemiştir (Innocenceproject, 2019).

İdam mahkûmlarının son sözlerinde rastlanan adalet sistemi ya da yargıçlara, hapishane görevlilerine ilişkin eleştirileri masumiyet iddiasına ilişkin çalışma gerçekleştiren kuruluşları destekler niteliktedir.

Heflick (2005), masumiyet iddiasının aktivizmden farklı olduğunu, çünkü burada amacın kendi masumiyetlerini iddia etmekken aktivizmde sosyal bir politika olarak ölüm cezasının protesto edildiğini savunmaktadır (s. 331).

Uysal (2018), 1982-2016 yılları arasında Texas Hunstville Hapishanesinde idam edilen ve son sözlerinde inkâra yer veren idam mahkûmlarının son sözlerindeki zaman algısını belirlemeyi amaçlayan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonuçlarına göre son sözlerde en çok rastlanılan zaman kipi, geniş zamandır. Geçmişten geleceğe doğru giden yatay bir zaman çizgisi düşünüldüğünde cümlelerin anlam boyutlarında umut etme ve telkin ön plana çıkmaktadır.

Gelecek zaman kullanımı ise ölüm düşüncesinden ve eylemden tamamen bağımsız olmak üzere umut edilen bir geleceğe yönelme amaçlıdır. Ve bu amaç, sadece suçun değil, maalesef ölümün de inkâr edildiğinin bir göstergesidir. Varoluşsal kaygının izleri olan bu “bir sonraki aşamaya geçme” isteği, sağlıksız bir ölüm süreci geçirildiğinin de göstergesidir. Genel çerçeve, bu insanların şu anı yaşayamadıklarını, geçmişe karşı savunma, geleceğe yönelik uzaklaşma umudunda olduklarını ve şu anı sadece inkâr ile ifade ettiklerini göstermektedir (Uysal, 2018, s. 11).

İnkârla ilgili duygu durumların ifadesinde diğer temalara kıyasla daha somut kavramların kullanıldığı görülmüştür (katil, maktul, öldürme, suç işleme, tecavüz, mahkeme).

On dördüncü sırada vasiyet duygu durumu yer almaktadır. İdam mahkûmlarının 55’i son sözlerinde vasiyete ilişkin ifadelerle yer vermiştir. Vasiyet ifadeleri mahkûmun ailesine ve arkadaşlarına yöneliktir. Bazı mahkûmlar da topluma seslenmişlerdir.

Mahkûmların öldükten sonra anılma isteği, sevdiklerine ilişkin istekler, iyi dilekler ve geride bir şey bırakma isteği etrafında şekillenmiştir. Malkani (2014), iç savaş öncesi Amerika’daki kölelerin hikâyeleriyle idam mahkûmlarının son sözlerini yapı, içerik ve tema açısından karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda idam mahkûmlarının son sözlerinin kölelerin hikâyelerine kıyasla daha çok vasiyetname özelliği taşıdığı görülmüştür. Dolayısıyla vasiyet duygu durumunun Malkani (2014)’nin verilerinden hareketle daha sık bir frekansa sahip çıkacağı beklense de vasiyet, 14. sırada yer almıştır.

Her insan, öldükten sonra anılmasını sağlayacak bir iz bırakmak ister. Bunun temelinde unutulmama, hatırlanma isteği vardır. Hiç kimse bu dünyadan öylesine geçip gitmiş olma

düşüncesini kabul etmez çünkü hiç kimse yok yere ölmek istemez. Bırakılmak istenen iz, kendi değerli hissetme isteğinin de bir göstergesidir. Başkaları için kıymetli olduğunu bilme ölümü daha kolay kabullenmeyi sağlamaktadır. Vasiyet, öldükten sonra yapılması istenen şeylerdir, kendi var olmasa da bir şekilde varlığını devam ettirmeye ilişkin kişinin yapılmasını istediği şeylerdir. İnsanın binalara, kurumlara, vakıflara ve burslara adını bırakması gibi (Yalom, 2008, s. 83). Kübler-Ross'a (1997) göre ölmek üzere olan hastaların tedaviye olumlu yanıtlar vermesinin nedeni, ölmekte olan kişinin ardında bir şeyler bırakmak, küçük bir armağan vermek ve belki de ölümsüzlük yanılsaması yaratmak ihtiyacıdır (s. 302). Yalom (2008), bunu dalgalanma olarak adlandırmaktadır. Dalgalanma, her birimizin –bunun bilincinde olmadan- diğer insanları yıllarca, hatta kuşaklar boyunca etkileyebilen ortak merkezli halkalar yaratmasını ifade eder. Dalgalanma geride yaşam deneyimlerinizden bir şey bırakmayı ifade eder, bir özellik, bilgelik, rehberlik, başkalarına iletilen rahatlık gibi (Yalom, 2008, s. 79). Bu durum, idam mahkûmlarının son sözlerinde ise vasiyet, veda, telkin ve nasihat olarak kendini göstermiştir.

Mizah duygu durumu söylemek istediğinin aslında tam tersini söylemek isteyen ya da içinde bulunduğu durumla alay eden mahkûmlar için kullanılmıştır ve on beşinci sırada yer almaktadır. Bu mahkûmlarda ölüm anını görmezden gelme de söz konusudur. Mizahla birlikte ele alınan duygu durumlardan biri kinayedir. Kinaye, sözün farklı anlamları da kastedilerek kullanılması, içinde bulunulan durumla alay etme, durumun öneminin farkında olmama durumlarıyla birlikte ele alınmıştır. Kalıp sözlerin kullanıldığı görülmektedir. “Dönem, kültür, coğrafya, cinsiyet ve yaş gibi değişkenlere göre farklılık gösteren kalıp sözler, bir toplumun kültüründen ayrılmaz bir parça olarak kabul edilmektedir. Kalıp sözleri oluşturan kelimeler, genellikle gerçek anlamlarını tamamen yitirmeden, yan anlamlarıyla kullanılırlar.” (Kurt, 2019, s. 138). İdam mahkûmlarının son sözlerinde de toplumun söylemlerini yansıtan ifadeler tespit edilmiştir. İdam mahkûmlarının 37'si son sözlerinde mizaha ilişkin ifadelere yer vermiştir.

On altıncı sırada nasihat yer almaktadır. İdam mahkûmlarının 28'i son sözlerinde nasihate ilişkin ifadelere yer vermiştir. Nasihat, son sözlerde mahkûmun aile üyelerine, arkadaşlarına, ölüm koğuşundaki arkadaşlarına ve topluma yönelik olmaktadır. Nasihat duygu durumu istek niteliğindedir, deneyimlerden hareketle mahkûmların son sözlerinde yer almıştır.

“Özgür insanın, can vermeyi düşünmeden ve ölmekten korkmadan da ölümü düşünmesi mümkündür. Özgür hayatta ölüm, hiç değilse ilkesel olarak, can verme düşüncesinden zihnen ayrılabilir.” (Améry, 2015, s. 33). Ancak ölümü bekleyen ya da ölmekte olan biri için

durum biraz daha farklıdır. Ölmekte olan kişinin bütün düşünceleri ölüm etrafında olmaktadır.

Aile üyelerine olan nasihatlerde ölümden etkilenmemeleri ve iyi bir şekilde hayatlarına devam etmelerine yönelik ifadeler yer almaktadır. Bununla birlikte hem aile üyelerinden hem de arkadaşlardan istenen, eğer mahkûm suçu reddediyorsa suçsuzluğuna ilişkin araştırmaların devam edilmesidir. İdam mahkûmları ölüm koğuşundaki arkadaşlarına ise güçlü olmalarını öğütlemektedirler. Topluma seslenen mahkûmlar ise idam cezasını eleştirmekte ve toplum tek ses olursa bu cezanın kaldırılması için bir hareket olacağını söylemektedirler.

Frekansı en düşük duygu durum korku, mahkûmların son sözlerinde en az tespit edilen duygu durumudur. Ölümden korkma olarak ifadelerde yer almaktadır ve çaresizlik barındırmaktadır. Korku, diğer duygu durumların da temeli sayılabilecek bir duygudur. Örneğin öfkenin de devamlılığın da inkârın da temelinde ölüm korkusu yatmaktadır. “Ölüm korkusu normal olarak altı yaştan ön ergenliğe kadar, yani Freud’un örtük cinsellik dönemi olarak tanımladığı yıllar içinde ortadan kaybolur. Sonra ergenlikte ölüm korkusu büyük bir güçle yeniden ortaya çıkar.” (Yalom, 2008, s. 11). Mahkûmlardaki ölüm korkusu dönemsel bir varoluştan ziyade özel bir durumun yansımasıdır.

“Bazılarımız için ölüm korkusu genelleşmiş bir huzursuzluk şeklinde dolaylı olarak kendini gösterir, başka bir psikolojik bozukluk kılıfına girer; bazılarımız ölümle ilgili açık ve bilinçli bir anksiyete yaşarken, bazılarımız için ölüm korkusu bütün mutluluk ve sevinci engelleyen bir dehşet hâline gelir.” (Yalom, 2008, s. 9). Mahkûmlardaki ölüm korkusu çaresizlikten doğmaktadır. Çaresizlik, huzursuzluğa ve sakinleştirilmesi güç bir dehşete dönüşür. Kimi ağlamak üzeredir kimi korkusunu yansıtarak ilacın yaktığını söyler kimi de kalbinin küt küt attığını belirtir. Ancak bilirler ki -bu korkuya da sebep olan odur- dönüşü yoktur.

Barbato ölüm imgesinin bir yolculuk olarak alınmasını ve bu yolculuğun güvenli geçmesine yardımcı olan uzmanların öneminin asla azaltılmaması gerektiğini vurgulamıştır (Barbato, 1998). Devamlılık duygudurumuna da gönderme yapan Barbato’nun bu ifadesinden ölüme en yaklaşılacak korkuyu en aza indirmenin gerekliliği de anlaşılmaktadır. Nitekim sağlık hizmetlerinden din hizmetlerine mahkûmların ihtiyaç duyabilecekleri kişilerle görüşmeleri sağlanmaktadır.

İdam mahkûmlarının 13’ü son sözlerinde korkuya ilişkin ifadelere yer vermiştir. Parrot’un (2001) korku başlığı altında üçüncül duygu olarak belirlediği telaşlanmak, dehşete düşmek,

panik olmak, huzursuzluk, kaygı, endişe, ürkeklik, gerginlik ve kuruntu da mahkûmlarda gözlenen duygu durumlarıdır.

İdam mahkûmları son anlarında farklı duygu durumları içerisindeyler. Kendilerini ister yazılı ister sözlü olsun dil aracılığıyla ifade etmektedirler. Son söz ifadelerinde dil unsuru olarak kullanılan kelimeler duygu durumları tespit etmede önemli bir yere sahiptir. Her bir mahkûm için tek bir duygu durumdan bahsetmek kimi son sözlerde söz konusu değildir, farklı duygular arasında geçişler olmaktadır. Bu yüzden birçok mahkûm için birden fazla duygu durum tespiti yapılmıştır. Dolayısıyla anahtar kelimeler incelenirken de aynı kelimenin birden fazla duygu durumunda yer aldığını görmek mümkündür

İdam mahkûmlarının son sözlerindeki duygu durumlara ait anahtar kelimeler her duygu durum için ayrı ayrı belirlenmiştir. Farklı duygu durumlara ait anahtar kelimelerden ortak kullanılanlar bir mahkûmun birden fazla duygu durum içerisinde olduğunu göstermektedir.

Kübler-Ross’a (1994) göre “Ölen birinin başucunda bulunmak bir armağandır; ölümün üzücü ve korkunç bir olay olması şart değildir, aksine, onda harika duygular ve bol miktarda şefkat yaşayabilirsiniz.” (s. 24). Bu şekilde ölüm anını daha sakin beklemek mümkündür. Dolayısıyla son anda gösterilen şükran, veda ve teşekkür duygularının muhatapları, kimi zaman da idam sürecinde rol alan resmî görevliler olmaktadır.

Araştırmanın dördüncü alt problemini idam mahkûmlarının son sözlerinde yer alan duygu durum ifadeleri ile maktule yakınlık derecesi arasındaki ilişki oluşturmaktadır. İdam mahkûmlarının maktul ile aralarındaki ilişki tanıdık kişi ve tanınmayan kişi olarak adlandırılmıştır. Tanıdık maktuller arasında evlat, eş, anne, baba, kardeş, büyükanne, teyze, kuzen, yeğen, kayınvalide, kayınpeder, arkadaş, kız arkadaş, erkek arkadaş, komşu, iş arkadaşı ve işveren bulunmaktadır. Maktullerden 205’i tanıdıktır, 378’i ise tanıdık değildir. Bununla birlikte tanıdık ve tanıdık olmayan kişilerin katli arasında duygu durum bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu durum ölüm karşısındaki kaçınılmaz eşitliğin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Mahkûmlar suç işleme öncesi, esnası ve sonrasında farklı psikolojik süreçlerden geçseler de ölüm anında yaşadıkları duygu durumlarda ortaklık söz konusudur. İdam mahkûmlarının maktulle ilişkileri incelendiğinde tanıdık olsun ya da olmasın her ikisinde de en yüksek frekansa sahip duygu durum sevgi, en düşük frekansa sahip duygu durum korku olmuştur.

Araştırmanın beşinci alt problemini idam mahkûmlarının son sözlerinde yer alan duygu durumların hangilerinin sıklıkla bir arada kullanıldığı oluşturmaktadır. Frekansı en yüksek

beş duygu durum en yüksek orana sahip olma sırasıyla sevgi, devamlılık, inanç, telkin ve teşekkürdür. Bir arada kullanılan duygu durumlar incelendiğinde sevginin en sık telkin, devamlılık ve teşekkürle; devamlılığın en sık sevgi, inanç ve telkinle; inancın en sık sevgi, devamlılık ve telkinle; telkinin en sık sevgi, inanç ve devamlılıkla; son olarak teşekkürün en sık sevgi devamlılık ve inançla kullanıldığı görülmektedir. Bu durum en sık kullanılan duygu durumların aynı zamanda bir arada da kullanıldığını göstermektedir. Bununla birlikte diğer duygu durumlar frekansı düşük de olsa bir arada kullanılmaktadırlar. Ancak korku ve nasihat durumlarının bir arada kullanıldığına ilişkin veriye rastlanılmamıştır.

Sevgiye eşlik eden duygu durumların telkin, devamlılık ve teşekkür olması, semantik açısından tutarlı bir beraberliği temsil etmemektedir. Kübler-Ross'un (1997) ölüm aşamaları ekseninde düşünüldüğünde de "ne çökmüş ne kızgınlık hissedilen evre" olarak adlandırılan son aşama ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Burada kesin yargı kullanılmama sebebi, kabullenme duygu durumunun sevgiye eşlik eden bir duygu durum olmamasıdır. Dolayısıyla sevgiye eşlik eden telkin, devamlılık ve teşekkür duygu durumlarını Kübler-Ross'un (1997) "pazarlık" aşaması ile anmak olasıdır.

Devamlılık duygu durumuna en sık eşlik eden duygu durumların sevgi, inanç ve telkin olması, devamlılığın bir dinî kabul etkisiyle sıklıkla tercih edildiğini göstermektedir. Dinlerin evrensel öğretilerinden biri olan adil dünya inancı, mahkûmlar tarafında "daha iyi bir yer" olarak nitelendirilmektedir.

İnanç ile birlikte en sık kullanılan duygu durumların sevgi, devamlılık ve telkin olmasının tutarlılığı kadar en az kullanılan duygu durumların korku-inkâr olması da tutarlılığı pekiştirmektedir. Duygu durumlar, Kübler-Ross'un (1997) şeması gibi bir içsel aşamalandırmaya kendiliğinden sahip duruma gelmiştir ve olumsuz duygu durum olarak adlandırılabilir olan korku, öfke ve inkâr bu aşamalandırmanın ilk merhalelerinde kalmıştır.

Sevgi duygu durumu en yüksek frekansa sahip olması sebebiyle birçok duygu durum için bir arada en sık kullanılan duygu durum olmuştur. Telkin, inanç ve devamlılığın bir arada sıklıkla kullanılması ise inancın öldükten sonra yaşamın devam ettiği ve ister hayatta kalanlar için ister ölümden sonraki hayat için daha iyi olmayı isteme olarak şekillendiğini göstermektedir.

5.5. Öneriler

Bu çalışmanın sonucunda elde edilen önerileri alan araştırmacılarına ve kurumlara yönelik öneriler olarak ayırmak mümkündür.

5.5.1. Alan Araştırmacılarına Yönelik Öneriler

Dil eğitimi, hayatın her anında ve bilimin her alanında var olan başat bir disiplin olma özelliğindedir. Adli dilbilim ise hukuk ve dilin kesiştiği noktada yer alan bir disiplin olarak disiplinler arası çalışmacılara ihtiyaç duyan bir alandır. Çalışmadan hareketle yeni alan araştırmalarının yapılması mümkündür; bunlar aşağıda sıralanmıştır.

Bu çalışma, yazılı dil verileri üzerine yapılmıştır. İlk aşamada ses kaydı olarak alınan son sözler, yazılı dile aktarılmıştır. Bu esnada mahkûmların dil dışı unsurlardan hangilerine yer verdikleri, örneğin uzun süreli suskunluk, yutkunma, kekeleme gibi bağlamı sekteye uğraticı unsurların bulunup bulunmadığı bu çalışmanın kapsamı dışında kalmıştır. Bu öğelere yönelik parçalarüstü ses birimleri dikkate alarak bir çalışma gerçekleştirmek mümkündür. Aynı mahkûmlar üzerinde doğrulayıcı ve çelişkili ifadeler üzerinde tanılayıcı çalışmalar da yapılabilir.

Duygu durumların tespiti için çevrimiçi bir derlem programı tasarlanarak belirlenen anahtar kelime ve duygu durumlar bu programa yüklenebilir.

Olumlu ve olumsuz duygu durumların bir arada görülme sıklıkları üzerine çalışılabilir.

Tür kavramı yaşayan yazılı dilden hareketle tekrar düşünülebilir ve geliştirilebilir.

Son sözlerdeki diğer dilbilimsel iz unsurları üzerine çalışma yapılabilir.

Türkçe eğitimine yönelik program tasarlayıcıları ve materyal hazırlayıcıları çalışmalarında adli dilbilim ekseninde duygu durum tespitinden yararlanabilir.

5.5.2. Kurumlara Yönelik Öneriler

Adalet Bakanlığı ve dil eğitimcileri iş birliği hâlinde çalışarak soruşturma ve sorgulara yönelik bir duygu durum veri tabanı oluşturabilir.

Adli dilbilim, dilbilimin bir alt dalı ve hukukun ara yüzü olarak literatürde bulunmaktadır. Buradan hareketle üniversitelerin lisansüstü programlarında adli dilbilim derslerinin yer alması, bu alana olan merakı ve ilgiyi artıracaktır.

Üniversitelerin hukuk, dilbilim ve dil eğitimi kürsüleri adli dilbilime yönelik bütünleşik yüksek lisans programı açabilirler.

Tespit edilen anahtar kelimelerden hareketle çalışma farklı alanlarda da çeşitlendirilerek duygu durum sözlüğü oluşturulabilir.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2003). *Dil, şu büyüğü düzen*. Ankara: Bilgi.
- Aksan, M., Aksan, Y. (1991). *Metin kavramı ve tanımları*. Dilbilim Araştırmaları içinde. Ankara: Hitit.
- Aktaş, Ş. (2009). Edebî metin ve özellikleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 39,187-200.
- Altınörs, A. (2000). *Dil felsefesi sözlüğü*. İstanbul: Paradigma.
- Altunbay, M. (2019). Konuşma eğitiminin temel kavramları. Ü. Şen (Ed.), *Dil eğitiminin temel kavramları* içinde. Ankara: Pegem.
- Améry, J. *Suç ve kefaretin ötesinde*. (C. Ener, Çev.). İstanbul: Metis.
- Arık, F., Arık, I. A. (2016). Grounded teori metodolojisi ve Türkiye’de grounded teori çalışmaları. *Akademik Bakış Dergisi*, (58), 285-309.
- Ariani, M. G., Sajedi, F. & Sajedi, M. (2014). Forensic linguistics: a brief overview of the key elements. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 158(2014), 222-225.
- Aronoff, M. & Rees-Miller, J. (2017). *The handbook of linguistics*. USA: Wiley Blackwell.
- Atmaca, Ç., Uysal, B. (2016). Condemnation in the last words of the execution prisoners: Texas Huntsville prison sample. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2456-2478.
- Baldwin, J. & French, J. (1990). *Forensic phonetics*. London: Printer.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1941). Grafoloji nedir?. *İlköğretim*, 5(90), 1115-1118.
- Barbato, A. (1998). Psychiatry in transition: outcomes of mental health policy shift in Italy. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 32(5), 673-679.

- Baymur, F. (1978). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılâp ve Aka.
- BBC (2013). Retrieved from <https://www.bbc.co.uk/bbcthree/article/9adea7ba-361f-4d2a-b49e-bb38081b47f1>
- Behrens, S. (2010). *Language in the real world and introduction*. New York: Routledge.
- Bekar, İ. P. (2010). *Şizofrenlerin sözlü metinlerinde duygudurum görünüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Berklin, C. T. (1972). *Problemlı çocuklar ve problem sebepleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Butters, R. (2010). The forensic linguist's professional credentials. *International Journal of Speech Language and Law*, 16(2), 237-252.
- Caldwell-Harris, C. H. (2015). Emotionality differences between a native and foreign language: implications for everyday life. *Current Directions in Psychological Science*, 24(3), 214-219.
- Caldwell-Harris, C. L. & Ayçiçeği-Dinn, A. (2009). Emotion and lying in a non-native language. *International Journal of Psychophysiology*, 71(3), 193-204.
- Campbell, L. (2000). The history of linguistics. M. Aranoff, J. Rees-Miller (Eds.), *The Handbook of Linguistics* in (pp. 81-105). Iowa: Blackwell.
- Cao, D. (2010). Legal translation: translating legal language. M. Coulthard, A. Johnson (Eds.), *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics* in (pp. 78-91). London: Routledge.
- Cheng, E. (2012). Being pragmatic about forensic linguistics. *Journal of Law and Policy*, 21(2), 541-550.
- Christensen, T. & Mortensen, S. (2018). Introduction to special issue on forensic linguistics: European perspectives. *Nordic Journal of Linguistics*, 41(2), 129-132. DOI:10.1017/S033258651800011
- Chomsky, N. (1967). A special supplement: the responsibility of intellectuals. *The New York Review of Books (Special issue)*.
- Coulthard, M. (2002). Whose voice is it? Invented and concealed dialogue in written records of verbal evidence produced by the police. J. Cotterill (Eds.), *Language in the legal process* in (pp. 19-34). London: Palgrave.

- Coulthard, M. & Johnson, A. (2007). *An introduction to forensic linguistics language in evidence*. London: Routledge.
- Coulthard, M. & Johnson, A. (2010). *The routledge handbook of forensic linguistics*. New York: Routledge.
- Cotterill, J. (2001). Domestic discord, rocky relationships: semantic prosodies in representations of marital violence in the O.J. Simpson trial. *Discourse&Society*. 12(3), 291-312.
- Crankshaw, R. (2012). The validity of the linguistic fingerprint in forensic investigation. *Diffusion: the UCLan Journal of Undergraduate Research*. 5(2), 1-7.
- Çavuşgil, T., Das, A. (1997). Methodological issues in empirical cross-cultural research: a survey of the management literature and a framework. *Management International Review*, 37(1), 71-96.
- Danet, B. & Bogoch, B. (1992). From oral ceremony written document: the transitional language of Anglo-Saxon wills. *Language&Communication*. 12(2), 95-122.
- Davies, J. G. (2005). Factors leading to the emergence of belief in the resurrection of the flesh. *The Journal of Theological Studies*, 23(2), 448-455.
- Demirci, K. (2017). *Türkoloji için dilbilim*. Ankara: Anı.
- Demir, Ö., Acar, M. (2005). *Sosyal bilimler sözlüğü*. Ankara: Adres.
- Dil psikolojisi (2019). <https://www.merriam-webster.com/> adresinden erişilmiştir.
- Drew, P. & Walker, T. (2010). Citizens' emergency calls requesting assistance in calls to the police. M. Coulthard, A. Johnson (Eds.), *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics* in (pp. 95-110). London: Routledge.
- Eagleton, T. (2006). *Kuramdan sonra*. (U. Abacı, Çev.). İstanbul: Literatür.
- Eaton, J. (2014). Honor on death row: Apology, remorse, and the culture of honor in the U.S. South. *Sage Open*, April- June, 1-9. DOI: 10.1177/2158244014529777.
- English, F. (2010). Non-native speakers in detention assessing non-native speaking detainees. M. Coulthard, A. Johnson (Eds.), *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics* in (pp. 423-439). London: Routledge.

- Erem, F. (1977). *Adalet psikolojisi: suçlu psikolojisi, usul psikolojisi, mahpusun psikolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- Eyüpoğlu, A. (2012). *Yaşanmış mağdur ifadelerinin söylemsel çözümlemesi ve Fransızcanın yabancı dil olarak öğretilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Foucault, M. (2015). *Hapishanenin Doğuşu*. (M. A. Kılıçbay, Çev.). Ankara: İmge.
- Gibbons, J. (2003). *Forensic linguistics: an introduction to language in the justice system*. Oxford: Blackwell.
- Gibbons, J. & Turell, T. (2008). *Dimensions of forensic linguistics*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1980). *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. New York: Aldine Publishing Company.
- Göğüş, B. (1970). Anadili olarak Türkçenin öğretimine tarihsel bir bakış. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 18, 123-154.
- Günay, D. (2013). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual.
- Hammond, L. & Thole, K. (2013). *Suç psikolojisi, görüşme ve ifade* (Dönmez, E., Çoklar Başer, İ., Güler, M., Çev.). Ankara: İmge.
- Hardcastle, R. A. (1993). Forensic linguistics: an assessment of the CUSUM method for the determination of authorship. *Journal of the Forensic Science Society*, 33(2), 95-106.
- Heflick, N. A. (2005). Sentenced to die: last statements and dying on death row. *The journal of death and dying*, 51(4), 323-336.
- Heydon, G. (2012). Helping the police with their enquiries: enhancing the investigative interview with linguistic research. *The Police Journal*, 85(2012), 102-122.
- Hofstede, G. (1989). Organising for cultural diversity. *European Management Journal*, 7(4), 390-397.
- Innocenceproject (2019). Retrieved from <https://www.innocenceproject.org/>
- Jessen, M. (2010). The forensic phonetician: forensic speaker identification by experts. M. Coulthard, A. Johnson (Eds.), *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics* in (pp. 378-394). London: Routledge.

- Jones, J. S. & Beck, E. (2007). Disenfranchised grief and non-finite loss as experienced by the families of death row inmates. *OMEGA*, 54(4), 281-299.
- Kanatlı, F. (1998). *Dilbilimsel gerekçe çözümlemesi: Almanca ve Türkçe boşanma metinleri bağlamında gerekçelendirme ve belirleyenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kanatlı, F. (2013). Temel söz varlığı bağlamında Türkçe ve Almancada en sık kullanılan elli eylemin söz-eylem kuramı çerçevesinde dil-yapısal ve kültürel açıdan karşılaştırılması. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 733-744.
- Kanatlı, F., Çekici, Y. E. (2013). Türkçe öğretiminde disiplinler arası olanaklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 223-234.
- Kanatlı, F., Çekici, Y. E. (2018). Okuma eğitimi alanındaki kuramsal kitaplarda okumanın kavram alanına yönelik eleştirel bir değerlendirme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 303-316. DOI: <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.344672>
- Karagöl, E. (2019). Metin bilgisinin temel kavramları. Ü. Şen (Ed.), *Dil eğitiminin temel kavramları* içinde. Ankara: Pegem.
- Karakaş, S. (2017). Psikoloji sözlüğü. <http://www.psikolojisozlugu.com/> adresinden erişilmiştir.
- Karataş, T. (2011). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Sütun.
- Kellehear, A. (2005). *Ölme üzerine bir inceleme*. İstanbul: Boğaziçi.
- King, K. (2004). It hurts so bad: Comparing grieving patterns of the families of murder victims with those of families of death row inmates. *Criminal Justice Policy Review*, 15(2), 193-211.
- Kurt, B. (2019). Dil bilgisi eğitiminin temel kavramları. Ü. Şen (Ed.), *Dil eğitiminin temel kavramları* içinde. Ankara: Pegem.
- Kübler-Ross, Elisabeth. (1987). *Ölüm*. İstanbul: Ruh ve Madde.
- Kübler-Ross, Elisabeth. (1994). *Ölüm yeni bir doğuştur*. İstanbul: Ruh ve Madde.
- Kübler-Ross, Elisabeth. (1997). *Ölüm ve ölmek üzerine*. İstanbul: Boyner Holding.

- Levi, J. N. (1993). Evaluating jury comprehension of the illinois capital sentencing instructions. *American Speech*, 68(1), 20-49.
- Lyons, W. (1980). *Emotion*. USA: Cambridge University.
- Malini, N. L. M. S. & Tan, V. (2016). Forensic linguistics analysis of Virginia Woolf's suicide notes. *International Journal of Education*, 9(1), 52-57.
- Malkani, B. (2014). Voices of the condemned: a comparative study of the testimonies of death row exonerees and slave narratives. *Law, Culture and the Humanities*, 14(1), 140-160.
- Markus, H. N. & Kitayama, S. (1991). Culture and self: implications for cognition, emotion and motivations. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Martinet, A. (1985). *İşlevsel genel dilbilim*. (B. Vardar, Çev.). Ankara: Birey ve Toplum.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> sayfasından erişilmiştir.
- MEB (2015). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. ttkb.meb.gov.tr/.../12035807_lkretimtrkedersitaslakretimprogram_120615.pdf sayfasından erişilmiştir.
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663> sayfasından erişilmiştir.
- Memon, A. & Stevenage, S.V. (1996). Interviewing witnesses: what works and what doesn't? *Psychology*, 7(6).
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publication.
- Nakane, I. (2010). The role of silence in interpreted police interviews. *Journal of Pragmatics*, 43(2011), 2317-2330.
- Olsson, J. (2008). *Forensic linguistics*. Londra: Continuum.
- Onan, B. (2013). *Dil eğitiminin temel kavramları*. Ankara: Nobel.
- Osborn, A. (1910). *Questioned documents*. Rochester: The Lawyers Co-operative.

- Öksüz, A. (1989). *Kişilerin kimliğini tespit etmede polise yardımcı olan imza ve parmak izinin tetkiki ve parmak izinin tasnifi*. Ankara: Kısmet.
- Özcan, E. (2016). *Latin harflerini kullanan bireylerin ana dil, yabancı dil ve hiç bilmedikleri bir dildeki el yazı örneklerinin adli belge inceleme yönünden değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özyıldırım, I. (2010). *Tür çözümlemesi türçe metin incelemeleri ve karşılaştırmalar*. İstanbul: Bilgesu.
- Parrot, W. (2001). *Emotions and social psychology: essential readings*. Philadelphia: Psychology.
- Perkins, R. (2018). The application of forensic linguistics in cybercrime investigations. *Policing*, pp. 1–11.
- Perkins, R. & Grant, T. (2013). Forensic linguistics. *Encyclopedia of Forensic Sciences*, 174-178.
- Psikolinguistik (2019). <https://www.britannica.com/science/psycholinguistics> adresinden erişilmiştir.
- Rıfat, M., Rıfat, S., Koş, A., Tekgül, D. (2010). *Göstergebilim, dilbilim ve çeviribilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Sel.
- Rizza, C. (2015). Death row statements: A discourse of play. *Discourse&Society*, 26(1), 95-112. DOI: 10.1177/0957926514543228.
- Rock, F. (2007). *Communicating rights: the language of arrest and detention*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Saramago, J. (2013). *Ölüm bir varmış bir yokmuş*. (M. N. Kutlu, Çev.). İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Schuck, A. & Ward, J. (2008). Dealing with the inevitable: strategies of self-presentation and meaning construction in the final statements of inmates on Texas death row. *Discourse Society*, 19(1), 43-62.
- Sekaran, U. (1983). Methodological and theoretical issues and advancements in cross-cultural research. *Journal of International Business Studies*, Fall(1983), 61 -73.

- Semin, G. R., Görts, C. A., Nandram, S. & Semin-Goossens, A. (2002). Cultural perspectives on the linguistic representation of emotion and emotion events. *Cognition and Emotion*, 16(1), 11-28.
- Shuy, R. (2002). *Linguistic battles in trademark disputes*. New York: Palgrave.
- Silva, R. S. (2014). Investigating academic plagiarism: a forensic linguistics approach to plagiarism detection. *International Journal for Educational Integrity*, 10(1), 31-41.
- Stygall, N. (2010). Legal writing complexity: complex documents average and not-so-average readers. M. Coulthard, A. Johnson (Eds.), *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics* in (pp. 51-64). London: Routledge.
- Svartvik, J. (1968). *The evans statements: a case for forensic linguistics*. Gothoburgensis: Acta Universitatis.
- Tanrıvere, U. (2016). *İntihar mektuplarının psikodilbilimsel içerik ve tür özellikleri bağlamında incelenmesi: adli dilbilimsel bir yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TDCJ (2019). Death Row Inmates Information and Statistics. Retrieved from <https://www.tdcj.state.tx.us/>.
- The Encyclopedia of Murderers (2019). Death Row Inmates. Retrieved from <http://murderpedia.org/>.
- Tiersma, P. (2008).. The nature of legal language. J. Gibbons & T. Turell (Eds.), *The Nature of Legal Language. Dimensions of Forensic Linguistics* in (pp. 7-25). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Turell, T. (2004). Textual kidnapping revisited: the case of plagiarism in literary translation. *International Journal of Speech, Language and the Law*. 11(1), 1-26.
- Turhan, M. (1941). *Yüz ifadelerinin tefsiri hakkında tecrübi bir tetkik*. İstanbul: Rıza Koşkun.
- Türk Dil Kurumu. (2015). *Güncel Türkçe sözlük*. Ankara: TDK
- Türkiye Bilimler Akademisi. (2011). *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TÜBA.
- Upton, M., Carwile, T. & Brown, K. (2016). In their own words: a qualitative exploration of last statements of capital punishment inmates in the state of Missouri, 1995–2011. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 75(4), 376-394.

- Uysal, B. (2018). A review on time perception of death row inmates denials in their last statements in the context of forensic linguistics: the sample of Texas Huntsville Unit. *OMEGA-Journal of Death and Dying*, 77(4), 350-363.
- Uysal, B., Altunbay, M. (2018, Ekim). *Çağdaş gelişmeler ekseninde Türkçe eğitimi ve adli dilbilim*. X. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Üçok, N. (2004). *Genel dilbilim (lenguistik)*. İstanbul: Multilingual.
- Vardar, B. (1980). *Dilbilim ve dilbilgisi terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Winnicott, D. W. (2014). *Başlangıç noktamız ev* (N. Diner, N. Nirven, Çev.), İstanbul: Pinhan.
- Wolfman, M., Brown, D., Jose, P. (2016). Talking past each other: interviewer and child verbal exchanges in forensic interviews. *Law and Human Behavior*, 40(2), 107-117.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ.
- Yalom, I. (2008). *Güneşe bakmak ölümle yüzleşmek* (Z. İ. Babayiğit, Çev.). İstanbul: Kabalcı.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yüksel, C. (2003). *Aynı sözcenin ardışık sesletimi durumunda, içinde bulunan ünlülerin sesbilimsel parametreleri arasındaki tutarlılık derecesinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zeyrek, D. (1991). Göstergibilim, söylem çözümlemesi ve anlatı incelemesi. *Dilbilim Araştırmaları* içinde. 105-111.

EKLER

EK 1. İdam Mahkûmlarının Son Sözlerindeki Duygu Durumlara Ait En Sık Kullanılan Anahtar Kelime Listesi

Duygu Durumlar	Anahtar Kelimeler
Af dileme	affet-
	özür dile-
	maktul ailesi
	dile-
	acı
Devamlılık	gör-
	ev
	git-
	görüş-
	götür-
İnanç	Tanrı
	İsa
	dua et-
	Efendimiz
	teşekkür et-
İnkâr	masum
	öldürme-
	suç
	maktul
	iste-
Kabullenme	hayat
	git-
	nefret
	yap-
	olma-
Kefaret	huzur
	affet-
	Tanrı
	ölüm
	maktul

Korku	Korku duygu durumuna ilişkin anahtar kelimelerin hepsi birer kez kullanılmıştır.
Mizah	acele
	dublör
	git-
	Tanrı
Nasihat	gençler
	bul-
	ders
	um-
	hayat
Öfke	ölüm
	öldür-
	adalet
	bil-
	idam
Sevgi	sev-
	aile
	hepiniz
	anne
	söyle-
Telkin	güçlü ol-
	git-
	iyi
	huzur
	daha iyi bir yer
	her şey
Teşekkür	teşekkür et-
	destek
	aile
	arkadaş
	şükran
	yardım
Üzüntü	üzgün ol-

	aile
	maktul ailesi
	iste-
	acı
	söyle-
	yap-
Vasiyet	iyi bak-
	devam et-
	hatırla-
	mücadele
	um-
Veda	hazır ol-
	gardiyan
	bu kadar
	hepsi
	hoşça kal-

EK 2. Af Dileme Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acı	çünkü	hastalık	katil	saygısızlık
acı ver-	dene-	hata	kaynaklan-	sebepl-
af dile-	dile-	hata yap-	kaza	seçim
affedil-	dön-	hatır	keşke	sıkıntı
affet-	dua et-	hatırla-	kıymetli	söyle-
aile	duygu	hayal kırıklığı	kurtar-	şu an
Allah	dünya	hayat	lütfe	talihsizlik
anla-	düşmanlık	hayat al-	maktul adı	Tanrı
anne	Efendimiz	haydi	maktul ailesi	um-
arkadaş	ekmek	her şey	merhamet	uzun zaman
arkadaşlık	esirge-	hiçkimse	muhteşem	üzgün
atlat-	eş	ikinci kez	nefret et-	üzgün ol-
baba	fark et-	imkânsız	oğul	üzüntü
bağışlan-	gelecek	incit-	öde-	ver-
bil-	geri al-	İsa	öl-	yalvar-
bileme-	gönül	iste-	öldür-	yanlış
bir gün	görev al-	isteme-	özür	yap-
borçlu	günah	işkence	özür dile-	yarat-
bul-	günahkâr	işle-	pişman ol-	yaşa-
canavar	hak et-	kabul et-	rahatsız et-	zaman
cennetteki babamız	hak etme-	kalp	savun-	zehir

EK 3. Devamlılık Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acele etme-	çabuk	güçlü kal-	maktul adı	sür-
açıl-	daha iyi bir yer	güçlü ol-	merhaba	şimdi
adalet	daima	hatırla-	mezar	tahmin et-
adım	de-	hayat	müsaade et-	takip et-
af dile-	devam et-	hazır ol-	oğul	Tanrı
affet-	dön-	henüz	ol-	tekrar
aile	dönüşüm	hep	öbür taraf	toprak
al-	dua et-	hepiniz	öl-	tut-
Allah	Efendimiz	her zaman	ölme-	ulaş-
ameliyat	ellerim	herkes	ölüm	um-
anne	elveda	huzur	ölüm koğuşı	unutma-
arkadaş	er ya da geç	ışık yak-	özle-	uyan-
ayrıl-	ev	ışınlan-	rahat ol-	uyku
baba	evde ol-	inan-	rahatça	uyu-
bak-	eve gel-	İsa	ruh	var-
başlangıç	eve gönder-	iste-	sebep	veda
bekle-	gardiyan	izin ver-	sen	ver-
bil-	gel-	izle-	seninle	yakında
bir arada	gerçek	kalp	sev-	yanında ol-
bir gün	geri	kapan-	sevgi	yarın
birlikte	geri dön-	katıl-	son	yaşa-
birlikte ol-	git-	kendim	sonra	yaşam
bit-	gör-	kendine çek-	sonsuz	yenilen-
bugün	görüþ-	koru-	sonsuz dek	yolculuk
buluş-	götür-	kurtul-	sonsuzluk	
cennet	göz	kutla-	sor-	
cömertçe	gözet-	küçük oğul	söyle-	

EK 4. İnanç Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acı	dua	huzur ver-	mutlu	şeytan
aç-	dua et-	ilahi	müsaade et-	şükran
adalet	dünya	ilgilen-	Müslüman	şükret-
affedil-	düşün-	imkân ver-	nefes al-	tanı-
affet-	Efendimiz	inan-	nefret	Tanrı
aile	elini uzat-	inanç	öfke	taşı-
Allah	esirge-	insan	ölüm	tek yol
amin	ev	İsa	ölüm koğuşu	tekrar
asker	geçici	İslam	önce	teslim ol-
babamız	gel-	iste-	öncelikle	teşekkür et-
barış	gerçek	izin ver-	papaz	teyze
barış-	git-	kabul et-	pişmanlık	toprak
başla-	gönder-	kainatın efendisi	rahatlık	tüm
bedel	gör-	kalp	rahip	ulu
bil-	görev al-	kalplerin ışığı	ruh	um-
bir	güç	Katolik	ruhunu al-	umut
bir arada	günah	kork-	ruhunu teslim et-	üzgün ol-
birlikte ol-	Hallelujah	koru-	sağla-	üzüntü
bugün	harika insanlar	kurtar-	sahip	ver-
bul-	hata	kurtul-	Santajaib Singh Ji.	vücut
büyü-	hayat	kutsa-	sebepl ol-	yakın ol-
cehennem	hayat al-	kutsal ruh	sev-	yaklaştır-
cennet	hazır ol-	kutsal üçlü	sevgi	yap-
cennetteki babamız	hazırla-	kuzen	son lütuf	yardım et-
çoktandır	hepimiz	lütfen	sor-	yargıç
derinlik	her şey	lütfe-	söz	yaşa-
dile-	herkes	maktul adı	sun-	yaşam
din	hiç	maktul ailesi	süre	yeni
doğ-	Hristiyan	masum	şans	yüce
dön-	huzur	merhamet	şey	yüz yüze

EK 5. İnkâr Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acı	destekle-	iddia et-	masumiyet	suçlu
adil	doğru	inan-	memur	suçlu olma-
anne	doğru olma-	insan	merhamet	suçsuz ol-
arkadaş	durdur-	iste-	neden	Tanrı
avukat	dünya	kabul etme-	oğul	tecavüz et-
baba	dürüstçe	kanıtla-	ortaya çık-	tekrar
bakma-	düşün-	kardeş	öldür-	teşekkür et-
başkası	ellerinden al-	katılma-	öldürme-	tüm
ben	gerçek	katil	ölüm	uyuşturucu satıcısı
bil-	gitme-	kayıp	özür dileme-	üzgün
bu sefer	gönder-	kimse	sağla-	yalan
cevap ver-	hâlâ	lanet olası	seçim	yanlış
cezalandırıl-	hayat	mahkeme	silah	yap-
çabala-	herkes	mahkûm edil-	söyle-	Yaratıcı
çocuklarınız	hisset-	maktul	suç	yazılı ifade
dava	huzur bul-	maktul ailesi	suç işle-	
değiştir-	idam et-	masum	suç işleme-	

EK 6. Kabullenme Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acı	deneyim	hazır ol-	kin	söyle-
acı çek-	devlet	hepimiz	korku	suç
adalet	dikkatsiz	hiçbir şey	kötü şeyler	suç işle-
af iste-	doğ-	hiçkimse	kurtul-	suçluluk
affet-	doğru	hisset-	kutla-	şans
aile	doğru yol	ışık	kutsama	tahmin et-
aleyh	dön-	içten	kuzen	tanık
anla-	duygu	iddia et-	meydana gel-	teşekkür et-
anlat-	dünya	ifade ver-	muhtemelen	trajedi
anne	düşmanlık	inanç	nasıl	ulaş-
arın-	düşüneme-	insan	nefret	uyku
arkadaş	eğlence	insanlık	nefret et-	uzakta tut-
artık	elinden al-	intikam	ol-	üzüntü
aynı	en iyi	İsa	olma-	var-
baba	ev	iste-	öfke	ver-
başkaları	evlat	iyi bir insan	öl-	vur-
beden	farklı	iyi insanlar	öldür-	yakalan-
belirle-	geçmiş	izin ver-	ölüm	yanlış
bil-	git-	kabul et-	özgür bırak-	yap-
bulun-	gör-	kalp	özür dile-	yardımcı ol-
burada ol-	gösterme-	karar	polis	yaşa-
canavar	günah	katil	savun-	yerinde ol-
ceza	hak	kaybet-	sebepe	yeterli olma-
cezalandırıl-	hak et-	kaygı	seçim	yok
çalış-	haklı olma-	kayıp	serbest bırak-	yol
çöz-	hata	kaza	sevdikleriniz	yol al-
daha önce	hayal kırıklığı	kendi	sevgi	yürü-
daima	hayat	kesinlikle	son ver-	zaman
davranış	hayatını kaybet-	kız	sonuçlandır-	
değiştir-	haydi	kız kardeş	sorumluluk	

EK 7. Kefaret Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acı	buna değer	hayali	maktul ailesi	şimdi
acıyı azalt-	cennet	hayat	mutlu	tanış-
acı çektir-	cevap	hemen	mutlu et-	Tanrı
adalet	cezalandır-	hesap kapat-	neden ol-	tek şey
affedil-	çarmıh	huzur	ol-	tekrar
affet-	değiştir-	huzur bul-	öğren-	teşekkür et-
aile	ders ol-	huzur ver-	öl-	toplum
al-	destekle-	ızdırap	öldür-	tüm
ayrıl-	devam et-	için	ölüm	um-
aziz	düşün-	idam	ölüm koğuşı	unutma-
baba	er ya da geç	imha et-	para	uzun yıllar
bağla-	geçir-	inan-	problem	ümit et-
barış	gel-	iste-	rahatlık	üzgün
başla getir-	gelecek	işe yara-	ruh	üzgün ol-
başını dik tut-	gerçekten	iyileştir-	sadece	ver-
bedel	geri getir-	izin ver-	sevgi	yaklaştır-
beden	geri ver-	kabul et-	sıkıntı	yap-
bil-	git-	kalp ağrısı	son nefes	yardımcı ol-
birlikte	gör-	karşılık	sona kavuş-	yargılama
borç	güç bul-	krallık	soru	yaşa-
boşuna	günah	kurtar-	söyle-	zorunda
bu gece	günahkâr	kutsa-	süreç	
bul-	hata	maktul	şahit	

EK 8. Korku Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

açıkla-	damar	hazır	pişmanlık	vakti gel-
ağla-	DNA	iğne	san-	yalnız bırakma-
biber gazı	dönüşüm	ikna	sıcak	yap-
bilme-	Efendimiz	ilaç	söyle-	zamanı dol-
birlikte ol-	git-	izin ver-	suç işle-	
bulama-	göreme-	konuşma-	test sonucu	
can acıt-	güçlü olma-	lütfen	um-	
cennet	günah	nefret et-	uzun sür-	

EK 9. Mizah Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

5 dolar	düğün	kullan-	özgürleştir-	teşekkür
acele etme-	efendim	küfür ifadesi	parti	teşekkür et-
adalet	geç-	lazım	pranga	verme-
adamım	geri kalanlar	merhamet	protesto et-	yakında
altından caddeler	git-	millet	rack'n roll	yanında ol-
Amerikan adaleti	gör-	misafirperverlik	ruh	yer altı mezarlığı
Amerikan kahramanı	hoparlör	mükemmel	sevilen kişi	yolla-
araba	idam cezası	ne çok	söz ver-	zihin
bebek bezi	insan	ol-	şaka	zincir
buzlu zemin	ironik	oyalan-	şerefine	
dans et-	kaynana	öldür-	şimdi	
dublör	köşk	ölüm	talep et-	
duş al-	kulaklık	ölüm koğuşı	Tanrı	

EK 10. Nasihat Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

affet-	dikkatli ol-	harcama-	küçük	um-
aile	dinle-	hayat	maktul adı	uzun
alkol	doğru	herkes	masum	vakit
an	durdur-	imza at-	metodin	yalvar-
anahtar	durum	İsa	okul	yardım et-
asla	dünya	izin ver-	öfke	yaşa-
ayrılma-	en iyi	kabul et-	öğren-	yol
bırak-	eroin	kalp	savaş-	zafer
bul-	etkile-	karar	sev-	zevk al-
çocuk	fedakârlık	kavga	şiddet	
daha güzel	gençler	koru-	tartışma	
davran-	geri al-	kucakla-	tek ol-	
ders	git-	kurtar-	temizle-	

EK 11. Öfke Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acı çek-	daha iyi bir yer	hediye	kurtul-	sev-
adalet	dava	hepimiz	küfür	sevgi
adaletsizlik	dayak	hepiniz	linç	sığın-
adil	dayan-	her zaman	mahkeme	sistem
af-	değiştir-	herkes	mahkumiyet	siyah
af dile-	ders	hiçkimse	maktul adı	siyah insanlar
affet-	ders alma-	hiçbir şey	maktul ailesi	siyahi
Afrikalı	destekleme-	hiçe say-	masum	sokak köpeği
ağır suçlar	devlet	hisset-	Meksika	sona er-
aile	dışarıda ol-	hukuk	memur	sorumlu
aldat-	din	huzur	merhamet	soykırım
aleyh	DNA testi	huzur verme-	mutlu	söyle-
alkol	doğru	ırkçı	mutlu ol-	suçla-
alıkoy-	döv-	ıslahevi	mücadele et-	suçlu
Amerika	dua et-	idam	müfettiş	suçlu bul-
arkadaş	durdur-	idam et-	neden ol-	suçlu ol-
arkasından git-	duyama-	ifade	oğul	şahit ol-
asla	duygusuz	iğrenç	ol-	şans
at-	dünya	ilerle-	olma-	şans ver-
avukat	dürüstçe	ilerleme-	onur	şeytan
barbarlık	düşün-	ilk taş	onur kırıcı	şeytani
baskı yap-	düşünce	inan-	öğren	tanık
başla-	düşünme-	incit-	öl-	Tanrı
bedel öde-	eğlence	intikam	öldür-	tek taraflı
beden	emin	İsa	öldürme-	Teksas
ben	en iyi	iste-	öldürül-	teşekkür etme-
beraat et-	er ya da geç	işleme-	ölüm	tutuklat-
beyaz halk	eşitlik	izin ver-	ölüm cezası	um-
beyaz ırk	eşleşme-	jüri	ölüm koğuşı	umut et-
bırakıl-	etkileyici	kalp	örnekle-	unutma-

bil-	eziyet	kan	özgürlüğe kavuş-	üret-
bilme-	gardiyan	kanıt	Papa	üzgün olma-
bir gün	geç-	kanun	para	vahşet
birey	gelecek	kardeşlerim	para kazan-	ver-
bit-	gerçekten	karşı	pişmanlık	verme-
boykot et-	gergin	katılma-	polis	video kaydı
bu gece	geri getirme-	katil	rahatlat-	yalan
bu süreç	gör-	kazandır-	rahatlık	yalan söyle-
bugün	görgü tanığı	kazanma-	rahip	yan-
burada	göster-	kelle	ruh	yanlış
buraya	götür-	kızgın	sabitleş-	yap-
canavar	günahsız	kilise	sadece	yapma-
cevap	güzel bir gün	kirala-	sahip ol-	yarat-
ceza ertele-	hak et-	kirlet-	san-	yardım et-
cezalandır-	hak etme-	kirli iş	sataşma	yargılama
cinayet	hakim	komplot	satılmış	yeğen
çaba	hapis	konfor	savaşama-	yok
çal-	hapishane	konuşma	savaşçı	yöntem
çalış-	hatası olma-	konuşma yap-	savcı	yüzleş-
çene kapa-	hatırla-	konuştur-	saygı duyma-	zafer yürüyüşü
çıldır-	hayal kırıklığı	kör	sedye	zamanı gel-
çılgınlık	hayat	kullanıl-	serbest	zehirli iğne
çocuk	hayat hikâyesi	kullanma-	serbest bırakıl-	zorunda ol-
çok geç	haydi	kural	sermaye	
çöz-	hazır ol-	kurtar-	seslen-	

EK 12. Sevgi Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

aile	daima	hatırla-	kucakla-	sevgi sun-
amca	dayanak	hayat	kuzen	sevgili
anlayış	dayı	hep	maktul adı	siz
anne	değer	hepiniz	maktul ailesi	sonsuz dek
arama-	derin sevgi	hepsi	melek	söyle-
arkadaş	destek	her şey	oğul	sun-
aşk	destekçi	herkes	ol-	şükran
avukat	destekle-	ilet-	onlar	teşekkür
ayrı	dile-	iste-	ölüm koğuşı	teşekkür et-
ayrıl-	emin ol-	iyi	özel	teyze
baba	en derin	iyi kal-	özle-	torun
bebek	en iyi	iyilik	papaz	tüm
ben	erkek kardeş	kadın	protesto	unutma-
bensiz	eş	kalp	ruh	var
beşik	gelecek	kardeş	sadece	ver-
bil-	getir-	karım	sahip ol-	yakınlık
burada	güç	kavga	saygı	yapama-
büyükanne	güneş	kelebek	sen	
cesaret	güzel	kız	sev-	
çocuklar	hala	kız kardeş	sevdiğim	
çok	hâlâ	kızlar	sevgi	

EK 13. Telkin Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acı	daha güzel	güzel ol-	kendiniz	savaş-
acı çekme-	daha iyi bir yer	hâlâ	kızlar	say-
açık	daha iyi ol-	hapishane görevlisi	korkma-	sayı
adam gibi	daha korkunç	hapishanede uyanma-	korku	sevgi
affedil-	daima	harika bir gün	koru-	soğukkanlı
affet-	deneyim	hayat	kurtul-	sonsuz dek
ağla-	devam et-	hazırlan-	kuzu	söyle-
ağlama-	dikkatli ol-	hep	lütuf	söz ver-
aile	dile-	hepiniz	memnuniyet	sürme-
ait ol-	dişini sık-	her	muhtemelen	şanslı
anne	dua et-	her şey	mutlu	şeref
arkadaş	durum	herkes	mutlu ol-	tamam
asker	dünya	hisset-	mutluluğu bul-	Tanrı
asla	düşün-	hizmet gör-	mutluluk	tek şey
aslan	emin ol-	hoş tut-	mükemmel	toparlan-
ata	en iyi hayat	huzur	nefret	um-
atlat-	endişe	huzur bul-	nefret etme-	uzun
ayaklarının altında ol-	endişelen-	huzur getir-	ol-	uzun zaman
ayrıl-	endişelenme-	huzur ver-	olağanüstü olay	üzülme-
bak-	erdem	inanç	olgunlaş-	vazgeçme-
barış	eş	incit-	onur kırıcı	veda et-
baş	ev	insan	oradakiler	vicdan
baş eğ-	gel-	İsa	öfke	yaklaş-
başını dik tut-	gerek-	iste-	öğren-	yap-
bebek	git-	iyi	öğrenme	yararlan-
bekle-	gittiğim yer	iyi bak-	öl-	yarışma
belirle-	gökyüzü	iyi ol-	ölmüş olanlar	yas tut-
ben	gönder-	iyiye doğru git-	ölüm	yaşa-

bırak-	gör-	izin ver-	ölüm koğuđu	yaşıayanlar
bil-	gözyaşı	kabul et-	özgür ol-	yer
bir yer	güç al-	kader	özgürlük	yeşert-
birbiri	güç bul-	kal-	paylaş-	yeşil çim
birlikte	güçlü	kalp	ruh	yolunda gitme-
bugün	güçlü kal-	kardeş	sadece	yürekendir-
bul-	güçlü ol-	karşılaş-	sağla-	yürü-
can acıt-	gölümse-	kavga	sahip ol-	zafer
cennet	gün	kaybet-	san-	zarar ver-
cesur	güzel	kazan-	savaş	zorlu zaman

EK 14. Teşekkür Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

aile	Efendimiz	idam cezası	minnettar	süreç
anne	en iyi	inan-	misafirperverlik	şükran
arkadaş	erkek kardeş	inanç	muamele	şüphesiz
aşk	eşim	inanılmaz	mükemmel	takdir
avukat	gel-	insancıl	nazik	Tanrı
ayrıcalık	gör-	iste-	nezaket	tanrının yolu
aziz	göster-	iyi	ol-	teşekkür
benimle ol-	güç	iyi davran-	olma-	teşekkür et-
birlikte ol-	güçlü ol-	izin ver-	onur	umut
borçlu	güzel	kabul et-	ölüm koğuşı	uzun yıllar
bulun-	hapishane görevlileri	kal-	özel	üstesinden gel-
bunca yıl	harika	kalp	papaz	yanında ol-
bütün	harika insanlar	kan dök-	rehber	yanında kal-
cesaretlendirme	hatırla-	kardeş	sağla-	yap-
çaba	hayat	katlan-	sahip ol-	yardım
çocuklar	hayata döndür-	kız kardeş	savaş-	yardım et-
çok	hayatta olmak	kibarlık	saygı	yıllar
destek	hep	kötü	sev-	yıllarca
destekçi	hepiniz	kutsan-	sevdikleri	yolculuk
destekle-	her şey	mahkûm	sevgi	Yüce İsa
din adamları	herkes	medya	söyle-	ziyaret
dua	hiçbir şey	mektup arkadaşı	sun-	zor

EK 15. Üzüntü Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

acı	daima	hayal	kontrolü kaybet-	tanıma-
acı çek-	değiştir-	hayal kırıklığı	korku	tanışmış ol-
acı çektir-	değiştireme-	hayat	korkunç	Tanrı
acı ver-	derin	hayat al-	kötü	tarif edebil-
acımasızlık	devam et-	hayatım	kurban	tatil
açıkla-	dile-	hepiniz	mahvet-	toyluk
adam ol-	dilek	her şey	maktul ailesi	trajedi
af dile-	doğum günü	herkes	mutlu	um-
affedileme-	dönüşü olma-	hırsızlık	mitsuzluk	utan-
affet-	dua	hiçbir zaman	mümkün	utanç
affetme-	dua et-	hisset-	oğul	uzun yıllar
ahmaklık	düşün-	huzur	olma-	uzun zamandır
aile	düşünme-	huzur bul-	öl-	ümit
al-	ellerinden al-	inan-	öldür-	üz-
anla-	erkek kardeş	incit-	ölüm koğuşı	üzgün
anne	eş	incitme-	önce	üzgün ol-
aptallık	gaflet	İsa	özür dile-	üzüntü
arkadaş	geçmiş	iste-	pişman	ver-
asla	geçmişe götür-	isteme-	pişman ol-	vur-
baba	gerçek	iyi	pişmanlık	yanıl-
bak-	gerçekten	iyi olma-	rahatlat-	yanılt-
bedenen	geri al-	kalp	sahip ol-	yap-
ben	geri alama-	karar	san-	yapama-
bil-	geri getir-	kardeş	sebepl ol-	yapma-
bilme-	geri getireme-	katılma-	sevilen	yaptığım
boşa çıkar-	getir-	kaybet-	sizler	yaşa-
böylece	güçlü	kayıp	son ver-	yaşam
bugün	gülümseme	kaza	sorumlu	yeterince
bulun-	güven	kelime	sorumlu ol-	yıllar boyu
büyük pay	hafiflet-	kendim	söyle-	yol

büyükanne	hak et-	keşke	suç	yürek
canını yak-	hak etme-	kır-	suçla-	yüz
çocuklarım	hata	kız kardeş	süre	zaman
çok	hatır	kolay ol-	şahit ol-	zarar gör-

EK 16. Vasiyet Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

ad	dile-	hep	kullan-	um-
adalet	dünya	herkes	kutla-	unutma-
aile	düşünme-	huzur	küçük canavar	unutulma-
anne	emin ol-	idam cezası	linç	vazgeçme-
beden	gelecek	idam edil-	lütfen	vücut
bil-	git-	insan hakları	masum insan	yap-
bilim	göm-	iste-	melek	yardım et-
canlı tut-	gönder-	isteme-	mezar	yas tut-
cenaze	görüş-	işe yarar	mücadele	yaşa-
çocuk	güçlü ol-	iyi	mücadele et-	yaşam
çocuklar	gülümse-	iyi bak-	ol-	yazıl-
daima	hafıza	izin verme-	ölüm	yol gösterici
davet et-	hapishane mezarlığı	kalp	ruh	
devam et-	hatırla-	kaygı	sarı gül	
devlet	hayat	kız kardeş	söyle-	

EK 17. Veda Duygu Durumuna İlişkin Anahtar Kelime Listesi

başla-	eş	hazır ol-	iyi	tamam
bitir-	fıstık	hepsi	katlet-	tamam ol-
bitiş noktası	gardiyan	hepsi bu	kendine iyi bak-	tamamdır
bu kadar	git-	herkes	kısa kes-	tekrar
bunlar	görev	hoşça kal-	oğullar	yap-
defolup git-	güneş	ifade	özgür bırak-	
devam et-	hayat	inanama-	sevgili	
dile-	haydi	iste-	söyle-	

EK 18. Son Söz Metni Örnekleri

Sıra	Soy İsim	İsim	Yaş	Tarih	İrk	Şehir
...	...	...	...	...	...	...
Orijinal				Türkçe		
Mother, I am sorry for all the pain I've caused you. Please forgive me. Take good care of yourself. Ernest and Otis, watch out for the family. Thank all of you who have helped me.				Anne, sebep olduğum tüm acılar için özür dilerim. Lütfen beni affet. Kendine iyi bak. Ernest ve Otis, aileme lütfen iyi bakın. Hepinize bana yardım ettiğiniz için teşekkür ederim.		

Kaynak: https://www.tdcj.texas.gov/death_row/dr_info/williamsanthonylast.html

Sıra	Soy İsim	İsim	Yaş	Tarih	İrk	Şehir
...	...	...	...	...	...	...
Orijinal				Türkçe		
It was horrible and inexcusable for me to take the life of your loved one and to hurt so many mentally and physically. I am here because I took a life and killing is wrong by an individual and by the state, and I am sorry we are here but if my death gives you peace and closure then this is all worthwhile. To all of my friends and family, I love you and I am going home.				Sizi zihnen ve bedenen incitmek, sevdiğiniz birinin hayatını ellerinden almak benim için korkunç ve affedilemez. Buradayım, çünkü ben bir hayata son verdim ve öldürmek kişi tarafından da devlet tarafından da olsa yanlıştır. Burada olduğumuz için üzgünüm; fakat benim ölümüm size huzur ve rahatlık getirecekse buna değer. Tüm arkadaşlarıma ve sevdiklerime, sizi seviyorum ve ben, eve gidiyorum.		

Kaynak: https://www.tdcj.texas.gov/death_row/dr_info/hermandavidlast.html

Sıra	Soy İsim	İsim	Yaş	Tarih	İrk	Şehir
...	...	...	...	...	...	...
Orijinal				Türkçe		
Yes, sir. Where's Mr. Marino's mother? Did you get my letter? Just wanted to let you know, I sincerely meant everything I wrote. I am sorry for the pain. I am sorry for the life I took from you. I ask God for forgiveness and I ask you for the same. I know it maybe hard, but I'm sorry for what I did. To my family I love each and every one of you. Be strong. Know my love is always with you...always. I know I am going home to be with the Lord. Shed tears of happiness for me. I love each and everyone of you. Keep on living. Betty, you have been wonderful. You				Evet efendim. Bay Marino'nun annesi nerede? Mektubumu aldınız mı? Sadece demek istediğim her şeyin orada olduğunu bilmenizi istiyorum. Size verdiğim acı için üzgünüm. Sizden aldığım hayat için üzgünüm. Tanrı'dan istediğim gibi sizden de affedilmeyi diliyorum. Bunun belki zor olabileceğini biliyorum, ama yaptıklarım için üzgünüm. Aileme hepsini sevdiğimi söylemek istiyorum. Güçlü olun. Benim sevgimin daima, ama daima sizinle olduğunu bilin. Şimdi Efendimiz'le birlikte olmak için eve gittiğimi		

guided me to the Lord. You have been like a mother to me. Sean, Rusty, Jenny, Marsha, God Bless each and every one of y'all. Jesus, I confess you as my Lord and Savior. I know when I die, I'll have life in heaven and life eternal everlasting. I am ready for that mansion that you promised me. Take care. It's alright Sean, it's alright. I'm going to a better place.	biliyorum. Benim için mutluluk gözyaşları dökün. Her birinizi seviyorum. Yaşamaya devam edin. Betty, sen bir harikası. Sen beni Efendimiz'e götüren bir rehbersin. Benim için aynı bir anne gibisin. Sean, Rusty, Jenny, Marsha, Tanrı hepinizi korusun. İsa, seni efendim ve kurtarıcım olarak biliyorum. Biliyorum ki öldüğümde cennette olacağım. Bana söz verdiğin köşke gelmeye hazırım. Kendinize iyi bakın. Tamam Sean, tamam. Ben daha iyi bir yere gidiyorum.
---	--

Kaynak: https://www.tdcj.texas.gov/death_row/dr_info/mitchellgeraldlast.html

Sıra	Soy İsim	İsim	Yaş	Tarih	İrk	Şehir
...	...	...	...	...	...	...
Orijinal				Türkçe		
Yes sir. Today I go home to the Lord. But first, I have to say something. I am real sorry. I took family member's life and I shouldn't have. I hope that you can move on. I am just sorry. I don't know what else to say. I can't bring anyone back. I would if I could. I hope you will be fine. I won't ask for your forgiveness. God will be my judge. To my family and friends, I love you all. You all take care and somebody find Void. Be strong and I will see you all; hopefully not soon. Keep your head up. That is all I have to say.				Evet efendim. Bugün ben Efendimiz'e, eve gidiyorum. Ama öncelikle, bir şey söylemek isterim. Ben gerçekten üzgünüm. Ben aile üyelerinin yaşamlarına son verdim ve bunu yapmamalıydım. Umarım ki toparlanabilirsiniz. Ben sadece üzgünüm. Daha ne söylenebilir bilmiyorum. Hiçbir şeyi geri getiremem. Yapabilsem yapardım. Umarım iyi olacaksınız. Sizden af dilemeyeceğim. Tanrı benim yargıcım olacaktır. Aileme ve arkadaşlarıma, hepinizi seviyorum. Hepiniz kendinize iyi bakın. Güçlü olun, sizi yakında göreceğim, umarım ki çok yakında değil. Başınız dik olsun. Söyleyeceklerim bu kadar.		

Kaynak: https://www.tdcj.texas.gov/death_row/dr_info/floresandrewlast.html

Sıra	Soy İsim	İsim	Yaş	Tarih	İrk	Şehir
...	...	...	...	...	...	...
Orijinal				Türkçe		
Yes, I bear witness that there is no God, but Allah. From Allah we came and from Allah we will return. To my mother, friends I would like to thank you for all that you have done for me. For you love. This is another testimony of faith. We all				Evet, Tanrı'nın olmadığına şahitlik ediyorum, fakat Allah var. O'ndan geldiğimiz ve O'na gideceğimiz Allah. Anneme, arkadaşlarıma benim için yaptıklarından dolayı teşekkür ediyorum. Sevginiz için. Bu kaderin başka bir yönü.		

have to walk this path. Smile, be happy don't cry. To the family of any victims, AsSalaam Alaikum, unto Allah I belong, unto Allah we return. I just want you to know that I never meant any of your family to get hurt. I hope you forgive me. I know Allah will forgive me, Allah is the forgiver. Go ahead Warden. I love you, love you too.

Hepimiz bu yoldan geçmek zorundayız. Gülümseyin, mutlu olun, ağlamayın. Her kurbanın ailesine, Selamun Aleykum, Allah'a aidiz, Allah'a dönüyoruz. Hiçbir ailenin incinmesine sebep olma niyetinde olmadığımı söylemek istiyorum. Umarım beni affedersiniz. Biliyorum ki Allah beni affedecek, O affedendir. Hadi gardiyan. Seni seviyorum, seni de seviyorum.

Kaynak: https://www.tdcj.texas.gov/death_row/dr_info/thompsonrobertlast.html

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..